Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

Mozaika fotografických príbehov Borisa Németha

Teoretická diplomová práce

Vladimír Slivka

Opava 2022
Slezská univerzita v Opavě

Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

Mozaika fotografických príbehov Borisa Németha

The mosaic of photographic stories by Boris Németh

Teoretická diplomová práce

Obor: Tvůrčí fotografie

Vedoucí diplomové práce: doc. Mgr. Václav Podestát

Vladimír Slivka

Opava 2022

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Akademický rok: 2021/2022

Zadávající ústav:	Institut tvůrčí fotografie
Student:	BcA. Vladimir Slivka
UČO:	39109
Program:	Filmové, televizní a fotografické umění a nová média
Obor:	Tvůrčí fotografie
Téma práce:	T: Mozaika fotografických príbehov Borisa Németha
Téma práce anglicky:	T: The mosaic of photographic stories by Boris Németh
Zadání:	Vo svojej teoretickej diplomovej práci predstavujem fotografickú tvorbu slovenského reportážneho a dokumentárneho fotografa Borisa Németha od jeho fotografických začiatkov až po posledné aktuálne fotografické súbory.
Literatura:	Aurel Hrabušický, Václav Macek: Slovenská Fotografia 1925-2000, SNG Bratislava, 2001 Boris Németh, Ján Viazanička: Premeny Slovenska, ARTTODAY 2012 Boris Németh: HOMELAND, Bratislava 2017 Kollár Martin: Slovensko 001. Obrazová správa o stave krajiny, IVO, Bratislava, 2001 Vladimír Birgus, Jan Mlčoch: Česká fotografie 20. století, Nakladatelství KANT, Praha, 2010
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Václav Podestát
Datum zadání práce:	25. 4. 2022

Souhlasím se zadáním (podpis, datum): 25.4. 2022

.....
prof. PhDr. Vladimír Birgus
vedoucí ústavu

Abstrakt

Vo svojej teoretickej diplomovej práci predstavujem fotografickú tvorbu slovenského reportážneho a dokumentárneho fotografa Borisa Németha od jeho fotografických začiatkov až po posledné aktuálne fotografické súbory.

Kľúčové slová

Boris Németh, fotografia, dokumentárna fotografia, reportážna fotografia, .týždeň, VŠVU

Abstract

In my theoretical diploma thesis I present photographic work of slovak reportage and documentary photographer Boris Németh from his beginning as a photographer until his last actual photographic series.

Key words

Boris Németh, photography, documentary photography, reportage photography, .týždeň, VŠVU

Prehlásenie

Čestne prehlasujem, že som túto diplomovú prácu vypracoval samostatne a uviedol som všetku citovanú literatúru a zdroje, ktoré som použil.

Súhlas so zverejnením

Súhlasím so zverejnením tejto práce podľa § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o zmene a doplnenie dalších zákonov (zákon o vysokých školách), v znení neskorších predpisov. Ďalej súhlasím so zverejnením v Univerzitnej knižnici Slezskej univerzity v Opave, na webových stránkach Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opave a knižnici Uměleckoprůmyslového muzea v Prahe a na jej internetovej stránke.

Poďakovanie

Chcel by som sa najmä poďakovať samotnému Borisovi Némethovi za jeho čas a trpezlivosť pri našich osobných stretnutiach a rozhovoroch, ktoré boli najdôležitejším zdrojom informácii pri písaní tejto práce, tiež za jeho ochotu pri poskytovaní obrazového materiálu. Rovnako by som sa rád poďakoval doc. Mgr. Václavovi Podestátovi za jeho pripomienky a rady pri vedení tejto práce. A tiež Michaele Paštekovej a Jánovi Viazaničkovi za ochotu pri rozhovoroch o tvorbe Borisa Németha.

Obsah

Obsah **6**

Úvod **7**

1. Fotografické začiatky a školské projekty **10**
1.1 Fotografické začiatky *10*
1.2 Školské projekty, tvorivé dielne a rezidencie *14*
1.2.1 RESOTY / ZÁBLESK SVETLA (2006) 14
1.2.2 DICTIONARY DOCUMENT (2009) 20
1.2.3 MOJE HOLANDSKO (2009) 25
1.2.4 ŽEHRA (2009) 29
1.3 Fotografický vplyv na tvorbu Borisa Németha *33*

2. Voľná tvorba - dokumentárne projekty **41**
2.1 SLOVAKIA I'M LOVIN IT (2011) *43*
2.2 PREMENY SLOVENSKA (2012) *46*
2.3 PREMENY SLOVENSKA II (2013) *49*
2.4 ZO ŽIVOTA KRAJINY (2015) *52*
2.5 IDENTITY (2016) *55*
2.6 HOMELAND (2016) *59*
2.7 EUROPE (2018) *66*
2.8 COVID – 19 (2020) *69*
2.9 BRATISLAVA – KOŠICE A SPÄŤ (2020) *74*

3. Reportážna fotografia - projekty **87**

4. Portrétna fotografia - projekty **113**

5. Knižná tvorba - publikácie **139**

6. Dokument 01 (2020) **164**

7. Rozhovory o fotografickej tvorbe Borisa Németha **181**
7.1 Michaela Paštéková: O fotografickej tvorbe Borisa Németha *181*
7.2 Ján Viazanička: Na ceste s Borisom Némethom *185*
7.3 Branislav Štěpánek: O fotografiách Borisa Németha *191*
7.4 Václav Macek: Rozhovor o fotografiách Borisa Németha *196*

Záver **202**

Výstavy a ocenenia **204**

Krátky životopis **207**

Použitá literatúra **208**

Internetové odkazy **209**

Menný register **210**

Úvod

Vo svojej teoretickej diplomovej práci *Mozaika fotografických príbehov Borisa Németha* nadväzujem na svoju bakalársku prácu venovanej tvorbe známeho slovenského reportážneho a dokumentárneho fotografa Borisa Németha, ktorou som ukončil bakalárske štúdium na Institutu tvůrčí fotografie Slezskej Univerzity v Opavě v roku 2018. V bakalárskej práci som postupne popísal Némethove fotografické začiatky, od jeho školských fotografických projektov a štúdia fotografie na VŠVU, cez začiatky práce reportážneho fotografa v týždenníku .týždeň až po voľnú dokumentárnu tvorbu od prvého súboru *Slovakia Im loving it*, až po posledné rozpracované projekty. Od dokončenia bakalárskej práce (na jar v roku 2018), však uplynuli štyri roky, počas ktorých dokončil Németh ďalšie dokumentárne série *(EUROPE, Bratislava – Košice a späť)*, pripravil alebo spolu vystavoval na ďalších fotografických výstavách a festivaloch (Galéria Slovak press photo v Bratislave, *Dokument 01* v Galérii Miloša Alexandra Bazovského v Trenčíne, alebo na fotografickom festivale Mesiac Fotografie v Bratislave), vydal tri nové knižné publikácie (*EUROPE, Bratislava – Košice a späť, Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha*) a pre týždenník .týždeň vytvoril množstvo reportážnych sérií a portrétnych fotografii. Némethove nové projekty, reportážne série, fotografické portréty, knižné publikácie a kontextualizácia Némethovej tvorby v rámci slovenskej súčasnej dokumentárnej fotografie, sa tak stali predmetom môjho teoretického výskumu s cieľom sprostredkovať v diplomovej práci *Mozaika fotografických príbehov Borisa Németha*, ucelený obraz o fotografickej tvorbe Borisa Németha od jeho začiatkov až po posledné fotografické projekty.

S fotografom Borisom Némethomsme sa zoznámili počas štúdia na VŠVU. Ja som v roku 2011 štúdium na katedre fotografie a nových médií v ateliéri profesora Ľuba Stacha začínal, on ho v tom istom roku v rovnakom ateliéri ako doktorand dokončoval. Na úvod semestra Ľubo Stacho organizoval týždennú tvorivú dielňu zameranú na dokumentárnu fotografiu v najvyššie položenej obci Slovenska v Lome nad Rimavicou. Na workshope sme fotograficky dokumentovali bežný život v tejto horskej rázovitej obci v srdci Slovenska. Lektorom dielne bol profesor a pedagóg

Institutu tvůrčí fotografie (ITF) Jindřich Štreit. Odbornými asistentami mu boli doktorandi z ateliéru prof. Stacha – Boris Németh a Martin Kleibl. Počas jedného intenzívneho týždňa sme mali možnosť spoznať a fotografovať bežný vidiecky život aj prácu obyvateľov tejto obce, spoločne sme navštívili miestny sociálny ústav, fabriku na spracovanie dreva a pekáreň, zúčastnili sme sa náboženských obradov a púte. Workshop sa niesol vo veľmi priateľskej atmosfére, každý večer prebiehali konzultácie fotografií, ktoré sme počas dňa nafotili, alebo si lektori dielne pripravili prezentácie vlastných fotografických prác. Pre mňa, ako začínajúceho študenta fotografie, to bol neopakovateľný zážitok.

Némethovu fotografickú tvorbu som mal možnosť pravidelne sledovať najmä cez jeho reportáže pre týždenník .týždeň. Pre spracovanie jeho tvorby som sa rozhodol po výstave jeho súboru *HOMELAND* na fotografickom festivale Mesiac fotografie v Bratislave v roku 2017. V projekte sa Németh venuje najmä téme transformujúcej sa slovenskej identity. Okrem naliehavosti témy ma zaujalo aj jej spracovanie. Autor sa vyhýba priamej reportážnej doslovnosti a vo fotografickom obraze rozvíja prácu s metaforou a špecifickou vizuálnou symbolikou. Aj v neskorších prácach sa Németh takmer úplne vzdáva naratívnej popisnosti a prostredníctvom svojich fotografií vytvára akúsi metaforickú obrazovú mozaiku slovenskej spoločnosti.

Diplomovú prácu som rozdelil do siedmych kapitol. V prvej kapitole Fotografické začiatky a školské projekty, približujem Némethovo zoznámenie sa s fotografiou, štúdium na VŠVU, fotografické vplyvy na jeho ďalšiu tvorbu prameniace z účasti na workshopoch, rezidenciách, ale aj práce iných slovenských fotografov. V druhej kapitole: Voľná tvorba – dokumentárne projekty rozoberám autorovu voľnú tvorbu od prvých súborov *Slovakia Im loving it* a *Premeny Slovenska* až po posledný projekt *Bratislava – Košice a späť*. Analyzujem Némethov fotografický štýl, uvádzam spoločenský a politický kontext, v ktorom fotografie vznikli a porovnávam jeho práce s inými slovenskými dokumentaristami (Martin Kollár, Jozef Ondzík, Lucia Nimcová, Ján Viazanička, Andrej Bán a ďalší). Tretia a štvrtá kapitola: Reportážna a Portrétna fotografia – projekty, zahŕňa Némethovu fotografickú prácu: aktuality, reportáže, portrétne fotografie a súbory, ktoré vytvoril ako redaktor týždenníka .týždeň. Väčšina

z uvedených reportážnych sérii získala ocenenia v rôznych fotografických súťažiach. V piatej kapitole: Knižná tvorba – publikácie sa venujem autorovým fotografickým knižným publikáciám a katalógom vydaným k jeho výstavám. V šiestej kapitole s názvom Dokument 01 sa snažím o definovanie Némethovho dokumentu v kontexte prác ďalších súčasných slovenských dokumentárnych fotografov, ktoré sú tématicky prepojené so Slovenskom a podobne ako Németh vedome prekračujú hranice konvenčného dokumentárneho žánru. V siedmej kapitole: Rozhovory o fotografickej tvorbe Borisa Németha uvádzam prepisy rozhovorov o autorovej tvorbe s významnými slovenskými fotografickými kurátormi a teoretikmi fotografie: vysokoškolskou pedagogičkou a estetičkou Michaelou Paštekovou, rozhovor s Némethovým dlhoročným priateľom a spolupracovníkom, dokumentárnym fotografom Jánom Viazaničkom, a rozhovory o Némethovej aktuálnej tvorbe s nezávislým kurátorom, publicistom a kritikom súčasnej fotografie Branislavom Štěpánkom a s kurátorom a riaditeľom fotografického festivalu Mesiac fotografie v Bratislave Václavom Macekom.

1. Fotografické začiatky a školské projekty

1.1 Fotografické začiatky

Fotograf Boris Németh sa narodil 5. marca 1979 v Šali. Detstvo prežil s rodinou v Galante, kde obaja rodičia pracovali. Otec Juraj bol projektant, mama Eva učiteľka na základnej škole. Boris má o dva roky staršieho brata Mareka, ktorý sa v súčasnosti venuje architektúre. Už od skorého veku prejavoval známky umeleckého nadania. Od základnej školy kreslil, ilustroval a vytváral vlastné, ručne vyrábané knižky. Ku kresbe ho viedol otec, ktorý v nej vynikal. Svoje umelecké nadanie však zo začiatku najviac uplatňoval v hudbe. Hral na gitaru a basu, neskôr si s priateľmi založil hudobnú skupinu SUN, s ktorou skladali vlastné piesne a koncertovali. K fotografii ho priviedla náhoda. V šestnástich rokoch našiel otcov starý pokazený fotoaparát Zenit, sám si ho opravil a začal vytvárať prvé čiernobiele snímky na 35mm kinofilm, ktoré sa naučil vyvolávať a zväčšovať v tmavej komore. Postupom času si začína uvedomovať možnosti fotografických postupov a experimentovať s vyvolanými fotografiami. Čiernobiele fotografie autorsky dokresľuje a koloruje anilínovými farbami.

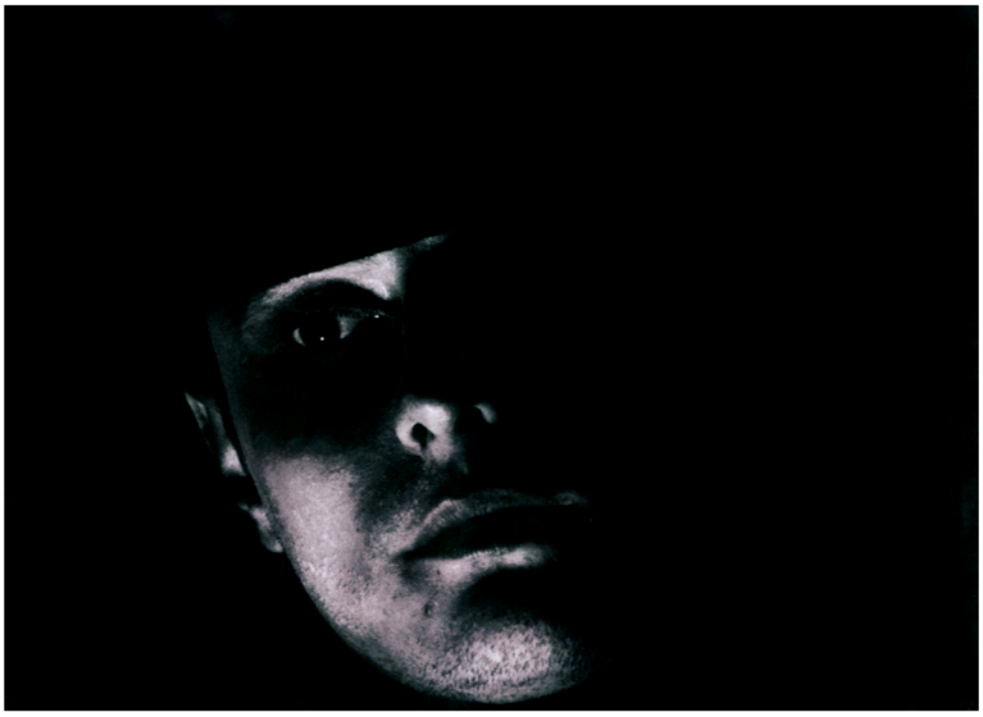

Les, 1999

„K experimentom v tmavej komore ma priviedlo fotografovanie na čiernobiely materiál. Čiernobiely svet sa mi nepáčil, farebná fotografia sa mi zase zdala príliš reálna. Tak som do čiernobielych fotografií dokresľoval farebné veci anilinkami. Tak som začal experimentovať s chemikáliami a farbami."[1]

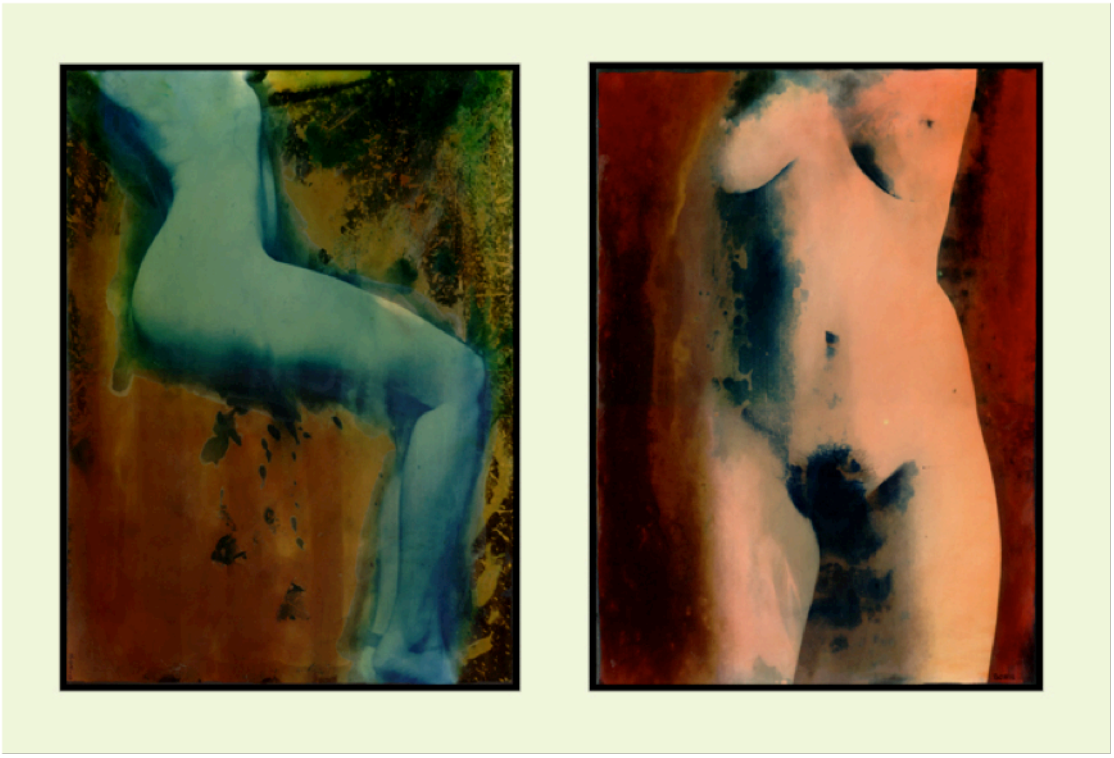

Portrait of XY

Autoportrét, 2002

[1] Prepis osobného rozhovoru s Borisom Némethom, marec 2018, Bratislava

Kristina, 2003

Boris pôvodne plánoval študovať sociálnu psychológiu, no rozhodol sa vyskúšať aj prijímacie pohovory na štúdium fotografie na Vysokej škole výtvarných umení (VŠVU) v Bratislave. Počas celého roku 2001 chodil na konzultácie, na základe ktorých sa odvážil ísť aj na prijímačky.

„Mal som naozaj šťastie. Ja som si totiž vždy fotil iba pre seba. Nemal som potrebu moje výtvory niekomu ukazovať. Fotil som pre dobrý pocit zo samotnej tvorby. A ten istý pocit mám stále."[2]

V roku 2002 začal Boris Németh po úspešných prijímacích pohovoroch študovať na VŠVU v Bratislave na Katedre fotografie a nových médií v ateliéri profesora Ľuba Stacha.[3] Stacho zasväcuje Borisa Németha do tajov dokumentárnej fotografie. V jeho

[2] Prepis osobného rozhovoru s Borisom Némethom, marec 2018, Bratislava

[3] Ľubo Stacho, významný slovenský dokumentárny fotograf. Vyštudoval Stavebnú fakultu SVŠT v Bratislavě (1976) a Katedru fotografie FAMU v Praze (prof. Ján Šmok, 1984). V roku 1990 položil základy štúdia fotografie na VŠVU v Bratislave, kde na Katedre fotografie vedie ateliér fotografie a intermediálnych presahov. V roku 1995 habilitoval na FAMU na docenta a v roku 2010 bol menovaný profesorom.

ateliéri sa Boris oboznamuje s prácami významných slovenských, českých aj ďalších zahraničných dokumentaristov, ako aj s prácami svojho profesora Povedz mi zlá nemoc, Paseky, Dom mesta I a II, Baníci, Študenti. Stacho spomína na Németha ako na skromného, húževnatého a jedinečného študenta: „*Boris prišiel na katedru fotografie vyučený, s maturitou, po absolvovaní vojenskej základnej služby ako zrelý človek, ktorý už o živote niečo vedel. Svoje čiernobiele fotografie svojsky koloroval. Pracoval na plné pecky, vybudoval si vlastný rukopis, fotografie mali atmosféru, farbami vytváral to, čo nosil a videl vo svojom vnútri.*“[4]

Čím bližšie, tým menšie, 2004

[4] Rozhovor s L. Stachom o Borisovi Nemethovi, August 2011; http://www.sedf.sk

1.2 Školské projekty, tvorivé dielne a rezidencie

Boris Németh sa pod pedagogickým vplyvom Ľuba Stacha dostáva bližšie k dokumentárnej fotografii a neskôr najmä v sociálne ladených dokumentárnych cykloch uplatňuje Stachovu empatickú fotografiu. Vo svojej praktickej bakalárskej práci dokumentuje prostredie resocializačného zariadenia Resoty. Osvojil si, že pomocou dokumentárnej fotografie sa dá priblížiť k ľuďom, zachytiť pocity, spôsob života a ich prostredníctvom vyjadriť svoje myšlienky, alebo názory.

1.2.1 RESOTY / ZÁBLESK SVETLA (2006)

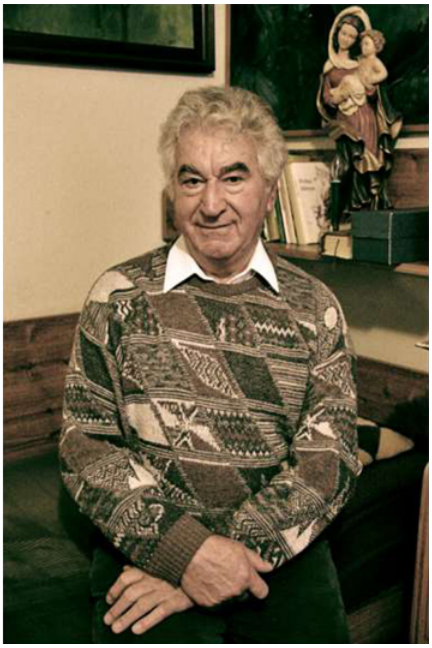
(praktická bakalárska práca)

Svoju praktickú (fotografickú) bakalársku prácu vytvoril Boris Németh v resocializačnom zariadení pre bezdomovcov RESOTY v Bratislave. Boris, ktorý nikdy predtým nebol nábožensky založený človek, bol očarený osobnosťou katolíckeho kňaza Antona Srholca.[5] Vo svojom dokumente vytvára portrét tohto výnimočného človeka, v ktorom zachytáva jeho vôľu založiť a prevádzkovať dom pre bezdomovcov. Fotografický projekt doplnil teoretickou prácou, ktorá čerpala z denníka tohto dlhé roky tajného kňaza a disidenta. Za tento projekt získal cenu Katedry fotografie VŠVU.

„A potom to bol príbeh Antona Srholca, ktorého portrét som fotil pre týždenník .týždeň a on mal neskutočnú charizmu. Chcel som vedieť viac o tom, čo robí. Doslova ma priťahovala túžba zistiť, aký naozaj je."[6]

[5] Anton Srholec bol slovenský rímskokatolícky kňaz a salezián, spisovateľ a charitatívny pracovník, filantrop, zakladateľ a riaditeľ resocializačného centra Resoty. V roku 1951 sa pokúsil ilegálne prekročiť hranice vtedajšieho komunistického Československa, (chcel študovať teológiu v Taliansku) za čo ho odsúdili a vo väzení strávil desať rokov, väčšinu z toho na nútených prácach v uránových baniach v Jáchymove. Po návrate z väzenia pracoval ďalších desať rokov ako robotník na stavbách. V roku 1969 dostal povolenie odísť do Talianska kde sa mu podarilo dokončiť teologické štúdiá na Pápežskej univerzite v Turíne. V r. 1970 ho pápež Pavol VI. vysvätil za kňaza. Po návrate do Československa sa už ako kňaz angažoval v pomoci najchudobnejším ľuďom. Po páde totalitného režimu, v r. 1993 založil sociálno rehabilitačné zariadenie Resoty, kde pomáhal bezdomovcom, alkoholikom, drogovo závislým a recidivistom. Anton Srholec zomrel vo veku 86 rokov v r. 2016 v Bratislave.

[6] Prepis osobného rozhovoru s Borisom Némethom, marec 2018, Bratislava

Kňaz A.Srholec, Resoty Bratislava, 2006

Kľúčovým pre vytvorenie kvalitného dokumentárneho súboru bolo pre autora dôkladné zoznámenie sa s prostredím, v ktorom Anton Srholec pôsobil. Viackrát navštívil resocializačné zariadenie pre bývalých alkoholikov, drogovo závislých, recidivistov a bezdomovcov Resoty, zaujímal sa o ľudí, ktorí A. Srholca obklopovali. Vytvoril si s nimi vzťah a vybudoval krehkú dôveru, ktorá mu umožnila dostať sa bližšie k obyvateľom centra, neponáhľať sa a trpezlivo čakať na správne momenty – fotografovať práve vtedy, keď sa niečo deje.

„Fotografoval som portrét Antona Srholca. Do zariadenia Resoty som chodil viac ako pol roka, uvedomil som si, že musím komunikovať s tými ľuďmi, už v tej dobe sa báli, že tie fotografie budú zneužité, chodil som tam 3-4 mesiace aby som získal ich dôveru, ukazoval im fotky, až po piatich mesiacoch už sami chceli, aby som ich odfotil, a už ma nevnímali ako fotografa, ako niekoho zvonku. Fotografie som mal nafotene, ale nechcel som, aby to boli iba také reportážne fotografie, ktoré by úplne nesprostredkovali to miesto pre niekoho kto tam nebol. Anton Srholec mi poskytol svoj denník, ktorý som si mohol prefotiť a vybrať z neho jeho zápisky, ktoré ma inšpirovali k vytvoreniu portrétu.

Prostredníctvom fotografií zriadencov zariadenia Resoty som vytvoril portrét kňaza Srholca a tie texty k fotografiám sú Antóniove uvahy z denníku."[7]

Autor sa pri tvorbe práce inšpiroval aj sociálne ladeným dokumentom Ľuba Stacha *Povedz mi zlá nemoc*, ktorý vytvoril v 70. rokoch v nemocničnom prostredí na oddelení onkologických chorôb. Stacho v ňom veľmi citlivo zachytil deti trpiace nevyliečiteľným ochorením. Dokumentom z prostredia ústavu sociálnej starostlivosti sa neskôr zaoberal aj ďalší slovenský fotograf Jozef Sedlák, ktorý v 80. rokoch vytvoril sériu *Sestry svätého kríža*. Ústavy sociálnej starostlivosti boli pred rokom 1989 pre bežného človeka uzavreté a v ére reálneho socializmu predstavovali spoločenské tabu. Fyzické a mentálne vylúčenie, vytesnenie zo spoločnosti sa netýkalo len klientov ústavov, ale aj zdravotného personálu, ktorý väčšinou tvorili členky rehoľných spoločností. Fotografie rehoľných sestier prostredníctvom fašiangovej zábavy v ústave poukazujú na prirodzený a radostný rozmer ich života v neosobnej štátnej inštitúcii.

Súbor Borisa Németha je dokumentom o živote v centre a súčasne aj portrétom Antona Srholca. Cieľom nie je vyvolanie ľútosti nad osudom ľudí, ale upevnenie presvedčenia, že za všetkým je skrytý určitý zmysel. Na všetkých fotografiách bytostne cítiť prítomnosť kňaza, energiu, ktorú vkladal do toho miesta a do ľudí, ktorí v ňom našli útočisko. Sériu fotografií dopĺňa autor krátkymi zápiskami z denníka Antona Srholca. Dopĺňajú vytvorené fotografie a ešte lepšie tak približujú momenty z každodenného života v resocializačnom zariadení Resoty.

„Po čase som nemal pocit, že to, čo sa tam deje, je možné vyjadriť iba fotkou, a preto som použil aj texty – príbehy, ktoré im dodali novú rovinu. Boli to zápisky z denníka Antona Srholca. Nešlo mi vtedy ani tak o to, nafotiť sociálny dokument, ale vybrať si z reality to svoje. Ukázať to tak, ako to vidím."[8]

[7] Németh B. (2021), prednáška ITF, Apríl 2022
[8] Prepis osobného rozhovoru s Borisom Némethom, marec 2018, Bratislava

Resoty, to nie je len chlieb, čaj a maslo. To je vytváranie rodiny, proces, kde sa ľudia učia zatvárať dvere, vodu, udržať čistotu, byť priateľmi. Dobro je v každom človeku, len niekedy je obalené sklamaním. Nie sú to zločinci, ani nebezpeční ľudia pre našu spoločnosť. Takými sa stávajú, až keď im chýba to najzákladnejšie: strecha, teplá posteľ a jedlo.

Vlámal sa. Neskôr sa prišiel poďakovať, že som ho neudal. A tak som sa ho opýtal: „Ktoré dvere si vylomil?“. A tie, na ktoré ukázal, sa stali vchodom do jeho izby.

Asi polovica chlapov má sklon k alkoholu. Nepijú však, lebo nemajú za čo. S platením sa veľmi netrápia, skôr ja sa trápim, ako z tejto posádky stroskotancov urobím rodinu. Väčšina z nich začína veriť, že ich mám rád.

Oni sú ako dospelé deti, odnaučili sa samostatne pracovať. Sú bez iniciatívy, ale keď im dám príklad, radi spolupracujú. Objednávam zeleninu na zimu a musím opäť zariadiť jej uskladnenie. Sú to starosti.

Hoci s nimi jem a dakedy tam aj spím, neviem sa s nimi plne identifikovať. Predsa len, ja mám ten byt a oni majú predo mnou rešpekt ako pred vedúcim. Podporujem tabakový priemysel, aby mojim kamarátom nechýbali cigarety.

Dotýkam sa tajomstva zla, ktoré stále znova a znova ovláda slabého človeka. Moje pôsobenie má byť ako záblesk svetla, ktoré, ako ja verím, nakoniec v človeku zvíťazí.

V piatom ročníku na VŠVU (2006) sa Borisovi podarí dostať na školský výmenný pobyt do Poznani v Poľsku, kde na akadémii výtvarných umení (Akademia Sztuk Pieknych w Poznaniu) študuje staré fotografické umelecké techniky v ateliéri prof. Witold Przymuszala. „*Vyrábal som si svoj papier, svoje chemikálie. Zažil som čosi ako pocit „raušu", vyrábať v tmavej komore z fotografií niečo celkom iné. Boli to naozaj abstrakcie, skvelý zážitok a nedal by som ho za nič.*"[9]

Počas Borisovho štúdia na VŠVU Ľubo Stacho organizuje dokumentárne workshopy aj tvorivé dielne na Slovensku a v zahraničí. Boris sa ich aktívne zúčastňuje a spolu s pedagogickým vedením jeho profesora to má na jeho ďalšiu tvorbu veľký vplyv. Zúčastnil sa napr. tvorivej dielne v Liptovskej Tepličke (2007), kde fotografoval v 60. rokoch aj významný slovenský dokumentarista Martin Martinček. Počas veľkonočných sviatkov zažili účastníci workshopu atmosféru veľkonočného týždňa, náboženské rituály, ľudové zvyky, oblievačku aj tradičnú dedinskú zábavu. Motívy ľudového folklóru sa neskôr výrazne objavujú v Némethovej voľnej dokumentárnej tvorbe. Autor tiež absolvoval tvorivú dielňu v Berlíne (2008), kde so spolužiakmi z ateliéru fotografuje premeny a rozvoj moderného veľkomesta po páde železnej opony.

1.2.2 DICTIONARY DOCUMENT (2009)

Ako svoju diplomovú magisterskú prácu vytvára Boris Németh konceptuálne ladený súbor dokumentárnych fotografií s názvom Dictionary document. V projekte sa nachádzajú aj fotografie z ateliérovej tvorivej dielne v Berlíne, no väčšina obrazov vznikla na Slovensku. Autor využíva anglický frazeologický slovník a kombinuje krátke definície so svojimi dokumentárnymi fotografiami. Textové popisky dávajú vlastným fotografiám nový rozmer a vytvárajú nové významy v tradičnej forme klasickej čiernobielej fotografie. K fotografii nepridáva presný popis, nevysvetľuje ju, ale snaží sa o vytvorenie napätia medzi tým čo divák vidí a čo má možnosť si prečítať.

[9] Boris Németh v rozhovore pre Nitriansku galériu s kurátorkou, teoretičkou fotografie a prorektorkou VŠVU doc. Mgr. Bohunkou Koklesovou, PhD., február 2018

„Hľadal som text. Niečo, nejaký slovný popis k množstvu fotografií, ktoré som mal nafotené a podľa ktorého ich môžem vyberať. A tiež som riešil, ako ich nazvať: nevesta, starosta, príslušník hasičského zboru... Podobne ako keď pripravuješ výstavu, musíš mať názov fotky a ja som mal dictionary, anglický frazeologický slovník. V slovníku boli vysvetlené pojmy: bride – nevesta – je žena, ktorá sa ide vydávať, alebo ktorá sa práve vydala – a potom je tam záber nevesty, ako fúka vietor a závoj jej veje a všimneš si, že je tam napätie medzi textom a fotografiou a že možno to funguje alebo nefunguje. Keď máš slovo a chceš vysvetliť ľuďom, čo znamená, použiješ na vysvetlenie nejaký príklad. A potom je tam fotografia, vizuálny obraz, na ktorej sa nachádza niečo úplne iné.“[10]

Nevesta je žena, ktorá sa ide vydávať, alebo ktorá sa práve vydala

Neméth sa v tejto sérii pohráva s rozdielom medzi obrazovým významom zachyteným na fotografii a významom textovým. Na fotografiách sú zobrazené vždy konkrétne objekty alebo ľudia: požiarnik, planéta, starosta, telefonista, upratovačka. Snaží sa o vtipnú manipuláciu odfotografovaného, zobraziť niečo iné ako hovorí text. Napríklad na ďalšej fotografii vidíme neznámeho pána, ktorý sa pozerá cez sklo výkladu na

[10] Prepis osobného rozhovoru s Borisom Némethom, marec 2018, Bratislava

zamyslenú pani na ulici. Jej pohľad však smeruje celkom inde a divák si náhle nie je istý, či sú osoby vo vzájomnom vzťahu, ako to naznačuje popis k fotografii.

Tvoj partner je osoba, za ktorú si vydatá, alebo s ktorou máš citový alebo sexuálny vzťah

Planéta je veľký kruhový objekt vo vesmíre, ktorý obieha okolo hviezdy.

Starosta je osoba, ktorá je na čele mestského zastupiteľstva

Hasič je osoba (väčšinou muž), ktorého náplňou práce je hasiť oheň

Upratovačka je niekto koho prácou je upratovať niektoré konkrétne veci

Telefonista je niekto, kto pracuje v telefónnej ústredni alebo ktorého úlohou je odpovedať na telefón obchodnej alebo inej organizácii.

V magisterskej práci *Dictionary document* je možné sledovať zárodky toho, čo autor postupne naplno využíva vo svojich ďalších súboroch. Uvedomuje si a skúma možnosť používania metafory, prácu s napätím medzi slovom – niečím, čo je vypovedané, jasné a platné – v kontraste s odfotografovaným obrazom. Autor poukazuje na problém zrozumiteľnosti textovej respektíve obrazovej výpovede, teda toho čo si pri čítaní textu alebo prezeraní fotografie predstavuje recipient. Zároveň však vtipným spôsobom narúša stereotyp univerzálne platných zákonitostí v medziľudských vzťahoch (nevesta - ženích, partner - partnerka, svet - malomesto, starosta - mestské zastupiteľstvo, veci na upratanie - posvätné veci v kostole a pod.). V neskorších prácach sa Németh snaží využiť tento poznatok a dostať toto napätie, metaforu, kontradikciu, prípadne nefunkčnosť priamo na fotografiu, aby už nebolo potrebné dopĺňať fotografiu slovami, ale aby bol význam obsiahnutý priamo vo výslednom fotografickom obraze.

1.2.3 MOJE HOLANDSKO (2009)

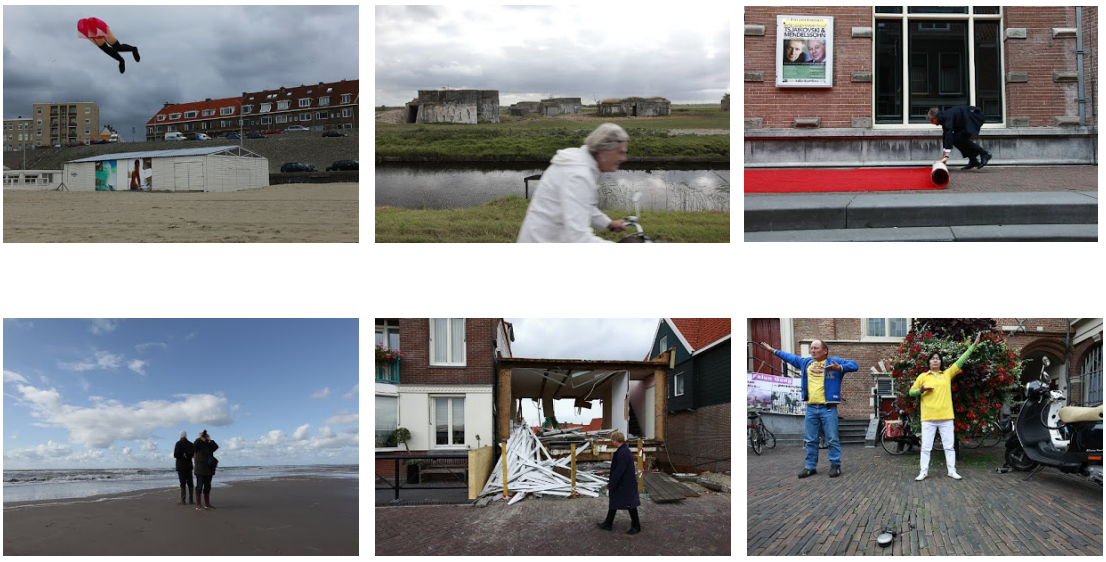
Počas doktorandského štúdia na VŠVU sprevádza Németh na cestách po Slovensku holandského fotografa Jaapa Scheerena, ktorý na Slovensku fotografuje svoj projekt *3 ruže, 9 havranov, 12 mesiačikov* na motívy Dobšinského rozprávok. Scheeren projekt vystavuje ešte v tom istom roku na mesiaci fotografie v Bratislave. Počas cestovania po krajine si Boris všíma veľké kultúrne a národnostné rozdiely medzi jednotlivými regiónmi. Spomína si, že jeden večer sa ocitli na tancovačke v Komárne. Scheeren chcel vedieť, o čom sa ľudia rozprávajú. Németh mu však nevedel nič preložiť, pretože ľudia sa rozprávali po maďarsky. Neskôr na východe v krčme sa ľudia bavili po rusínsky, na severe krajiny sa do slovenčiny miešala poľština. Uvedomil si, v akej veľkej miere sa na malom území Slovenska prelínajú rôzne kultúry, národnosti, každý región má svoju vlastnú históriu a špecifiká. Spolupráca s Jaap Scheerenom motivovala Borisa aj v uchádzaní sa o grant na rezidenčný pobyt v holandskom Haagu, kde v roku 2009 strávil jeden mesiac a fotografoval holandskú krajinu a spoločnosť.

Štipendium na krátku umeleckú rezidenciu v DCR Geststudios v Haagu dostal fotograf ešte na doktorandskom štúdiu. Počas mesačného pobytu veľa cestoval a dokumentoval spoločnosť. „*Túlať sa mesiac po Holandsku s fotoaparátom na krku bola výzva, ktorú som neodmietol a spravil som dobre. Výzva, ktorú by som si ešte aspoň raz rád zopakoval."*[11] S Jánom Viazaničkom, spolužiakom z VŠVU, ktorý ho sprevádzal, za mesiac najazdili autom vyše 5000 km a pozorne si všímali kultúrne a spoločenské rozdiely medzi Holandskom a Slovenskom.

„Keď sa povie Holandsko, každému hneď napadne niekoľko vecí: krajina tolerantná k homosexuálom i prisťahovalcom, krajina, ktorej veľká časť leží pod hladinou mora a ani ten zvyšok nie je oveľa vyššie, Rotterdamský prístav, Amsterdam, ležiaci na vode a prepchatý bicyklami, dreváky a veterné mlyny, kvety a syry, Rembrandt a van Gogh, drogy a eutanázia. Holandsko patrí so svojimi šestnástimi miliónmi obyvateľov k najhustejšie osídleným krajinám sveta (v Holandsku pripadá na štvorcový kilometer 400 obyvateľov, kým u nás len 110), nemožno sa teda čudovať, že je to veľmi usporiadaná krajina. Nejde len o diaľnice a cestičky, ale aj o grachty, nahrádzajúce ulice či poldre, s námahou po stáročia dobývané kusy mora premenené na pasienky či lány kvetov. Nakoniec, more je veľkou láskou miestnych obyvateľov: chránia sa pred ním, opatrujú si ho a spolu s ním sa aj tešia. Obdivujú ho i rešpektujú. Na rozdiel od Slovenska tam človek len málokedy narazí na nedbalosť, nečistotu či neudržiavaný kus zeme. Kým u nás sú polia, priekopy pri cestách či priestranstvá medzi panelákmi často zarastené burinou, Holandsko je krásne obhospodarovaná krajina, akoby práve vyskočila z nejakej gýčovej pohľadnice. Každý štvorcový meter tu má svoje určenie."[12]

Boris fotografoval najmä každodenné zvyky ľudí v ich prirodzenom prostredí. Snažil sa zamerať na nezvyčajné situácie v bežnom živote, akoby vytrhnuté z kontextu.. Jeho ambíciou bolo zachytiť iróniu, malomeštiactvo, banalitu, stereotyp i odcudzenosť ľudí, poukázať na určitý smer vývoja spoločnosti. Za súbor *Moje Holandsko* získal v roku 2011 prvú cenu v súťaži organizovanou v Českej republike s názvom *Štíty Viléma Heckela* v kategórii Venkovská a mestská krajina.

[11] Prepis osobného rozhovoru s Borisom Némethom, marec 2018, Bratislava
[12] https://www.tyzden.sk/casopis/5963/moje-holandsko

Moje Holandsko (2009)

Téme zobrazovania kultúrnych rozdielov a špecifických spoločenských charakteristík sa venuje viacero fotografov. Podobným spôsobom ako Németh v projekte *Moje Holandsko*, rozmýšľa nad kultúrnymi stereotypmi aj fotograf Juraj Starovecký, ktorý fotografuje nemeckú spoločnosť počas svojho štúdijného pobytu v Bielefelde v roku 2014. *"Čím viac času som strávil v Nemecku, tým viac stereotypov o trochu nudných, chladných a vždy „pünktlich" Nemcoch sa rozpadlo. Moje fotky sú o Nemecku, ako ho vidím ja, ale aj o tom, ako si Slovák predstavoval Nemca predtým, ako v Nemecku skutočne žil."*[13] Staroveckého fotografie v projekte *Guten Tag* (2014), podobne ako je tomu u Németha vizuálne zachytávajú a približujú charakteristické črty nemeckej spoločnosti prostredníctvom subjektívneho autorského vnímania a interpretácie. V opačnom garde (ako je tomu pri Némethovi alebo Staroveckom), pracuje Holadnská fotografka Illah van Oijen, ktorá dlhodobo žije a fotografuje na Slovensku. V jej fotografických dokumentárnych projektoch: *Bratislava - Mesto na mieru* (2006) alebo *Košice - dzivosť v srdci* (2011), sa van Oijen venuje dokumentovaniu témy verjeného priestoru v týchto dvoch najväčších Slovenských mestách, definovaniu jeho charakteru a zachytávaniu procesu zmien, ktoré nastávajú vo vnímaní verejného

[13] Starovecký, J. (2014): Guten Tag: http://www.starovecky.com/index.php/project/guten-tag/

mestského priestoru, pričom sa snaží porozumieť slovenským špecifikám a Slovenskej krajine, ktorá je tak rozdielna oproti krajine odkiaľ pochádza.

Juraj Starovecký: Guten Tag (2014)

Illah van Oijen, Košice - Dzivosť v srdci (2011)

1.2.4 ŽEHRA (2009)

Ďalšej tvorivej dielne v rámci štúdia v ateliéri Ľuba Stacha sa Boris Németh spolu so svojim profesorom zúčastnil v apríli 2009 na Spiši. Cieľom workshopu bolo fotograficky zachytiť špecifiká tohto regiónu na východe Slovenska. Práve v čase workshopu prebiehali na Slovensku regionálne voľby do orgánov samospráv obcí

a krajov. Študenti dokumentovali priebeh tejto udalosti v obci Žehra, v ktorej žije aj početná rómska komunita. Boris za niekoľko hodín nafotografoval reportáž z volieb v rómskej osade. Získal za ňu tretie miesto v súťaži Czech Press Photo 2009 v kategórii Reportáž.

Autora prekvapil a zároveň fascinoval spôsob, akým celá udalosť prebiehala: *„Zrazu tam prídeš, a zistíš, že tí Rómovia nemajú pri sebe ani občiansky preukaz, pretože nevedia, že je potrebný k voľbám, že majú napísané, aké číslo majú voliť, pretože nevedia čítať a tebe to príde fascinujúce, pretože si tam a vidíš to a je to neuveriteľné, ale zároveň je to humorné. Voľby v Žehre vyhral rómsky kandidát a my sme boli večer pozvaní na oslavu do osady. Policajti nás však do osady už nepustili. Báli sa o našu bezpečnosť.“*[14]

Žehra, volebná miestnosť (2009)

[14] Prepis osobného rozhovoru s Borisom Némethom, marec 2018, Bratislava

Žehra, voľby v rómskej osade (2009)

O dva roky neskôr profesor Ľubo Stacho so svojím odborným asistentom Markom Horbanom organizuje ateliérovú tvorivú dielňu *Vizuálne premeny Slovenska*. Boris na nej pravdaže nechýba. V roku 2011 sa počas jedného týždňa vydávajú študenti na okružnú jazdu po Slovensku a snažia sa vytvoriť obrazovú sondu slovenskej spoločnosti. Navštevujú mnoho zaujímavých miest: fungujúce, ale aj opustené fabriky, sklárne, magnezitky, priemyselné parky, nákupné centrá, opustené, zaniknuté dediny na východe Slovenska. Fotografujú zarastené domy, ruiny, zbúrané kostoly, ale dokumentujú aj život vo veľkých mestách a na perifériách. Počas workshopu vytvára Boris prvé fotografie do voľného súboru *Premeny Slovenska*, na ktorom bude neskôr spolupracovať so svojim spolužiakom z ateliéru Jánom Viazaničkom.

V rovnakom roku sa v septembri pod lektorským vedením významného českého fotografa, vysokoškolského pedagóga a kurátora profesora Jindřicha Štreita uskutočňuje tvorivá dielňa v najvyššie položenej obci Slovenska v Lome nad Rimavicou. Boris sa jej zúčastnil ako Štreitov asistent spolu s Martinom Kleiblom. Obaja boli v tom čase doktorandi v ateliéri Ľuba Stacha. Cieľom dielne bolo fotograficky zdokumentovať život v tejto zaujímavej časti Slovenska. „*Prístupy boli*

rôzne, od klasického dokumentu, cez subjektívny pohľad, koncept alebo reportáž. Nikto nebol ničím obmedzovaný. Každý večer prebiehalo hodnotenie prác alebo prednáška pedagógov alebo hostí. Veľký záujem vyvolala prednáška Andreja Bána. Asistenti Boris Németh a Martin Kleibl boli veľkým prínosom celej dielni. Miestni obyvatelia, starosta, pán farár, obecný kronikár i vedúci pohostinstva nás prijali a vychádzali nám v ústrety. Bolo to nezabudnuteľné,"[15] spomína na zážitky z tvorivej dielne profesor Jindřich Štreit.

Spoločná fotografia z tvorivej dielni s Jindřichom Štreitom, Lom nad Rimavicou, 2011

Pre Borisa Németha bola spolupráca s profesorom Štreitom na tejto tvorivej dielni inšpirujúcim zážitkom: *„Na mňa mal veľký vplyv Jindra Štreit, a to pre svoj ľudský prístup. Robili sme spolu workshop v Lome nad Rimavicou a mňa fascinovalo, ako pristupuje k ľuďom. Bol to celkom iný prístup ako mal Ľubo Stacho. Boli sme len na jednom mieste, takže nešlo o výber, kam pôjdeme, ale práve o ten prístup – ako o ľuďoch rozmýšľa, ako vytvára fotografiu. Prístupy Jindra Štreita a Ľuba Stacha boli úplne iné, ale zároveň sa dopĺňali."*[16]

[15] Štreit, J. (2012): *Mladé Médium II.* Bratislava: VŠVU
[16] Boris Németh v rozhovore pre Nitriansku galériu s kurátorkou, teoretičkou fotografie a prorektorkou VŠVU doc. Mgr. Bohunkou Koklesovou, PhD., február 2018

V roku 2011 zavŕšil Boris svoje študentské obdobie na Vysokej škole výtvarných umení úspešným ukončením doktorandského štúdia. Teoretickou doktorandskou prácou Slovenská dokumentárna fotografia 1989 – 2009 nadviazal na svoju teoretickú magisterskú prácu Slovenská dokumentárna fotografia 1918 – 1989 a vytvoril tak ucelený prehľad o slovenskej dokumentárnej fotografii. Praktickú doktorandskú prácu, dokumentárny súbor *Slovakia Im lovin it*, vystavil v rovnakom roku v Stredoeurópskom dome fotografie (SEDF) v Bratislave. V súčasnosti pôsobí Németh na VŠVU ako externý pedagóg reportážnej fotografie.

1.3 Fotografický vplyv na tvorbu Borisa Németha

Tvorbu Borisa Németha ako mladého začínajúceho fotografa aj ako formujúceho sa dospelého dokumentaristu s vlastným autorským rukopisom ovplyvnilo niekoľko faktorov – štúdium v ateliéri profesora Ľuba Stacha, profesionálna reportážna práca pre časopis .týždeň a slovenskí dokumentárni fotografi, ktorí mali odvahu zobrazovať témy netradičným spôsobom.

V ateliéri Ľuba Stacha bola pre autora dôležitá možnosť cestovať a zúčastniť sa na workshopoch v rôznych oblastiach Slovenska (Liptovská Teplička, Kremnica, Spiš, Lom nad Rimavicou). V ateliéri bola pre neho dôležitá aj komunikácia so spolužiakmi Martinom Kleiblom, Jánom Viazaničkom, Illah van Oijen a Jánom Kekelim, ktorí sa vo svojich projektoch tiež venovali téme Slovenska.

V časopise .týždeň spoznal Boris fotografov Matúša Zajaca a Andreja Bána, ktorí sa taktiež dlhodobo zaoberali témou Slovenska. Zajac sa vo voľnej tvorbe viac venoval sociálnemu dokumentu a v redakcii viedol Borisa k profesionálnej práci pri vytváraní reportážných sérií. Némethovu voľnú dokumentárnu tvorbu však ovplyvnil najmä Andrej Bán svojou knižnou publikáciou *Iné Slovensko*, ktorú vydal v roku 2005. Podobne ako neskôr tvorba Borisa Németha, ani fotografie Andreja Bána nie sú vyskladané ako lineárny príbeh konkrétnych udalostí, ale skôr metaforicky podávajú správu o stave spoločnosti na Slovensku. „*Ako postupne listujeme v jeho knihe,*

objavujeme menej známu, skrytú tvár slovenskej každodennosti, tvár, ktorá je autentická, individualizovaná, bolestná i groteskná. Svoje nálezy adresuje Andrej Bán spoluobčanom, ktorí majú zažité rôzne podoby svojej vlasti – cez vlastné poznanie, cez skúsenosť svojich blízkych, cez po stáročia vštepované a zdedené kultúrne kódy. Kniha Iné Slovensko ich oslovuje, dojíma alebo aj provokuje práve preto, lebo svoje vlastné Slovensko nosia v sebe,"[17] píše v predslove ku knihe Andreja Bána *Iné Slovensko* Martin Bútora.

Andrej Bán podobne ako neskôr Boris Németh taktiež veľa cestuje a dokumentuje mikrobríbehy z rôznych udalostí a miest Slovenska. V knihe *Iné Slovensko* sa striedajú staršie fotografie z roku 1989 s novými, čo do istej miery vytvára obraz o výrazných premenách slovenskej spoločnosti počas krátkeho, ale veľmi "živého" historického obdobia medzi rokmi 1989 – 2005. Bán, rovnako ako neskôr Németh, fotografuje momenty z ľudových osláv, náboženských púti, jarmokov, folklórnych slávností, ale aj situácie z bežného každodenného života. Po novembri 1989 na Slovensku prestáva existovať socialistický politický autoritatívny systém. Táto zmena zasahuje všetky roviny spoločenského života. Na verejnosť sa dostávajú fotografie, ktoré by boli pred rokom 1989 určené iba pre súkromné archívy. „*Prestávajú existovať témy, ktoré by narážali na zákazy publikovať alebo vystavovať. Reportáže z katolíckych púti, z politického zákulisia, sociálnej periférie či z miest rôznych katastrof boli do novembra 1989 len výnimočné, v 90. rokoch tvorili už integrálnu súčasť reportážnej tvorby. Reportáže z novembrových mítingov a snímky prvý raz oficiálne informujúce o ostnatých plotoch oddeľujúcich Československo od Rakúska ohlásili premenu novinárskej fotografie.*"[18]

Fotografie Andreja Bána z náboženských udalostí popierajú socialistické názory o okrajovom význame viery pre slovenskú spoločnosť. Neskôr vo svojej knihe *Iné Slovensko* narúša stereotypné predstavy o hrdom, pracovitom a bohabojnom národe. „*Andrej Bán sa pozerá na Slovensko a Slovákov z kuchyne, nie vtedy, keď je slávnostne prestretý stôl, ale vtedy, keď sa všetko len chystá na veľké spoločenské predstavenie a*

[17] Bútora, M. (2005): *Predslov*. In: Bán, A. *Iné Slovensko*. Bratislava: Slovart

[18] Hrabušický, A. – Macek, V. (2001): *Slovenská Fotografia 1925-2000*, Bratislava: SNG

zabúda sa na masky. Slovník je brutálnejší a gestám chýba elegancia, pod škrupinou konvencií sa odkrýva skutočná tvár."[19]

Andrej Bán, Iné Slovensko 2005

Boris Németh má v zobrazovaní netradičných tém a netradičnom spôsobe ich spravovania slovenských predchodcov aj súputníkov. Tomáš Leňo a Jozef Ondzík sa vo svojich dokumentárnych projektoch venovali tabuizovaným témam národnostných menšín. Od polovice 80. rokov fotografovali život rusínskej menšiny na rozhraní slovenskej, poľskej a ukrajinskej hranice. Hlavná časť knihy *Rusíni* (2012) je tvorená výberom viac ako sto fotografií z prelomu tisícročí. Obaja autori sa vtedy počas siedmych rokov opakovane vracali na najvýchodnejší cíp Slovenska a vytvorili tak tento unikátny dokument.

[19] Hrabušický, A. – Macek, V. (2001): *Slovenská Fotografia 1925-2000*, Bratislava: SNG

Tomáš Leňo a Jozef Ondzík, Rusíni, 2012

Významné dokumentárne série zo života rómskej národnostnej menšiny na Slovensku vytvorili Tibor Huszár *Cigáni* a Michal Suchý (*U cigánov*). Od polovice 80. rokov tému života v zariadeniach sociálnej starostlivosti spracovávali napr. Jozef Sedlák, ktorý fotografoval v ústave pre postihnuté deti, aj Ján Rečo vo svojich dlhoročných cykloch o domovoch dôchodcov alebo o živote a osudoch postihnutých, bezmocných a zabudnutých ľudí.

Tibor Huszár, Cigani (1977 - 1978)

K mladšej generácií Némethovi štýlovo a tematicky príbuzných dokumentaristov patria napríklad Martin Kollár, Jozef Ondzík a Lucia Nimcová, ktorí vytvorili v rokoch 2001 – 2003 súbory pre mimovládnu organizáciu Inštitútu pre verejné otázky (IVO). IVO sa už od roku 1995 venoval sociálnym výskumom, esejam a analytickým súhrnným správam o stave spoločnosti, ktoré každoročne publikoval v Správe o stave krajiny. Cieľom týchto analýz bolo poskytnúť objektívny zdroj informácií a nastaviť spoločnosti zrkadlo po turbulentných zmenách po rokoch mečiarovského režimu. V roku 2001 sa IVO prvýkrát rozhodol obohatiť analytickú Správu o stave krajiny o vizuálnu časť. „*Umelecká dokumentárna fotografia ako ideálny spôsob spracovania historickej pamäte každej krajiny, práve spojením analytických informácii a dokumentárneho umeleckého fotografického projektu, je tým najlepším médiom, ktoré dokáže zachytiť atmosféru konkrétneho prostredia a vhodne zvoleným autorským prístupom podať často vyčerpávajúcejšiu a presnejšiu správu o stave krajiny, než všetky analýzy dovedna.*“[20] Projekt je možné prirovnať k slávnym fotografickým projektom, akými boli americká Farm Security Administration (FSA) z roku 1935 alebo francúzsky DATAR z 80. rokov dvadsiateho storočia.

Na začiatku roka 2001 vyhlásil IVO súťaž na vytvorenie dokumentárneho fotografického projektu Obrazovej správy o stave krajiny, v rámci ktorého oslovil sedem slovenských fotografov. Spolupracoval pritom so Stredoeurópskym domom fotografie (SEDF). Päťčlenná výberová komisia, zložená zo zástupcov IVO a troch renomovaných zástupcov fotografickej obce – Karola Kállaya, Pavla Breiera a Václava Maceka, rozhodla o udelení grantu fotografovi a kameramanovi Martinovi Kollárovi, ktorému tak umožnili pracovať v priebehu roka 2001 na projekte obrazovej správy o stave krajiny. Výstupom bola prelomová fotografická knižná publikácia *Slovakia 001*, ktorá Kollárovi vyšla v decembri 2001. V dokumentárnych fotografiách prevažuje sarkazmus a voľba bizarných situácií vyvolávajúcich údiv nad tým, kam dospela slovenská post-totalitná spoločnosť.

[20] http://www.ivo.sk/1471/sk/publikacie/slovensko-001-obrazova-sprava-o-stave-krajiny

Martin Kollar, Slovensko 001 (2001)

Ondzík vo svojej Obrazovej správe *Slovensko 002* s podtitulom Z dediny do mesta zobrazuje fenomén migrácie mladých ľudí z rurálnych oblastí krajiny do miest za prácou alebo za štúdiom na univerzitách. V správe sa tiež venuje téme regionálnych extrémov: rozdielom medzi životom v hlavnom meste a zvyšnou slovenskou krajinou, rozdielom medzi bohatším juhozápadom a chudobnejšími severovýchodnými časťami krajiny.

Jozef Ondzík, Slovensko 001 (2002)

Téme postavenia žien v slovenskej spoločnosti sa prostredníctvom dokumentárnej fotografie venuje autorka tretej publikácie Obrazovej správy o stave krajiny *Slovensko 003* Lucia Nimcová. Projekt je predovšetkým autorkiným intímnym a skôr pocitovým hľadaním rolí ženy v slovenskej spoločnosti v dobe, do ktorej sa sama ako žena narodila. Autorka sa zamerala najmä na ženu blúdiacu v širokom rozsahu ponúkajúcich sa svetov, medzi stereotypmi konvencií a predstáv o tom, ako má žiť, o čo sa má zaujímať, aký životný štýl si má osvojiť a vlastnými predstavami o svojom osude.

Lucia Nimcová, Slovensko 001 (2002)

2. Voľná tvorba - dokumentárne projekty

Dokumentárna fotografia sa snaží o spoločenské poznanie. Rozpráva príbeh o skutočnosti vo vzťahu k dobe, v ktorej bola vytvorená. Nemusí ísť nutne o zachytenie jej vonkajšieho vzhľadu, ale o zachytenie určitých základných znakov, súvislostí, rozpoznávacích prvkov alebo spoločenskej atmosféry daného historického okamihu. Okrem zachytávania či charakterizovania rozmanitých stránok spoločnosti alebo zaujatia kritického postoja, zachytáva zároveň realitu ako objektívny komentátor. Dokumentárnu fotografiu môžeme teda vnímať ako istý portrét spoločnosti a jednotlivca, zobrazenie človeka a jeho vzťahov, pocitov, myšlienok, túžob. Je to vizuálne i historicky presvedčivé a pravdivé svedectvo o človeku, o spoločnosti, o svete.

Ako fotoreportér týždenníka .týždeň Boris Németh veľa cestuje a popri svojej žurnalistickej práci vytvára aj dokumentárne projekty. Patrí k fotografom, ktorí svoje dokumentárne práce často tvoria pri plnení iných pracovných (fotožurnalistických) úloh. Kurátorka Michaela Pašteková ho nazýva „*obrazovým kronikárom Slovenska, ktorý cestuje už od roku 2007 a prináša obrazové svedectvo o stave slovenskej krajiny a spoločnosti*“. [21] Často fotografuje miesta, na ktorých sa schádza viac ľudí: zhromaždenia, slávnosti, rituály. Zaznamenáva obvyklé reportérske témy ako napríklad politické manifestácie, pochody, protikorupčné protesty, korporátne akcie, folklórne slávnosti, cirkevné sviatky a obrady, ale aj rôzne kultúrne a spoločenské udalosti: hudobné festivaly, diskotéky, letecké dni, inscenované historické akcie. Vo svojich fotografiách zaznamenáva vizuálne pozoruhodnosti, nesúlad, mimovoľné nedorozumenia v bežných medziľudských situáciách alebo poruchy v usporiadaní zachytených objektov, ktoré do istej miery signalizujú aj poruchy v usporiadaní spoločnosti.

V starších prácach Borisa Németha je zreteľný vplyv tzv. pouličnej fotografie – street photography, ktorá sa začala rozvíjať v 50. a 60. rokoch v USA (Newyorská škola

[21] Pašteková, M. (2015): *Zo života krajiny*. Bratislava.

fotografie[22]). Poprední americkí fotožurnalisti vytvárali rozsiahlejšie dokumentárne súbory určené k publikovaniu v knihách alebo na autorských výstavách. Súčasná podoba street photography rovnako ako Némethova neskoršia tvorba sa však viac približuje fragmentárnosti súčasného sveta a roztrieštenosti vizuálnych dojmov, ktoré na nás doliehajú. „*Pocit navŕšenia protichodných znakov a signálov podporujú aj farebné skrumáže, vyostrené farebné akcenty a kontrasty súčasnej dokumentárnej fotografie. Sú známe okrem iného aj zo záberov Martina Parra, ale nájdeme ich aj na snímkach Borisa Németha. Németh má nielen zmysel pre náročné kombinácie farebných plôch a zhlukov, ale dokáže uplatniť aj osamelý farebný akcent na monochrómnom či málo farebnom pozadí,*“[23] píše o tvorbe Borisa Németha kurátor Aurel Hrabušický v úvodnom texte k jeho autorskej knihe *Na Ceste*.

Fotografický štýl Borisa Németha sa pohybuje na hrane reportáže a dokumentu. Často ešte zaznamenáva bressonovské rozhodujúce okamihy, ako ich poznáme z dejín dokumentárnej fotografie, no objavujú sa v ňom aj momenty, v ktorých sa na prvý pohľad nič zvláštne nedeje. Na Slovensku sa tento spôsob fotografovania prvýkrát objavil v diele dnes už medzinárodne uznávaného Martina Kollára, ktorý ho opisuje ako „*záujem o obyčajných ľudí vo chvíľach, ktoré nie sú ničím zvláštne*“. Tento štýl je charakteristický aj pre Borisa Németha. Rozhodujúce okamihy vznikajú pri zdanlivo úplne nedôležitých, humorných, bizarných situáciách, ktoré sú súčasťou každodenného života.

Némethov fotografický záujem o Slovensko sa môže prirovnať k tvorbe ďalších mladých slovenských fotografov. V roku 2016 pripravila kurátorka Michaela Pašteková výstavu s názvom Slovakia, say cheese vo Virka Gallery v Helsinkách vo Fínsku, na ktorej predstavila súčasnú slovenskú mladú fotografickú tvorbu. Do spoločnej výstavy zahrnula slovenských mladých autorov, dlhodobo sa venujúcich

[22] termín Newyorská škola fotografie zaviedla kurátorka Jane Livingstone pre skupinu fotografov, ktorí žili v N.Y. v 30., 40., 50. rokoch 20.storočia, pracovali štýlom street photography a zaoberali sa dokumentovaním mesta New York. Do Newyorskej školy fotografie patrili napr. Diane Arbus, Richard Avedon, Alexey Brodovitch, Ted Croner, Bruce Davidson, Don Donaghy, Louis Faurer, Robert Frank, Sid Grossman, William Klein, Saul Leiter, Leon Levinstein, Helen Levitt, Lisette Model, David Vestal, Weegee

[23] Németh, B. (2013): *Na ceste*, Bratislava: Slovart, O.K.O

téme Slovenska. Na výstave boli prezentované fotografie Borisa Németha a Jána Viazaničku zo súboru Premeny Slovenska, fotografie Martina Kleibla, ako aj vytváranejšie poňaté fotografie diptychov krajiny od Jána Kekeliho. Zaradené boli aj fotografie Juraja Fifika a Tomáša Maninu, ktorí dlhodobo dokumentujú nefunkčné alebo rozpadajúce sa stavby, továrne, haly a elektrárne na Slovensku. V portrétnej fotografii boli zastúpené čiernobiele práce Petra Ančica a portréty Šymona Klimana, ktorý má už dlhšie rozpracovaný projekt o Slovensku. Kurátorkou vybrané diela vlastným špecifickým spôsobom podávajú správu o našej krajine a spoločnosti. Boris Németh má už dnes v tejto fotografickej generácii svoje miesto.

2.1 SLOVAKIA I'M LOVIN IT (2011)

Kurátor: Aurel Hrabušický

Fotografický súbor *Slovakia I'm lovin it* odprezentoval Boris ako záverečnú prácu svojho doktorandského štúdia na VŠVU. K myšlienke pracovať na tomto projekte ho priviedla aj predchádzajúca pozitívna skúsenosť z rezidenčného pobytu v Holandsku, kde tiež veľa cestoval po krajine a zachytával spoločenské dianie. Projekt *Slovakia I'm lovin it* vypovedá formou paradoxov a jemných významových odtieňov o súčasnom Slovensku ako o produkte spoločenskej transformácie po roku 1989.

Dokumentárny súbor vznikol popri pracovných cestách a reportážach pre týždenník .týždeň, počas ktorých mal Boris možnosť navštíviť rôzne miesta Slovenska. Nie je vyskladaný ako lineárny príbeh udalostí alebo ako ucelená reportážna séria, ale ide skôr o mozaiku obrazov z rôznych akcií, fragmentov rôznych príbehov, ktoré spolu fungujú a vytvárajú kompaktný celok až vo výslednom výbere fotografií. Súbor tak poskytuje viacvrstvový obrazový materiál, v ktorom je možné nájsť mnoho vizuálnych symbolov. Ponúka konfrontáciu medzi prvkami regionálneho a globálneho, rurálneho a mestského, tradičného a súčasného, folklórneho a konzumného. Samotný názov série odkazuje na komerčný slogan firmy McDonald's (I'm loving it). V širšom zmysle, tak autor poukazuje na vyrovnávanie sa Slovenska a jeho obyvateľov s (ne)kultúrnymi nánosmi, ktoré sa prostredníctvom západných konzumných

produktov dostali do masovej kultúry. Práca s touto symbolikou je charakteristická aj pre autorove nasledujúce dokumentárne projekty.

Trenčín, Pohoda festival, 2009

Staré Hory, 2009

Pre zábery Borisa Németha je typické vyhľadávanie vizuálnych protikladov a ich nachádzanie v reálnych situáciách bez snahy o inscenovanie alebo ďalší autorský zásah. Fotografie pôsobia úsmevne, niekedy bizarne, ironicky, inokedy komicky až tragikomicky. Divákovi necháva veľký priestor pre vlastnú interpretáciu zobrazeného príbehu. Fotografie tvoria mozaiku mikropríbehov jednotlivých aktérov a udalostí, akoby ich autor písal krátke denníkové zápisky z miest, ktoré na Slovensku navštívil a vypointoval pre neho zaujímavé momenty. Jednotlivé snímky pôsobia ako malé vizuálne poviedky bez začiatku a konca. Fotografie slovne nevysvetľuje, sú pomenované iba podľa miesta a dátumu vzniku. Textom, väčšinou kurátorským, je doplnený až výsledný súbor.

Spišské Podhradie, 2010

Kokava, 2010

Detva, 2009

Stropkov, 2009

Liptovská Teplička, 2007

Dukliansky priesmyk, 2009

2.2 PREMENY SLOVENSKA (2012)

Kurátor: Aurel Hrabušický, Miriam Petráňová, Jana Močková

Výsledkom spoločnej viacročnej práce Borisa Németha a Jána Viazaničku je dlhodobý a podľa slov autorov nikdy nekončiaci dokumentárny projekt *Premeny Slovenska*. Od roku 2010 sa vydávajú na fotografické cesty po Slovensku a mapujú rôzne fenomény slovenskej spoločnosti. Ich spolupráca nadväzuje na spoločný pobyt v Holandsku, avšak na projekte *Premeny Slovenska* pracujú individuálne a s rozdielnymi autorskými prístupmi, ktoré sa navzájom dopĺňajú.

Boris Németh inklinuje skôr k zachytávaniu udalostí s bezprostrednou účasťou človeka. Ján Viazanička sa zameriava na vizuálne zásahy, ktoré ľudia v krajine či na ulici vytvárajú a zanechávajú. Ich spoločný fotografický pohľad prináša pravdivý záznam vizuálnej a kultúrnej identity súčasnej slovenskej spoločnosti. Ako nestranní pozorovatelia vytvárajú fotografie vo všetkých regiónoch Slovenska, všímajú si správanie ľudí v bežných životných situáciách, na oslavách národných alebo náboženských sviatkov, na púťach, zhromaždeniach, ale tiež pri trávení voľného času.

„Zaujímajú nás premeny – aj tie každodenné a zdanlivo bezvýznamné, ich forma, ale aj obsah. Zaujímajú nás mestá, dediny, sídliská aj novodobé satelity. Pochody, demonštrácie, štátne sviatky aj folklórne festivaly. Zatepľovanie domov, automobilky, diaľnice, nákupné centrá, Poloniny, Tatry, Dunaj aj Zemplínska šírava. Našou snahou

je zachytiť vzťahy medzi ľuďmi, ktorí na Slovesnku žijú a tiez vztahy medzi ľuďmi a krajinou, v ktorej žijú."[24]

Liptovská Teplička - Veľkonočný pondelok, 2012

Po páde totalitného režimu v roku 1989 a po období "mečiarizmu" v 90. rokoch sa na Slovensku a v slovenskej spoločnosti diali rýchle zmeny. Autori projektu cítili potrebu zachytiť ju. Slovensko vyzerá ako krajina veľkých rozdielov, ako kaleidoskop, kde sa v jednotlivých obrazoch stretávajú kontrasty. Rôzne vizuálne záchytné body aj kultúrne a spoločenské vrstvy tu existujú paralelne, ale zároveň vo veľkých rozporoch, protikladoch. Na jednej strane sú v prostredí prítomné tradičné, folklórne a kresťanské motívy, na druhej strane sa stretávame s prvkami modernej krajiny s rastúcim konzumom.

„Niečo sa z nášho Slovenska definitívne vytráca, veci okolo nás získavajú nové významy, menia sa z dreva na plast. Priestor pre život nadobudol nové podoby podľa obchodných pravidiel, z jednoduchej garáže sa rodí skvelý párty priestor. Ide aj o zrodenie niečoho nového, pričom staré by malo prirodzene zaniknúť. Už je to dvadsať rokov, čo máme

[24] http://premenyslovenska.com/en/

svoj štát a slobodu. Ale až teraz sa začíname obzerať okolo seba a nevieme, kam to smeruje. Fotografie Németha a Viazaničku mapujúce premeny slovenskej krajiny a človeka v nej, rozprávajú dlhý príbeh, ktorý sa mení zo strany na stranu. Niekedy sú to krátke vety a niekedy dlhé komentáre meniacich sa udalostí na pozadí.""[25]

Bratislava - Akadémia policajného zboru, 2011

Bratislava, 2011

Lom nad Rimavicou, 2011

Bratislava - protest Gorila, 2012

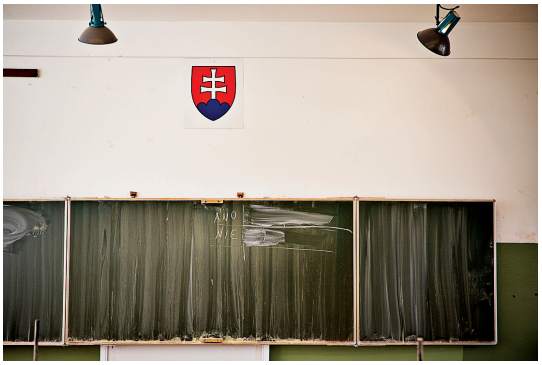

Sliač - Letecký deň, 2011

Bratislava - Dúhový Pride, 2011

[25] Petráňová, M. (2012): In: Németh, B., Viazanička, J.: *Premeny Slovenska*, Bratislava: ARTTODAY

Plavecký Štvrtok, 2012

Východná - folklórny festival, 2012

„Premeny Slovenska nie sú a ani nechcú byť definitívnym obrazom našej súčasnosti. Naopak, boli by sme veľmi radi, keby boli iba prvým vykročením dlhodobejšieho projektu. Podstatná časť fotografií bola vyvtorená v rokoch 2010 až 2012 a veríme, že sa obom autorom podarí nájsť spôsob, ako v projekte pokračovať. Jedna vec je istá už teraz. Ak o dve generácie neskôr bude niekto robiť výstavu Nové Slovensko II, fotografie z Premien Slovenska budú jej neodmysliteľnou súčasťou."[26]

Dokumentárny súbor sa stretol s pozitívnym ohlasom širokej i odbornej verejnosti a dočkal sa aj knižného spracovania. *Premeny Slovenska* boli vystavované na viacerých miestach po celom Slovensku. K projektu bola v roku 2012 vydaná aj knižná publikácia.

2.3 PREMENY SLOVENSKA II (2013)

(1150. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na územie Veľkej Moravy)

Úspešný súbor *Premeny Slovenska (2012)* mal aj svoje pokračovanie. V nadväzujúcej práci *Premeny Slovenska II* s podtitulom 1150. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na územie Veľkej Moravy sa autori Boris Németh a Ján Viazanička zamerali na sprostredkovanie obrazovej správy z osláv výročia príchodu solúnskych bratov na územie dnešného Slovenska. Okrem fotografií z domáceho prostredia sa v sérii objavujú aj fotografie z Macedónska, Maďarska a Českej Republiky. Autori sa venujú najmä téme indentity národov žijúcich na území niekdajšej Veľkomoravskej ríše. Podľa dostupných historických zdrojov prišli Cyril a Metod na územie Veľkej Moravy

[26] Kováčik, J. (2013),.tyzden.sk/casopis/13316/sprava-o-stave-krajiny

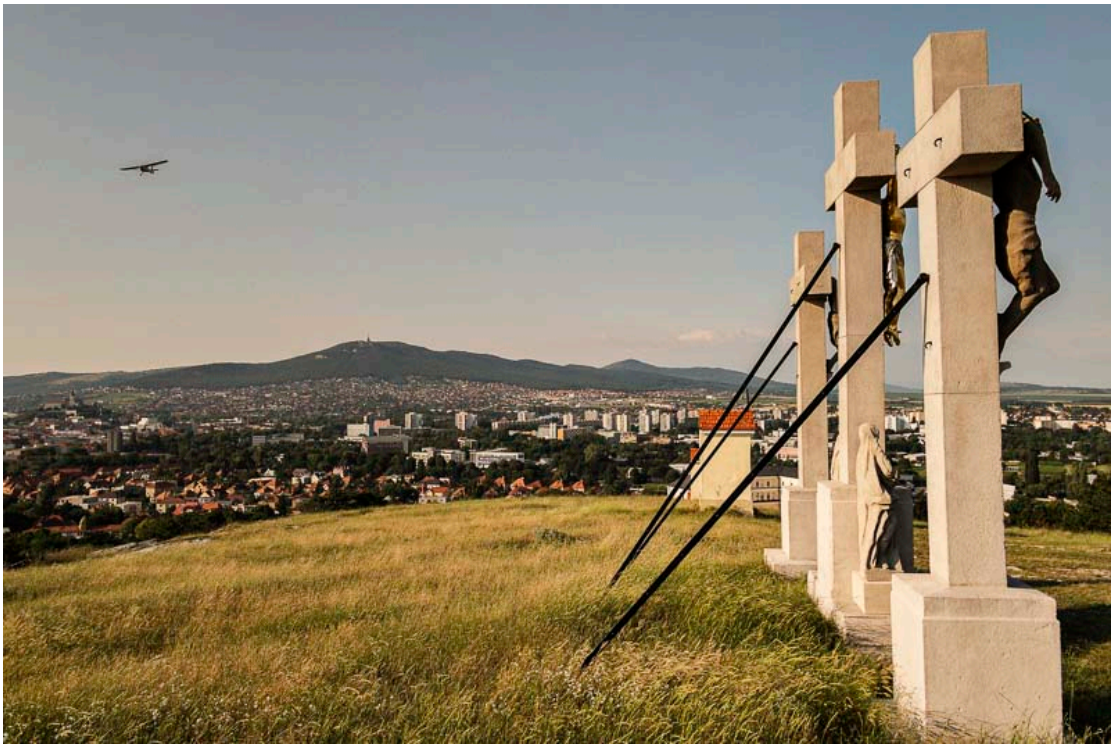
v priebehu roku 863. Pre účely šírenia byzantského politického a kultúrneho vplyvu vytvorili nové písmo – hlaholiku, grafický systém špeciálne uspôsobený pre slovanský jazyk. Súbor bol prezentovaný na viacerých výstavách a dočkal sa aj knižnej podoby.

Zalavár, Maďarsko, 2013
(Neďaleko madarskej obce Zalavár sa rozprestiera areál Pamätníka sv. Cyrila a Metoda. Ide o miesto, ktorému sa kedysi hovorilo Blatnohrad. Ako opevnené hradisko ho vybudoval knieža Pribina. Keď v roku 867 cestovali Cyril a Metod so svojimi žiakmi do Ríma zastavili sa na Blatnohrade u Pribinovho syna Koceľa.)

Ducové, Slovensko, 2013
(V roku 1968 odkryl archeologický výskum na skalnatom kopci Kostelec pri obci Ducové neďaleko Piešťan opevnený veľkomoravský dvorec, ktorého súčasťou bola rotunda. Rotunda bola vysvätená na sviatok sv. Cyrila a Metoda v roku 1990. Odvtedy sa tam každoročne v tento sviatok konajú slávnostné bohoslužby.)

Nitra, Slovensko, 2013
(Nitra bola jedným z centier Veľkomoravskej ríše. Za vlády Rastislava prišli na naše územie Cyril a Metod. Panovníkovi mali pomôcť získať vplyv nad franskou ríšou, najmä prostredníctvom miestnych kňazov a vlastného jazyka.)

2.4 ZO ŽIVOTA KRAJINY (2015)

Kurátorka: Michaela Pašteková

Boris Németh v tomto dokumentárnom súbore nadväzuje na svoj doktorandský projekt *Slovakia Im loving it*. Nachádza fotografické obrazy vo všednosti každodenného života, zaznamenáva mikropríbehy, ktoré poskytujú svedectvo paradoxov Slovenska, premien krajiny a spoločnosti ako aj zakorenených a akoby nemenných tradícií a zvykov.

„Mohli by sme nazvať Borisa Németha obrazovým kronikárom Slovenska. Od r.2007 cestuje po Slovensku, navštevuje rôzne mestá, obce, dedinky, cestuje po krajine. Navštevuje folklórne a hudobné festivaly, politické protesty, náboženské oslavy a púte, vojenské cvičenia alebo letecké prehliadky. Boris Németh ako pohotový fotožurnalista má zmysel pre paradoxy, ale jeho najlepšie snímky obsahujú jemné významové nuansy, vďaka ktorým postupne vzniká iná, viac sublimovaná výpoveď o Slovensku – produkte a zároveň "obete" spoločenskej transformácie po roku 1989."[27]

Autor zachytáva vizuálne pozoruhodnosti, nesúlad, mimovoľné nedorozumenia v usporiadaní ľudí a vecí. Ľudia sú v jeho snímkach síce väčšinou prítomní, ale ich prítomnosť je často marginálna. Fotografa viac zaujímajú ľudské príbehy a situácie, ktoré spolu ľudia vytvárajú. Zábery pôsobia humorne, ironicky, bizarne. Zarážajú nesúladom zobrazenej situácie ako napríklad na fotografii z kostola v Liptovskej Tepličke, kde sa kľačiaca žena modlí k Ježišovi a za ňou stoja v pozore dvaja príslušníci miestneho hasičského zboru s dvoma miništrantami. Nasledujúca fotografia zobrazuje scény z rekonštrukcií bojov z druhej svetovej vojny na Hviezdoslavovom námestí v Bratislave. V popredí prebiehajú inscenované dobové udalosti, v pozadí je čitateľný veľký súčasný nápis FOR RENT na sklenenej fasáde jednej z budov. Na ďalšej fotografii sa náhodný výletník v Komárne kochá pohľadom do krajiny, v ktorej však vidí vyliate koryto Dunaja počas veľkých záplav v lete 2013.

[27] Pašteková, M. (2015): *Zo života krajiny*. Bratislava.

Németh v jednom fotografickom obraze spája zdanlivo nespojiteľné. Tento princíp sa nachádza aj v neuveriteľnej kombinácií kovboja na koni a majiteľa limuzíny na fotografii večernej ulice v Bratislave alebo v obraze skupinky (neo)fašistov pochodujúcich s vejúcimi štátnymi zástavami okolo ľudí stojacich na zastávke autobusu, ktorí nereagujú na zlo prechádzajúce za ich chrbtami. Bizarne pôsobia živé figuríny, akoby vystrihnuté z japonskej série anime-manga, pózujúce pred schátranou fasádou Domu kultúry Istropolis v Bratislave, na ktorej svieti nápis IntError. Rovnako absurdne pôsobí žltý billboard pri ceste v prázdnej krajine, ktorý ponúka obedové MENU iba za 2,70. Nesúlad predstavuje aj osamelo a unavene pôsobiaci starý rocker na fotografii z hudobného klubu plnom mladých zabávajúcich sa ľudí.

Liptovská Teplička, 2012

Bratislava, 2012

Komárno, 2013

Bratislava, 2012

Bratislava, 2010

Bratislava, 2008

Žilina, 2013

Hunkovce, 2011

Brezno, 2011

Martincek pri Ruzomberku, 2011

Spoločným menovateľom fotografickej tvorby Borisa Németha je téma Slovenska. Németh ako "obrazový kronikár Slovenska", už počas štúdia na VŠVU, ale aj ako fotoreportér týždenníka .týždeň veľa cestuje po Slovensku a prináša obrazové svedectvo o stave slovenskej krajiny a spoločnosti. Popri svojej žurnalistickej práci sa snaží vytvárať aj dokumentárne projekty. Németh vo svojich fotografiách zaznamenáva obvyklé reportážne témy, vyhľadáva rôzne frekventované miesta a zhromaždenia veľkého počtu ľudí: manifestácie, pochody, folklórne slávnosti, hudobné festivaly, letecké show.. Vo svojich fotografiách však nepracuje čisto

dokumentárnym spôsobom, história v jeho obrazoch nebeží lineárne. V mozaike svojich príbehov zaznamenáva vizuálne pozoruhodnosti, nesúlad, mimovoľné nedorozumenia a bizarné situácie medzi ľudmi alebo poruchy v usporiadaní vecí, ktoré do istej miery signalizujú aj poruchy v usporiadaní spoločnosti.

2.5 IDENTITY (2016)

Kurátor: Róbert Csere

Na fotografickom projekte *IDENTITY* Boris Németh opäť spolupracuje so svojim kamarátom Jánom Viazaničkom. Je možné vnímať ho ako pokračovanie predchádzajúceho spoločného projektu *Premeny Slovenska*. Autori majú ambíciu fotograficky zachytiť charakteristické vlastnosti povahy spoločnosti a krajiny. Skúmajú spôsob života ľudí žijúcich na Slovensku v presnejšie definovaných tématických okruhoch. Opäť tu nájdeme pre Némethovu tvorbu typické folklórne, kresťanské a politické motívy aj ich zobrazenie v kontraste so súčasnou konzumnou spoločnosťou. Výstavba novodobých satelitov a diaľnic, oslavy štátnych a cirkevných sviatkov, ale i spôsob trávenia voľného času. Ich snímky pritom vznikajú vo všetkých regiónoch Slovenska, vytvárajú tak neskreslený pohľad na našu krajinu. Ten je navyše umocnený výrazným autorským vkladom oboch fotografov.

„Za jednu z pohnútok vzniku dokumentárneho projektu považujú autori fakt, že v dôsledku rýchlo prebiehajúcich zmien sa Slovensko začína javiť ako kaleidoskopická krajina, v ktorej obraze sa jednotlivé komponenty navzájom prekrikujú či prebíjajú. Súbežne tu existujú rôzne vizuálne stopy a kultúrne vrstvy: tradičná, folklórna a religiózna, vrstva unifikovanej hrubozrnnej panelákovej civilizácie a spčasná, azda najvýraznejšia vrstva krikľavého a mediálne agresívneho konzumu."[28]

Oba protipóly sú súčasťou identity slovenskej spoločnosti, ku ktorej sa Németh v rôznych časových obdobiach vracia. Práve v tom spočíva jeden z hlavných prínosov jeho tvorby – podobné témy a ich prvky sleduje dlhodobo, v rôznych súboroch zachytáva ich vývoj, vďaka čomu je možné na jeho práci komplexne sledovať

[28] Németh, J. (2016): IDENTITY. In: Németh, B. – Viazanička, J.: *Premeny Slovenska: IDENTITY*.

a porovnať, kam sa Slovensko v širšom kontexte posunulo, v čom sa zmenilo k lepšiemu, k horšiemu a v čom zostáva stále rovnaké. V kontexte kulturnej a politickej identity je zaujímavé sledovať ako sa Némethova tvorba postupom času vyvíja. Németh prechádza pozvoľna od identity kultúrnej, zastúpenej zobrazovaním tradícií, stereotypov, vplyvu masovej kultúry, adopciou technológií a podobne, k identite politickej, čiže k uvažovaniu, kam s naším národným kultúrnym kódom môžeme (aj v rámci geopolitického priestoru) patriť.

V septembri 2015 prechádzal cez slovensky hraničný priechod Brodské - Lanžhot americký konvoj. Okrem skupinky podporovateľov ho prišla privítať aj približne dvestočlenná skupina odporcov prejazdu americkej kolóny.

Fotografia z politickej estrady vladnej strany SMER pri oslavach MDZ v sportovej hale na Pasienkoch v Bratislave, 2011.

Armádne výcvikové stredisko Lešť, 2015

Oslava Veľkonočného pondelku v lyžiarskom stredisku Jasná.

V súbore *IDENTITY* autori ukazujú, že bez ohľadu na to, aký je vzťah Slovákov k národnému povedomiu, tradície ktoré sú v spoločnosti dlhodobo zakorenené sa nemôžu len tak ľahko vymazať. Folklór a konzum, minulé a súčasné, náboženské a svetské, dynamické a statické, ťažké a ľahké, veľké a malé. Kľúčom k pochopeniu projektu je dualita. Vytvára osobitý vizuálny odkaz, jedinečný pre slovenské prostredie. Finálne fotografie prekračujú svoj rámec a nezobrazujú iba konkrétny moment, ľudí alebo situácie, v ktorých sa práve nachádzajú, ale zachytávajú aj fenomény ľudskej spoločnosti, komunity, ako aj slovenskej kultúry a krajiny.

IDENTITY (2016)

K projektu *IDENTITY* bol v r.2016 vydaný knižný katalóg pri príležitosti výstavy *Premeny Slovenska: IDENTITY* na festivale Dni fotografie v Leviciach. Katalóg obsahuje celkom devätnásť fotografií, ktoré sa od oboch autorov striedajú a vytvárajú mikropríbeh kultúrnych a spoločenských identít slovenskej spoločnosti.

2.6 HOMELAND (2016)

Kurátor(ka): Michaela Pašteková, Filip Vančo, Robert Csere

V súbore *HOMELAND* autor fotograficky dokumentuje slovenskú krajinu a spoločnosť v spojitosti s jej nacionalistickými tendenciami. Reflektuje narastajúce patriarchálne, xenofóbne a extrémistické názory a upozorňuje na problémy pri spolunažívaní so skupinami vyznávajúcimi iné kultúrno-náboženské hodnoty, ako aj na nedostatok porozumenia pre skupiny, ktoré sa líšia etnickým pôvodom alebo sexuálnou orientáciou.

„HOMELAND je projekt o nacionalizme v nás. Môžeme ho však čítať aj ako portrét upadajúcej spoločnosti či ako cyklus o hľadaní národnej identity. Nemá podobu klasického dokumentu, ide skôr o súbor vizuálnych reprezentácií aktuálnych spoločenských nálad: strach, hnev, rozčarovanie alebo beznádej."[29]

Jánošík, tradičný slovenský symbol sa na fotografii objavuje len ako prázdna forma, maketa ktorá sa dá naplniť akýmkoľvek vymysleným príbehom. (*HOMELAND*, 2016)

Németh sa vo fotografiách vyhýba reportážnej doslovnosti a priamočiarosti, vizuálny obraz očisťuje od prvoplánových, ľahko čitateľných príbehov. Prostredníctvom vizuálnych metafor poukazujú fotografie na pálčivé spoločenské problémy. Jánošík, tradičný slovenský symbol sa na fotografii objavuje len ako prázdna forma, maketa ktorá sa dá naplniť akýmkoľvek vymysleným príbehom. Bojové vozidlo prikryté maskovacou plachtou v armádnom výcvikovom stredisku Lešť sa odrazu mení na tradičný slovenský symbol – tatranský štít Kriváň. Fotografia zo strelnice odkazuje na skreslenú potrebu radikálnych extrémistov obraňovať "domovinu", podobne ako anonymný bodyguard vystupuje ako nositeľ nacionalistických či skinhedských znakov.

[29] Pašteková, M. (2016): *HOMELAND*, Bratislava.

Bojové vozidlo prikryté maskovacou plachtou v armádnom výcvikovom stredisku Lešť sa zrazu premieňa na ďalší tradičný symbol - tatranský štít Kriváň. (*HOMELAND*, 2016)

Fotografia zo strelnice metaforicky pripomína skreslenú potrebu radikálnych extrémistov obraňovať "domovinu". (*HOMELAND*, 2016)

Anonymizovaný bodyguard, vystupuje ako nositeľ nacionalistických alebo skinheadských znakov. (*HOMELAND*, 2016)

Autor zachytáva nefunkčnosť v spôsobe, akým spoločnosť a systém fungujú. Môže sa zdať, že z fotografického hľadiska sú fotografie kompozične a farebne vyvážené, ale niečo v obrazoch nefunguje. Niečo si na nich protirečí, zaráža vizuálne, ale aj obsahovo, koncepčne: napr. viadukt, ktorý nemá začiatok ani koniec, socha obalená v plastikovej fólii stojaca na improvizovanom gýčovom zelenom koberci pred ošarpanou budovou, nefunkčná fontánka v podobe muchotrávky vo vypustenom bazéne v kombinácii s explodovanou výbušninou pôsobiaca ako možná hrozba, dvojposchodový dom postavený na periférii asi meter od hlavnej cesty v značne schátranom stave, pričom nie je úplne zrejmé, či sa jedná o obytný objekt alebo o autobusovú zastávku.

Obytný dom alebo autobusová zastávka? (*HOMELAND*, 2016)

Nefunkčná fontánka v podobe muchotrávky vo vypustenom bazéne v kombinácii s explodovanou výbušninou pôsobi odrazu ako možná hrozba. (*HOMELAND*, 2016)

Ľudia na fotografiách sú väčšinou iba nositeľmi istých symbolov a znakov. Zvyčajne sú zachytení z väčšej diaľky, izolovaní v atypickom prostredí alebo sa nachádzajú v komickej situácii. Boris Németh sa snaží zobrazovať človeka anonymného, nekonkretizovaného. Fotografiu staršieho pána v záplave nafukovacích balónov môžeme čítať ako obraz súčasného človeka zaplaveného všadeprítomným gýčom a konzumom, obraz turistu s batohom na prázdnej dvojprúdovej ceste ako symbol človeka dobrovoľne opúšťajúceho spoločnosť, fotografia dvoch turistiek odpočívajúcich pred Štefánikovou chatou pod Ďumbierom pripomínajúci obraz dvoch rehoľných sestier kochajúcich sa výhľadom na hrebene Nízkych Tatier či obraz

muža stojaceho chrbtom k objektívu v prázdnej krajine ako symbol niekoho, kto hľadá odpovede v návrate k tradičnejšiemu, prírodnému spôsobu života.

Boris Németh sa vo svojich fotografiách snaží zobrazovať človeka anonymného, nekonkretizovaného. Ľudia na jeho fotografiách sú väčšinou iba nositeľmi istých symbolov alebo znakov. (*HOMELAND*, 2016)

Tématicky má súbor *HOMELAND* blízko k dielam slovenského intermediálneho umelca Tomáša Rafu. Jeho multimediálne práce: fotografické dokumentárne projekty, dokumentárne videá či participatívne akcie v rómskych osadách sa zaoberajú narastajúcim nacionalizmom, pravicovým extrémizmom a spolužitím s menšinami. Rafa dlhodobo reaguje na aktuálne dianie v kontexte slovenskej a stredoeurópskej reality. Jeho kontinuálny projekt Nový nacionalizmus v srdci Európy, na ktorom pracuje od roku 2009 obsahuje fotografie a videoreportáže demonštrácií, blokád a

protestov. „*Na problémy súčasnej spoločnosti, ktorým sa venuje tvorba Tomáša Rafu, neexistujú jednoduché odpovede. Umenie tam zohráva rolu zrkadla spoločenských nálad, reakcia je úlohou publika. Vývoj vo svete dokazuje, že v stave spoločenskej apatie väčšiny nevíťazí automaticky humanizmus, ale netolerancia k slobode a rôznorodosti. Dôležité je preto zaujať aktívny prístup a postaviť sa nespravodlivosti či už v rovine informovania, zapojenia sa do diskusie alebo v rovine priamej intervencie.*“[30] uvádza Lenka Kukurová, kurátorka výstavy Tomáša Rafu Paradox tolerancie, ktorá sa uskutočnila v roku 2018 v priestore LAB v Kunsthalle v Bratislave.

Kto a čo všetko môže spolunažívať v jednej domovine?

Posolstvo Némethovho projektu *HOMELAND* trefne vystihuje kurátorka Michaela Pašteková: *Výsledky prieskumu verejnej mienky Eurobarometer z jesene 2015 priniesli zistenie, že Slováci majú spomedzi krajín Európy najmenšie pochopenie pre spolužitie s inými náboženskými, etnickými či sexuálnymi skupinami. Narastajúce prejavy xenofóbie a radikálne pravicových názorov tieto výsledky len potvrdzujú. Kedy sme*

[30] Kukurová, L. (2018): *Kurátorský text k výstave Tomáša Rafu Paradox tolerancie*. Bratislava: Kunsthalle LAB

prestali byť tým povestným pohostinným národom? A boli sme ním niekedy vôbec? Cieľom projektu HOMELAND nie je moralizovať, ale skôr znepokojiť, zneistiť. To môže byť cesta vedúca k diskusii a k odpovedi na otázku, ktorú podvedome vyvoláva záverečná fotografia: Kto a čo všetko môže spolunažívať v jednej domovine?[31]

Zavŕšením fotografického dokumentárneho projektu Homeland bola výstava fotografií v Novej Cvernovke v Bratislave v máji 2017, na ktorej sa kurátorsky podieľali Michaela Pašteková, Filip Vančo a Robert Csere. Pri tejto príležitosti vznikol aj katalóg HOMELAND, ktorý obsahuje šestnásť fotografii a kurátorský text Michaely Paštekovej. Projekt bol tiež vystavovaný na festivale Mesiac fotografie v Bratislave v Novembri 2017.

2.7 EUROPE (2018)

Kurátor: Aurel Hrabušický, Robert Csere

Na projekte *EUROPE* začal Boris Németh pracovať ešte počas svojho doktorandského štúdia na VŠVU a fotografie do súboru zbiera až do dnešných dní. Niektoré fotografie, ešte ako súčasť rozpracovaného projektu, prezentoval ako svoju záverečnú doktorandskú prácu na výstave v Stredoeurópskom dome fotografie v Septembri 2011. Na výstave sa kurátorsky podielal Aurel Hrabušický:

„*Némethov niekoľko rokov budovaný a stále ešte neuzatvorený projekt Európa má ambiciózne ciele – dokumentaristicky zaznamenať životné okamihy v čo možno najširšom európskom priestore – od krajného východu až po krajný západ. V našich pomeroch to prináša isté realizačné úskalia – podľa počtu a závažnosti snímok je zrejmé, že na niektoré európske "miesta" mal autor viac času a inde sa iba mihol. Napriek tomu už doteraz sústredený obrazový materiál svedčí o tom, že autorovi sa podarilo pozbierať dostatok pozoruhodných dokladov o aktuálnom stave európskej civilizácie.*“[32]

[31] Pašteková, M. (2016): *HOMELAND*, Bratislava.
[32] Hrabušický, A. (2018): výber z kurátorského textu EUROPE; http://www.sedf.sk

V projekte *EUROPE* sa Némethova pozornosť upriamuje na životné podmienky obyvateľov Európy. Ľudia v jeho snímkach sú väčšinou prítomní, ale ich prítomnosť je často marginálna. Viac ho zaujímajú ľudské "produkty" a prostredie, v ktorom ľudia žijú, a ktoré svojou činnosťou pretvárajú. Postupuje podobne ako vo svojich predchádzajúcich projektoch: zaznamenáva vizuálne pozoruhodnosti, nesúlad, mimovoľné nedorozumenia, jednorázové interakcie. Vo svojich fotografiách využíva náhodné, ale zároveň rozhodujúce spojenie okolia a akoby do neho montážou vsunuté objekty, prípadne humorné, bizarné situácie, inscenované mikropríbehy. Tieto zdanlivo náhodné spojenia a nedorozumenia v konštelácií ľudí a vecí dávajú možnosť premýšľať o európskych stereotypoch, tradičných alebo moderných hodnotách a existenčných otázkach.

"Súčasná Európa je poznamenaná mnohými sociálnymi či kultúrnymi zmenami. Vo svojom projekte sa snažím dokumentárnym spôsobom zaznamenať tieto zmeny a životné podmienky obyvateľov Európy. Fotografie v projekte EUROPE sú z rôznych miest a krajín. Pri fotografiách nie sú jednotlivé krajiny pomenované. Európa sa v procese globalizácie stáva jedným sociálnym systémom, v ktorom sú takmer všetci prepojení, závislí jeden na druhom."[33]

[33] Prepis osobného rozhovoru s Borisom Némethom, marec 2018, Bratislava

EUROPE, 2018

Spôsob akým Németh vytvára fotografický obraz korešponduje so širokým prúdom súčasnej živej fotografie. Zaznamenáva často paradoxné situácie vo viacerých priestorových plánoch, plne využíva celý obrazový formát, vie upriamiť pozornosť

diváka na zdanlivo marginálne úkazy a deje, počíta s veľkým formátom zväčšenín, na ktorom sa uplatnia detaily na menšom formáte nečitateľné. Autorove najlepšie zábery však prekračujú žánrové hranice bežnej reportážnej fotografie - odrážajú stav akejsi okamžitej nerovnováhy, zaznamenávajú realitu trochu záhadnú, realitu, ktorej zmyslu celkom nerozumieme.

„Boris Németh v tomto smere nadväzuje na mnohoročnú tradíciu fotografie záhadných zoskupení, skrumáže ľudí a vecí uprostred bežného života, dokáže však do tejto tradície vniesť aktuálny zmysel. Zvláštnosti, niekedy aj paradoxy súčasného životného štýlu, odlišného v krajinách západnej a východnej Európy sa objavujú v jeho snímkach nielen vďaka bleskovej reakcii na prebiehajúci dej, ale aj vďaka výraznému optickému skresleniu alebo len nepatrnému posunu zorného uhla fotoaparátu. Je pozoruhodné, že v porovnaní s inými našimi autormi tejto orientácie sa Borisovi Némethovi viac darí v západnej ako vo východnej Európe. Znamená to azda, že globálne znaky súčasnej civilizácie sú viacej zrejmé v západnej ako vo východnej Európe?"[34]

Pri príležitosti výstavy fotografického dokumentárneho projektu *EUROPE* v Galérii Nadácie SLOVAK PRESS PHOTO v Zichyho paláci v Bratislave v r. 2018 vznikol aj katalóg *EUROPE*, ktorý obsahuje fotografie z tejto série.

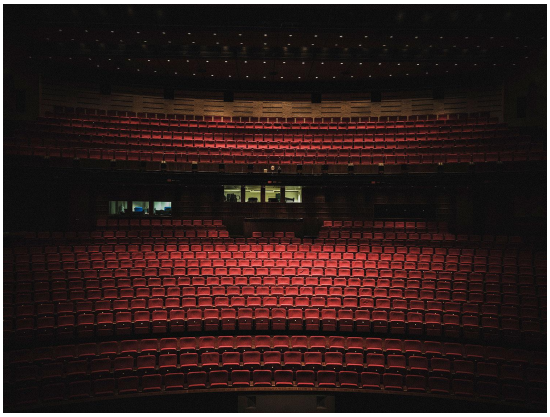
2.8 COVID – 19 (2020)

Výstava: COVID – 19, kurátor: Ján Viazanička, Miesto: Galéria Stojiská, exteriérová galéria, sídlisko Drieňová, Banská Štiavnica

Pandémia vírusového ochorenia COVID–19. Rok 2020 sa niesol v znamení domácich karantén, šitia rúšok, obmedzení voľného pohybu a vychádzania, sociálneho dištancu, pravidelného testovania, dodržiavania odstupov a vakcinácií. To, čo bolo donedávna nepredstaviteľné sa zrazu stalo realitou, ktorá zásadne ovplyvnila život aj na Slovensku.

[34] Hrabušický, A. (2018): výber z kurátorského textu EUROPE; http://www.sedf.sk

Život počas pandémie COVID-19 zachytil na svojich fotografiách aj Boris Németh. Prázdne kostoly a divadelné sály, prázdne knižnice a prednáškové miestnosti, zdravotníci na pokraji fyzických a psychických síl, muži oblečení v bielych overaloch dezinfikujuci autobusy MHD, či osamelý huslista na prázdnej ulici. Aj toto bola realita počas prvých mesiacov v roku 2020.

Sála opery a baletu v novej budove SND, Bratislava

Kostol Najsvätejšej Trojice v podhradí pri Dunaji

Auditorium Maximum, Univerzita Komenského

Univerzitná knižnica, Bratislava, 2020

„Globálna pandémia prišla náhle a zastihla nás nepripravených, život na Slovensku sa takmer zastavil a len veľmi pomaly sa dáva do pohybu. Portrétujem v rúšku, majú ho aj portretovaní, pri fotení mi chýbajú neverbálne gestá, úsmevy a bežná komunikácia. Okuliare mám stále zahmlené, svet okolo mňa teraz vyzerá úplne inak. Myslím si, že práve tam je vytvorený priestor pre fotografov a umelcov vo všeobecnosti na zachytenie toho, čo sa okolo nich deje. Pandémia – nepandémia, treba mať rukavice, rúšku, dezinfekciu a vybrať sa fotiť rómske osady na severe Slovenska, dobrovoľníkov, ktorí testujú v nemocnici v Bratislave, zachytiť každodenný život ľudí v mestách . Obrázky,

ktoré nás sledujú, nám prezradia, ako sme žili v čase, keď do našich životov zasahoval vírus."[35]

Dezinfekcia Testovacieho miesta, infekčné oddelenie Univerzitná nemocnice Kramáre, Bratislava, 2020

[35] Németh B. (2020), COVID-19, .týždeň.sk

Testovacie miesto COVID-19, infekčné oddelenie Univerzitná nemocnice Kramáre, Bratislava, 2020

Pandémia vírusového ochorenia COVID-19. Bratislava, rok 2020.

Fotografie Borisa Németha, ktoré dokumentujú obrazy zo života počas pandémie koronavírusu, zaujali kurátora Jána Viazaničku, ktorý v spolupráci s Galériou Stojiská pripravil originálnu exteriérovú výstavu na sídlisku v Banskej Štiavnici. Výber fotografií bol urobený spôsobom site-specific. Na konkrétne miesto bola vybraná konkrétna fotografia, upravená do špecifického rozmeru tak, aby vyzerala čo najlepšie v danom priestore. Výstava bola taktiež zamýšlaná ako pocta zdravotníkom, ktorí napriek výnimočne náročnej situácii nevzdávali boj s pandémiou.

Výstava však vyvolala rozporuplné ohlasy medzi domácim obyvateľstvom, ktoré bolo názorovo rozdelené medzi podporovateľov očkovania a jeho odporcov. Pôvodný zámer, vzdať poctu zdravotníkom nasadzujúcim často svoje zdravie ostal úplne v úzadí. Na príklade tejto výstavy vidieť, aký doležitý je kontext dokumentárnej výstavy a ako na prvý pohľad jasné, jednoduché, priamo zamýšlané fotografie môžu s veľkým (a nepríjemným) prekvapením viesť k odmietnutiu publika, ktoré po takmer pol roku trvania pandémie sa už nechcelo pozerať na ďalšie obrázky vo svojom okolí týkajúce sa tejto témy.

Pandémia vírusového ochorenia COVID-19. Site specific inštalácia výstavy, Banská Štiavnica 2020

2.9 BRATISLAVA – KOŠICE A SPÄŤ (2020)

Kurátor: Robert Csere, Vladimíra Pčolová, Václav Macek, Branislav Štěpánek

Počas pandemického roku 2020, vytvára Boris Neméth (okrem množstva reportáží a portrétov týkajúcich sa témy pandémie vírusového ochorenia COVID-19) aj svoj nový dokumentárny cyklus fotografií: *Bratislava – Košice a späť*, v ktorom nadväzuje na svoje predchádzajúce dokumentárne súbory zo Slovenska spomenuté v predchádzajúcich kapitolách (*Premeny Slovenska, HOMELAND, IDENTITY*). Boris Németh podobne ako v predchádzajúcich aj v tomto súbore fotograficky dokumentuje prostredníctvom zobrazených momentov a udalostí vlastnosti a charakteristiky, ktoré formujú a vytvárajú slovenskú krajinu a spoločnosť. Oproti predchádzajúcim súborom sa však v najnovšom súbore *Bratislava – Košice a späť* snaží Németh viac pracovať s portrétnou fotografiou a zachytávať "premeny" Slovenska prostredníctvom fotografickych portrétov.

V rozhovore pre týždenník .týždeň uvádza: „*Zachytávam Slovensko také, aké je. Sprvu mi ľudia vyčítali, prečo nefotím "krásu“ – ovečky, západ slnka, Kriváň. Mňa vzrušuje fotiť skôr veci, ktoré nefungujú. Aj to je naša krajina. Novinárska fotografia je iná ako tá dokumentárna. Každý fotograf by mal mať určitú kritickosť v sebe. Ak sa na tie projekty pozrieme o tridsať rokov, povedia nám o tom, ako sme žili."*[36]

Boris Németh dlhodobo pracuje ako dokumentárny fotograf pre týždenník .týždeň. Vo svojich dokumentárnych fotografických sériách sa venuje najmä téme transformujúcej sa slovenskej identite a definovaniu charakteristík slovenskej spoločnosti v rámci stredoeurópskeho priestoru. Profesia fotoredaktora umožňuje Némethovi často cestovať po Slovensku a vytvárať fotografie pre reportážne série na zakázku z redakcie. Okrem fotografií pre .týždeň vytvára aj fotografie pre svoje vlastné (voľné) dokumentárne fotografické súbory. Slovenský fotograf a kurátor Branislav Štěpánek vo svojej eseji o Némethovej sérii *Bratislava-Košice a späť* píše: „*Rokmi praxe si Németh vybudoval charakteristický obrazový štýl, ktorý mu umožňuje tieto dve polohy – pracovnú a tvorivú – prelínať na nepoznanie. Mnohé z jeho fotografií boli*

[36] Németh, B. (2020): Fotkami menim svoj svet, .tyzden.sk

uverejnené v časopise .týždeň ako fotografické ilustrácie k článkom a reportážam, často v inom kontexte, než sú prezentované v jeho dokumentarnych sériách, autorských výstavách a katalógoch."[37]

Ako príklad spomínanej rekontextualizácie reportážnej fotografie uvádza Štěpánek hneď prvú fotografiu z Némethovej dokumentárnej série: portrét veliteľa dobrovoľného hasičského zboru v Budči pri Zvolene: „*Pôvodne bola fotografia použitá k reportáži vzdávajúcej hold hasičom a záchranárom, v kontexte série Bratislava – Košice a späť môže skôr byť chápaná ako pripomienka tradičných hodnôt v porovnaní s rýchlo sa odohrávajúcimi spoločenskými zmenami."*

[37] Štepánek, B. (2020): O výstave: Bratislava – Košice a späť, dokumentmagazin.sk

Veliteľ Dobrovoľného hasičského zboru. Budča, 2019

Názov Neméthovej dokumentárnej série *Bratislava-Košice a späť* je inšpirovaný piesňou V jedálnom vozni (vyšla na kultovom albume Bolo nás jedenásť začiatkom 80. rokov) slovenských komikov Milana Lasicu, Júliusa Satinského a Jara Filipa. Autori piesne pomyselne cestujú z Košíc do Bratislavy, sedia v jedálnom vozni a všímajú si a opisujú rôznych spolucestujúcich, ktorí počas cesty pristupujú alebo vystupujú. Podobne ako autori tejto piesne aj Németh si všíma a vizuálne zachytáva rôzne charakteristické črty v slovenskej spoločnosti.

Na to, aby sme lepšie porozumeli Némethovým fotografiám je potrebné poznať celkový spoločenský, kultúrny a politický kontext a okolnosti, za ktorých boli fotografie vyfotografované. Štěpánek vo svojej eseji charakterizuje Némethov humor ako „*nákazlivý ale trpký"*, ktorý nám rozhodne nedáva dôvod k bezstarostnosti: „*Oproti predchádzajúcim dokumentárnym projektom, kde autor často pracoval s ľahkou iróniou a nadsádzkou, fotografická séria Bratislava-Košice a späť má o poznanie pochmúrnejší a vážnejší výraz. Németh obrazovo stvárňuje najmä verejné a spoločenské témy, ale nevyhýba sa ani politicky laden*ým *obrazovým komentárom. S ostrovtipom jemu vlastným sleduje, ako sa naša spoločnosť postupne začleňuje (alebo naopak – vymedzuje) do/ z širšej európskej rodiny, a vyberá si pri tom často tie najmenej nasledovaniahodné príklady."*[38]

Aj keď sa Németh nezameriava vo svojich prácach na nejakú konkrétnu politickú otázku, politická rovina je v Némethových fotografiách prítomná. Politické témy sa dostávajú do Némethovej voľnej tvorby, keďže Németh ako žurnalista, fotografuje tieto témy na zákazku pre redakciu .týždňa. V dokumentárnej sérii *Bratislava-Košice a späť* je možné nájsť viacero fotografií z Némethových reportáží z prostredia politických mítingov, zhromaždení, pochodov alebo protestov. Ako príklad politicky motivovaného komentára uvádza Štepánek fotografiu Roberta Fica: *"bývalého trojnásobného predsedu vlády Roberta Fica, zobrazil Németh ako monštrum, čím zároveň ilustroval svoj názor na obdobie jeho vládnutia"*.

[38] Štepánek, B. (2020): O výstave: Bratislava – Košice a späť, dokumentmagazin.sk

Robert Fico. V roku 1987 vstúpil do Komunistickej strany Slovenska. Poslanec Národnej rady Slovenskej republiky, bývalý predseda vlády Slovenskej republiky (2006 - 2010 a 2012 - 2018) a predseda ľavicovej politickej strany SMER – sociálna demokracia. Z postu predsedu vlády Slovenskej republiky musel v roku 2018 odísť po vražde novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej. Nitra, 24.2. 2020

Podobný politický dvojzmysel možno tušiť aj za fotografiou účastníčok oslavy MDŽ organizovanej politickou stranou SMER. Zatiaľ čo sa dôchodkyne v sále bavia na nepodarených vtipoch Roberta Fica, ani len netušia, že v skutočnosti sú zneužívané na získanie politických bodov a preferencií. Némethov politický komentár je možné hľadať aj za príbehom na fotografii ušpineného chlapca z rómskej osady vo Važci, v ktorom išlo o konflikt medzi rómskym a nerómskym obyvateľstvom, udalosť, ktorá poukázala na dlhodobo neriešené problematické spoločné nažívanie majoritného a menšinového obyvateľstva. Udalosť, ktorú neskôr nacionalistická strana ĽSNS zneužila na politické ciele vo svojej predvolebnej kampani.

Oslavy MDŽ, ktoré organizuje politická strana Smer. Dôchodkyne tlieskajú Robertovi Ficovi. Trnava, 2015.

V polovici decembra 2019 došlo vo Važci k incidentu medzi rómskymi chlapcami a nerómskym dievčatkom. Incident vyvolal bitku medzi rodinami detí, Jožko skončil s rozbitou hlavou a emocionálnou traumou. Nacionalistická strana ĽSNS zneužila konflikt na svoju propagandu. Važec, 2019.

Futbalový zápas Slovensko - Maďarsko. Vzhľadom na vyostrené vzťahy týchto dvoch krajín bol zápas označený ako rizikový. Trnava, 21.3.2019

Prívrženci nacionalistickej strany ĽSNS. Až do volieb 2020 mala táto strana imidž strany skinheadov, ktorú volia buď radikáli s okrajovými názormi alebo frustrovaní mladí protestní voliči. Medzi voličmi kotlebovcov pribúdajú ženy a starší ľudia. Zdvojnásobil sa tiež počet ľudí s vysokoškolským vzdelaním, aj keď táto skupina je stále medzi podporovateľmi ĽSNS zastúpená podpriemerne. Bratislava, 2020.

Zhromaždenia s názvom „Za slušné Slovensko“ podporili desaťtisíce ľudí a významné osobnosti. Ludia žiadali okrem vyšetrenia vraždy Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej aj vyvodenie politickej zodpovednosti Roberta Fica a ďalších členov jeho vlády. Protesty boli najväčšími zhromaždeniami od Nežnej revolúcie v roku 1989. Bratislava, April 2018.

Poskytujú nám Némethove fotografie v sérii *Bratislava-Košice a späť* vôbec nejakú nádej? pýta sa Štěpánek vo svojej eseji o Neméthovej sérii *Bratislava-Košice a späť* píše: *„Némethova vizuálna výpoveď je akýmsi novodobým predobrazom toho, čo filozofka Hannah Arendtová pred takmer šesťdesiatimi rokmi nazvala banalitou zla. Zlo sa nemusí prejavovať surovosťou či obludnosťou úkladov. Naopak, jeho autentická podoba často tkvie v neschopnosti pozrieť sa na svet očami iného či ignorovania celistvého pohľadu na stav vecí. Tak, ako bol koncept banálneho zla kritizovaný a spochybnený mnohými z radov Arendtovej intelektuálnych súčasníkov, aj dnes mnohé elity odmietajú vidieť jeho plazivé prejavy. To by, samozrejme, v rámci vedenia slobodnej diskusie bolo v poriadku, avšak len do okamihu, kým zlo začne prerastať do otvorenej nenávisti a zničených životov. Fotografie Borisa Németha ukazuje slovenskú spoločnosť stojacu v predbrání takejto apokalyptickej vízie. Tá sa nemusí, ale môže naplniť."*[39]

[39] Štepánek, B. (2020): O výstave: Bratislava – Košice a späť, dokumentmagazin.sk

Na fotografiu účastníčky festivalu Pohoda by sme sa mohli pozerať s ľahkosťou a hľadať pozitívne motívy voľnosti a slobody spojené s letným festivalom, ale temná, zatiahnutá obloha nad hlavou portrétovaného dievčaťa neveští nič dobré. (Nasledujúce dva ročníky festivalu Pohoda boli zrušené kvôli pandémii COVID-19). Festival Pohoda, Trenčín 2019.

Ďalší motív, ktorý sa objavuje na Némethových fotografiách súvisí so vzostupnou mierou spoločenskej polarizácie a názorovej plurality v spoločnosti. Ako príklad silne polarizovanej spoločnosti môžu poslúžiť fotografie portrétov účastníkov dvoch zhromaždení, pochodov, ktoré sa uskutočnili v ten istý deň v Bratislave. Kým jeden, pochod Hrdí na rodinu vyzdvihoval dôležitosť tradičnej rodiny zloženej z matky a otca, hneď o pár metrov ďalej sa konal druhý pochod, Dúhový Pride LGBT+ komunity, ktorého účastníci volali po základných ľudských právach na slobodný život pre každého občana našej krajiny bez ohľadu na sexuálnu orientáciu.

„Bizarné, pretože asi 100 metrov od jedného protestu sa na Hviezdoslavovom námestí konal ďalší protest: Dúhový Pride. Pochod Hrdí na rodinu organizovalo hnutie ĽSNS - Kotlebovci, čo sú nacionalisti, ktorí majú na Slovensku vysoké preferencie. Keď som ich chcel fotografovať, tak sa radi nechali, pretože chceli vytvoriť u ľudí predstavu, že tí náckovia nie sú tí hrubokrkí ľudia, ale že sú to obyčajný ľudia ako my. Keď som uverejnil fotografiu Mladého páru (prívržencov nacionalistickej LSNS) na sociálnych sieťach, dostával som množstvo rozpačitých reakcií od svojich priateľov a známych, že ako si dovoľujem zobrazovať neonacistov dobre vyzerajúcich, že spoločenská predstava je, že neonacista je zlý a vyzerá nebezpečne. Ja si však myslím, že to nie je úplne pravda, že aj radikálne orientovaní ľudia môžu vyzarať ako bežní ľudia, ľudia ako my."[40]

[40] Németh B. (2021), prednáška ITF, Apríl 2022

Pochod “Hrdí na rodinu”. Mladý sympatický pár s logami nacionalistickej strany LSNS. Až do volieb 2020 mala táto strana imidž strany skinheadov, ktorú volia buď radikáli s okrajovými názormi alebo frustrovaní mladí protestní voliči. Medzi voličmi kotlebovcov pribúdajú ženy a starší ľudia. Zdvojnásobil sa tiež počet ľudí s vysokoškolským vzdelaním, aj keď táto skupina je stále medzi podporovateľmi LSNS zastúpená podpriemerne. Bratislava, Jul 2019.

Pochod Dúhový Pride, LGBTI komunita, Bratislava 2019

„Zvykne sa tvrdiť, že mnoho umelcov disponuje zvýšenou citlivosťou na spoločenské javy, ktorú potom pretavujú do tvorivého diela a dokážu tak identifikovať patológie, pre bežnú občiansku väčšinu neviditeľné. Nevedno, či Eugen Wiškovský, vedúca osobnosť medzivojnovej avantgardy, vytvoril v roku 1939 fotografiu s názvom Katastrofa ako vizuálnu inšpiráciu surrealizmom, alebo šlo o podvedomú predzvesť najsmrteľnejšieho ozbrojeného konfliktu v dejinách ľudstva. Dnes sa historici prikláňajú skôr k tej druhej možnosti. Posledná Némethova fotografia v katalógu, zachytávajúca osamelého huslistu v rúšku, hrajúceho v prázdnom podlubí v čase jarného lockdownu, bola zhotovená ako priama reakcia na práve vypuknuvšiu pandémiu COVID-19. Ostáva dúfať, aby nenasledovala Wiškovského príklad a v skutočnosti nenaznačovala povestné ticho pred búrkou."[41]

V súvislosti so šíriacim sa novým koronavírusom SARS-CoV-2, ktorý spôsobuje ochorenie COVID-19, vlády po celom svete prijímajú výnimočné opatrenia ako napr. obmedzenie pohybu. Ich cieľom je spomaliť šírenie nákazy tak, aby neboli preťažené nemocnice, čo by mohlo viesť k zabrániteľným úmrtiam. Bratislava, 20.3.2020

[41] Štepánek, B. (2020): O výstave: Bratislava – Košice a späť, dokumentmagazin.sk

3. Reportážna fotografia - projekty

Ešte počas štúdia na VŠVU začal Boris Németh spolupracovať ako fotografický redaktor so začínajúcim spoločenským časopisom .týždeň. Týždenník .týždeň založil v roku 2004 Štefan Hríb spolu so skupinou nezávislých žurnalistov. Týždenník sa venuje najmä aktuálnym kultúrno-spoločenským a politickým témam a ako jediné podobné médium na Slovensku dáva priestor kvalitným fotografickým reportážam.

Boris Németh je v .týždni fotografickým redaktorom už od r.2005, a počas obdobia viac ako päťnástich rokov svojej profesionálnej fotožurnalistickej kariéry nafotil nespočetne veľa reportážnych sérií. Proces, akým spôsobom prebieha spolupráca v redakcii .týždňa pri výbere fotografií, alebo pri výbere tém priblížil Németh počas svojej prednášky na ITF:

„V týždenníku .týždeň máme výborných fotoeditorov, obrazových redaktorov (Robo Csere, Vladimíra Pčolová), ktorí vyberajú výsledné fotografie, oni dokážu z tých fotografií vytvoriť príbeh, ich výber 4-5 fotografií hovorí často silnejšie ako osem strán textu. Spolupracovať s týmito ľuďmi je veľmi náročné, ale myslím si, že pre mna to bola najlepšia škola. Nie je to tak, že teraz niečo nafotím a určite sa to použije. Je to ich mnoho ročnými skúsenosťami, vedia aké fotografie budú fungovať. Ak mi niečo nevyjde, tak sa použije niečo iné. Dôležitá je najmä spolupráca a komunikácia medzi fotografom a obrazovým redaktorom. Na pravidelných poradách sa vymýšľajú témy, dohodneme sa ktorú tému chceme spracovať, na akú reportáž pôjdeme. Väčšinou je to fotograf, ktorý ilustruje a zachytáva to o čom redaktor píše. Dostávam však aj vlastný priestor na spracovanie témy. Je to najmä o komunikácii a symbióze medzi fotografom a píšúcim redaktorom."[42]

Némethova dokumentárna voľná tvorba sa do istej miery prelíňa s jeho prácou redaktora v týždenníku .týždeň. Niektoré fotografie, ktoré Németh vytvoril na zakázku pre časopis sa objavujú aj v jeho dokumentárnych sériách. *„Je úplne skvelé, že mi moja práca redaktora pre týždenník umožňuje vytvárať a používať fotografie aj pre*

[42] Németh B. (2021), prednáška ITF, Apríl 2022

vlastné projekty. Neviem si predstaviť, že by som mal inú prácu a popri práci by som cez víkendy chodil po slovensku a fotil nejaké dokumentárne projekty, v mojom prípade sa dá veľakrát prepájať práca žurnalistu s voľnou aj portrétnou tvorbou."[43]

Z množstva reportážnych sérií, ktoré Németh vytvoril počas svojho pôsobenia v týždenníku .týždeň uvediem v tejto kapitole aspoň tie najzaujímavejšie reportáže, ako aj tie, ktoré si všímajú aktuálne spoločenské dianie na Slovensku, reflektujú spoločnosť a do istej miery súvisia s Némethovou voľnou tvorbou dokumentárneho fotografa. Uvediem tiež série, ktoré boli ocenené novinárskymi alebo fotografickými oceneniami na Slovensku alebo v zahraničí.

MOJE POHODY (2009 -)

Festival Pohoda je najväčším hudobným podujatím na Slovensku. Každoročne sa koná v areáli trenčianskeho letiska a k jeho programu okrem koncertov špičkových svetových hudobníkov patria aj čítania literárnych textov, diskusie na aktuálne spoločenské témy, tanečné a divadelné predstavenia, ale aj čas strávený s priateľmi a zábava do skorých ranných hodín. Keďže Boris Németh chodí na Pohodu ako fotografický redaktor .týždňa, majú jeho Pohody okrem iného aj nádych pracovnej atmosféry. Ako sám hovorí: „*Často prichádzam ešte predtým, než prví návštevníci a odchádzam až po nich. To, čo sa deje medzitým zväčša neurčuje počet zakrúžkovaných koncertov v programovom letáku, ale niečo, čomu my fotografi radi hovoríme "koncept".*"[44]

[43] Németh B. (2021), prednáška ITF, Apríl 2022
[44] Boris Németh: Moje Pohody, https://www.tyzden.sk/casopis/13865/rothnroll/

Robert Roth: HOLLYROTH, Pohoda 2013

Okrem koncertov a celkovej atmosféry na festivale si v posledných ročníkoch Boris vyberá aj konkrétne témy, ktoré počas udalosti sleduje. V roku 2013 počas troch dní zachytával herca Roba Rotha, ktorý mal na festivale viacero rôznych vystúpení – od hereckých predstavení po čítačky. V nasledujúcom roku strávil týmto spôsobom festival so slovenskou rokenrolovou legendou, hudobnou kapelou Slobodná Európa. Za tieto súbory fotografií získal aj víťazné ocenenia na Slovak Press Photo.

Slobodná Európa, Pohoda, 2014

V roku 2015 fotografoval kultovú kapelu *Bez ladu a skladu*, ktorá na Pohode oslavovala už tridsiate výročie od svojho založenia. Spevák kapely Michal Kaščák je mimochodom aj zakladateľom a riaditeľom festivalu Pohoda.

Bez ladu a skladu, Pohoda, 2015

Nórsko - Anders Breivik (2011)

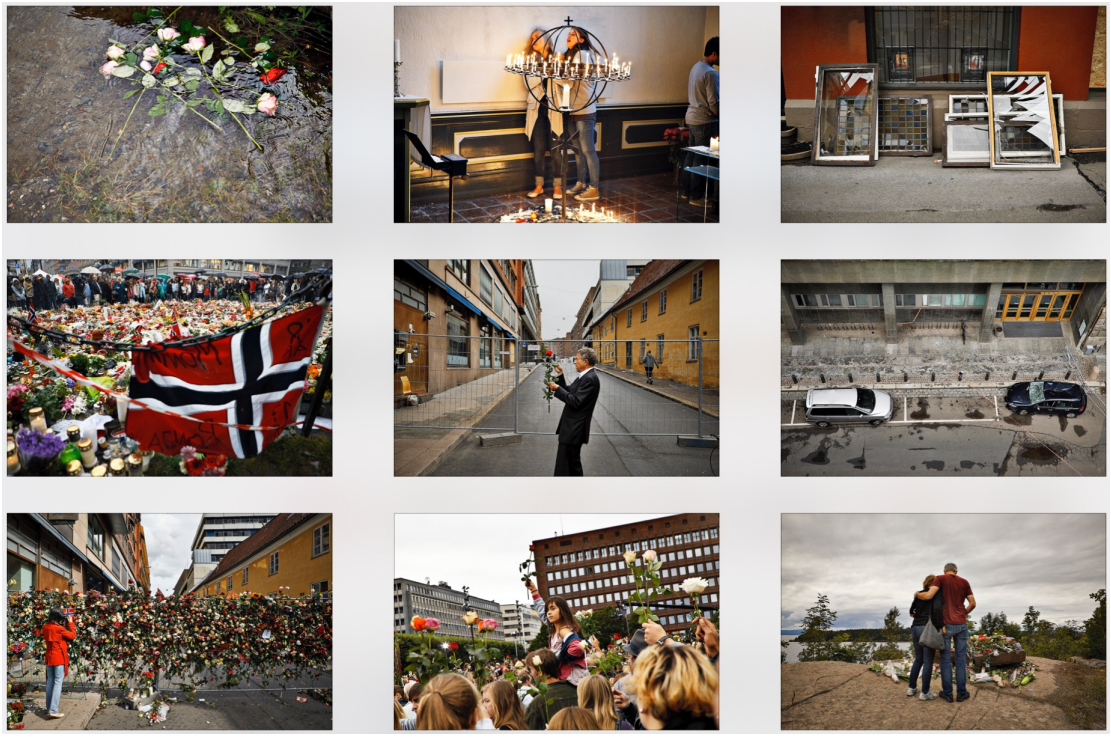
V piatok 22. Júna 2011 otriasla centrom Osla silná detonácia, ktorá prakticky zničila vládnu budovu a zabila ôsmich ľudí. Ani nie o dve hodiny neskôr vystúpil na ostrove Utøya z motorového člna Anders Breivik v policajnej uniforme, zvolal všetkých ľudí, ktorí sa tam v tom čase nachádzali na politickom kempe vládnej Strany práce, aby ich informoval o bezpečnostných opatreniach súvisiacich s teroristickým útokom v Osle. Keď sa mladí ľudia zhromaždili, vytiahol z tašky samopal a začal strieľať. Šesťdesiatosem ľudí zabil, desiatky ďalších zranil. O siedmej večer vydala nórska polícia správy, že ostrov Utøya má pod kontrolou a strieľajúceho muža zatkla. V Nórsku sa odohrala najväčšia tragédia od konca druhej svetovej vojny.

Németha spolu s kolegom Jurajom Kušnierikom, redaktorom týždenníka .týždeň, vysielajú z redakcie do Nórska na pripravenie reportáže z tejto tragickej udalosti. Németh s kolegom prichádzajú do Nórska len dva dni po udalostiach, a podľa ich slov sa zdá, že v Nórsku zažili obrovský smútok: *„Videli sme rozbité budovy v centre mesta, boli sme na nesmierne dojímavej bohoslužbe v katedrále Domkirke, stáli sme spolu s dôstojne vyzerajúcimi Nórmi pri kvetoch a sviečkach v rôznych častiach mesta a spolu s nimi nám vlhli oči, videli sme dvadsať pohrebných limuzín s telami tínedžerov tesne predtým ako vyrazili z kempu pri ostrove Utøya do nemocnice v Oslo, kde ich budú identifikovať rodičia. Videli sme množstvo starých, mladých, krásnych aj rapavých, blonďatých aj afrických, zdravých aj chorých Nórov a Nóriek, ktorí prichádzali - sami, v skupinkách, v rodinách - a prinášali kvety a sviečky, stáli sme spolu so 150-tisícmi Nórov s ružami v rukách pred radnicou. Videli sme najväčší smútok Nórska od konca druhej svetovej vojny. Videli sme ľudí, ktorí sa neutiekali k hnevu a nenávisti, videli sme ľudí, ktorí smútili dôstojne, pokojne a pokorne."*[45]

Németh sám sa vyjadruje k tejto veľmi emotívnej reportáži: *„Z redakcie sme cítili tlak, aby sme spravili dobrú reportáž, mala to byť téma týždňa, reportáž na štrnásť strán, obrovské dvojstranové fotografie, ale keď sme tam prišli, to bolo v nedeľu bola omša za*

[45] Kušnierik J., https://www.tyzden.sk/nazory/20183/norsko-si-po-desiatich-rokoch-pripomina-teroristicke-utoky-smutok-v-oslo/?ref=kat

študentov, ktorí to neprežili, boli tam ich spolužiaci, a to bol priestor, aby som mohol urobiť tie silné emotívne fotografie. Upozornili ma však, že si neželajú, aby som ich zachytil v tejto intímnej situácii, a ja osobne som nemal tú potrebu sa prežívovať na niekoho iného nešťastí, urobil som jeden záber, a už som nefotografoval a mám pocit, že to bolo správne. Úloha fotografa je podávať istú správu, ale tá správa sa dá sprostredkovať rôznymi spôsobmi a je na každom z nás aký spôsob si vyberie. Neskôr som sa snažil nafotiť fotografie, ktoré by nikoho neurážali."[46]

Nórsko, 2011

ROZVODNENÝ DUNAJ (2013)

V lete v roku 2013 hrozili Slovensku záplavy. Krajinu, rovnako ako susedné štáty Česko, Nemecko, Poľsko a Maďarsko, na začiatku júna zasiahla tisícročná voda. Na Slovensku sa kvôli veľkým zrážkam rieka Dunaj vyliala zo svojho koryta. Najväčšie problémy boli na juhu a v Bratislave, kde vyhlásili mimoriadny stav. Úroveň hladiny miestami dosahovala až 10 metrov, uzavreli sa viaceré ulice. Aj keď na niektorých

[46] Németh B. (2021), prednáška ITF, Apríl 2022

miestach došlo k priesakom, protipovodňová ochrana hlavného mesta vydržala a k väčším škodám nedošlo. Boris Németh za sériu fotografií o rozvodnenom Dunaji v Bratislave získal druhé miesto na fotografickej súťaži Slovak Press Photo v kategórii Aktualita.

Rozvodnený Dunaj, 2013

SNP na Sahare (2014)

Pri príležitosti 70. výročia SNP sa vo vojenskom priestore Sahara na Záhorí na jeseň 2014 odohrali zrekonštruované boje slovenských povstalcov s nemeckými vojakmi. Pôvodná bitka sa uskutočnila pri Krupine v októbri 1944. Boris Németh za túto fotografickú reportáž získal ocenenie na Slovak Press Photo a prémiovú *Cenu Otvorenej spoločnosti.*

SNP na Sahare, 2014

Németh taktiež dlhodobo prináša aktuality a reportáže z prostredia predvolebných mítingov, politických manifestácií a protestov, národných osláv (oslavy SNP), ale aj štátnych pohrebov (reportáž z pohrebu Vasiľa Biľaka). Zachytáva atmosféru počas volieb v štáboch politických strán (napr. v roku 2014 počas predvolebnej noci fotografoval dianie v štábe premiéra Roberta Fica, ktorý kandidoval na prezidenta SR a s napätím očakával výsledky volieb, ktoré napokon dopadli v prospech Andreja Kisku) alebo sa zúčastňuje rôznych vojenských cvičení (napr. reportáž z vojenského cvičenia krajín NATO vo výcvikovom stredisku Lešť).

Fotografická reportáž z volebnej noci premiéra Roberta Fica získala 3.miesto na súťaži Slovak Press Photo 2014 v kategórii Aktualita.

UTEČENCI SÚ TU (2015)

Počas utečeneckej krízy, ktorá zasiahla Európu v roku 2015, Boris Németh fotografoval neľudské podmienky utečencov na hlavnej stanici v Budapešti a sprostredkoval tak vizuálnu správu o civilistoch utekajúcich najmä zo Sýrie, snažiacich sa dostať do Nemecka balkánskou cestou. Za fotografickú sériu získal čestné uznanie v kategórii *Aktualita* na Slovak Press Photo 2015.

Utečenci sú tu, 2015

Dvestotisíc krokov (2016)

Alfréd Wetzler a Rudolf Vrba boli slovenský židia, ktorým sa v roku 1944 podarilo ujsť z koncentračného tábora v Osvienčime. Ako prví preživší svedkovia podali v Žiline priamu správu o nacistickom vyvražďovaní, ktorá bola okamžite preložená do viacerých jazykov a posunutá kompetentným orgánom na Západe, aby sa zabránilo ďalším deportáciám. Na ich počesť sa každoročne organizuje pochod po stopách ich úteku. Na jeseň v roku 2016 sa Boris Németh s kolegom z redakcie vydal na 130 kilometrovú púť a vytvoril výnimočnú sériu reportážnych fotografií, ktorá v rovnakom roku získala tretie miesto na Slovak Press Photo v kategórii *Reportáž*.

Dvestotisíc krokov, 2016

GISELLE (2016)

Koncom roku 2016 uviedol balet Slovenského národného divadla (SND) klasický baletný príbeh Giselle. Boris Németh mohol fotografovať v zákulisí ešte pár dní pred premiérou. Vytvoril zaujímavú reportáž zo života tanečníkov a tanečníčok baletu SND. Séria fotografií získala prvé miesto na Slovak Press Photo 2017.

Giselle, 2016

Kotleba v parlamente, antifašisti v uliciach (2016)

Rastúci nacionalizmus na Slovensku sa potvrdil vo výsledkoch parlamentných volieb v marci 2016, keď neonacistická Ľudová strana Naše Slovensko (ĽSNS) získala vyše osem percent, čo predstavuje viac ako dvesto tisíc voličov. V parlamente si tak zabezpečila 14 mandátov. Víťazstvo ĽSNS krajinu šokovalo. O dva dni neskôr proti tejto skutočnosti protestovali tisícky ľudí na námestiach v Bratislave a Banskej Bystrici. Ich stanovisko podporili zvyšné politické strany aj prezident SR. Nástup predsedu ĽSNS Mariána Kotlebu do parlamentu povzbudzuje uvedomelých Slovákov k aktivite, aby neboli len mlčiacou väčšinou.

Kotleba v parlamente, antifašisti v uliciach, 2016

ODVOLÁVANIE (2017)

Fotografia s názvom *Odvolávanie* zachytáva predsedu vládnej strany SNS Andreja Danka vo svojej kancelárii, kde na televíznej obrazovke v priamom prenose sleduje

premiéra Roberta Fica, ktorý odvoláva ministra Petra Plavčana, nominanta SNS na poste ministra školstva. Situácia sa odohrala 16. augusta 2017 počas pretrvávajúcej koaličnej krízy. Fotografia získala prvé miesto v kategórii *Aktualita* na Slovak Press Photo 2017.

Odvolávanie, 2017

PÚŤ DO COMPOSTELY (2017)

Zaznamenanie cesty do zahraničia so silným osobným kontextom predstavujú fotografie autorovho pútnického pochodu do španielskeho Santiago de Compostela koncom leta 2017. Cestu absolvoval spolu s kolegom z redakcie Michalom Magušinom. Počas troch týždňov Boris dokumentoval svoje zážitky z tejto klasickej pútnickej cesty: krásnu prírodnú scenériu, Atlantický oceán, španielske starodávne mestečká, ľudí, ktorých na ceste stretli, ale hlavne cestu samotnú.

„Naša pešia púť z Irunu do Santiaga de Compostela trvala tri týždne. Štípali nás ploštice, šľahal dážď s vetrom a doráňané nohy umýval Atlantik. Išli by sme znova? Ihneď!"[47]

[47] https://www.tyzden.sk/reportaze/44643/spomal-krici-na-mna/

Púť do Compostely, 2017

Ján Kuciak, Martina Kušnírová (2018)

Vo februári 2018 otriasla slovenskom brutálna vražda dvoch mladých ľudí, Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej v ich vlastnom dome vo Veľkej Mači. Ján Kuciak pracoval ako investigatívny reportér pre portál aktuality.sk. Je veľmi pravdepodobné, ze išlo o úkladnú vraždu súvisiacu s Kuciakovou investigatívnou žurnalistickou prácou. Novinár pracoval na viacerých kauzách týkajúcich sa prepojenia vládnych politických špičiek na články organizovaného zločinu.

„Neľútostná vražda je však nielen činom proti ľudskosti, ale tiež aktom proti slobode slova. Novinári aj verejnosť sa mobilizujú a tlačia na verejných činiteľov, aby bola vražda vyriešená, a zároveň vyslovujú nedôveru súčasnej vládnej koalícii."[48]

Boris Németh fotografuje smutné zhromaždenie ľudí na námestí SNP v Bratislave, ktorí sa prišli so sviečkami v rukách rozlúčit so zavraždeným párom.

[48] https://www.tyzden.sk/fotografie/46399/tichy-sprievod-sa-rozlucil-so-zavrazdenym-novinarom-a-jeho-snubenicou/

Ján Kuciak, Martina Kušnírová (2018)

Za slušné Slovensko (2018)

V súvislosti s vraždou investigatívneho novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej sa počas roku 2018 konali v Bratislave a ďalších väčších mestách na Slovensku série protestov Iniciatívy Za slušné Slovensko a Nie je nám to jedno. Organizátori protestov žiadali najmä dôkladné vyšetrenie okolností vraždy, vyvodenie politickej zodpovednosti Roberta Fica a ďalších členov vlády a obnovenie dôvery občanov v právny a demokratický štát.

K protestom sa pridali tisíce ľudí. Len v Bratislave prišlo do ulíc počas jedného zhromaždenia približne 70-tisíc ľudí, ktorých podporili príhovormi a vystúpeniami na pódiu aj viaceré významné osobnosti z politických, kultúrnych a umeleckých kruhov.

"Vražda Jána Kuciaka, investigativneho novinára odštartovala sériu protestov Za Slušné Slovensko. Kočner a bývalá vláda ho museli odstrániť, pretože pisal veci, ktoré sa im nepáčili a kvôli týmto protestom odstúpil vtedajši predseda vlády Robert Fico a teraz je Kočner už aj obvinený, takže malo to nejaký účinok. Fotografoval som protesty počas celého roku 2018, jednalo sa o dôležitú vec v rámci dejín Slovenska. Fotografie teda nie sú iba z jedného protestu, ale vznikali počas niekoľkých mesiacov."[49]

Boris Németh za svoju sériu fotografií zo spomínaných zhromaždení nazvanú Za slušné Slovensko získal prvé miesto v súťaži Slovak Press Photo 2018 v kategórii Aktualita. Sériu tvorí deväť čiernobielych záberov, na ktorých sa odohráva príbeh niekoľkých mesiacov, ktoré výrazne poznačili atmosféru v krajine. Takmer na každej sa vyníma ako identifikačný symbol slovenská vlajka uprostred zástupov protestujúcich, ktorí neraz patria do všetkých vekových kategórií. Tieto fotografie sú už dnes historickým dokumentom. Vďaka nemu sa nálada tých dní bude prenášať aj do budúcnosti a utvárať tak našu spoločnú kolektívnu pamäť.

[49] Németh B. (2021), prednáška ITF, Apríl 2022

Za Slušné Slovensko, 2018

Slováci medzi slumami (2018)

Celkom iná téma sprevádza ďalšiu Némethovu reportážnu sériu - *Slováci medzi slumami*. Rozpráva príbeh slovákov, ktorí pomáhajú tým najchudobnejším v slumoch v Keni. Výtvarne a obrazovo pôsobivé fotografie, no to, čo na nich vidíme, je bieda a utrpenie. Na hlavnej fotografii série vidíme katolíckeho kňaza pátra Ivana, ktorý rozdáva neďaleko snack baru jedlo chudobným Afričanom.

„Slum, to je mravenisko, nekončiaci sa príval ľudí, motoriek, áut, autobusov. A v tom blate ciest predierajúci sa ľudia. Uprostred slumu je namiesto námestia centrálne smetisko štvormiliónového mesta. Množstvo odpadkov, pretekajúca kanalizácia, pach moču a pri ceste v blate nehybne ležiace telá. Na nich hromada múch. Takí špinaví a zablatení, že úplne splývali s prostredím. Pozeráme sa na fotografie, ktoré vyvolávajú

súcit, zdesenie aj hnev. Všetko ešte viac umocňuje až dramatická obloha a ťaživé pohľady tvárí, ktoré zničili životné skúsenosti."[50]

Németh komentuje svoju ceste do Kene: *„Navštívili sme Slovákov, ktorí v Keni vykonávajú humanitárnu pomoc prostredníctvom bratislavskej Vysokej školy sv. Alžbety. Fotili sme rôzne misie v Keni, za týždeň sme prelietali celú krajinu. Fotili sme aj v slume Kybera v Nairobi. Ľudia tam v blate na ulici fetovali letecký benzín, ležali na ulici aj týždeň alebo dva, mali priviazanú flaštičku s benzínom ku krku, aby aj v spánku mohli fetovať. My s pátrom Ivanom sme išli až do stredu miliónového slumu a rozdávali sme im jedlo, čo bolo veľmi nebezpečné - do slumu nechodila ani polícia. Na niektorých miestach som nemohol ukazovať fotoaparát, mal som ho schovaný pod bundou, nemali sme sprievodcu, išli sme iba s otcom Ivanom a dvoma černošskými dievčatmi. Nemali sme nijakú ochranku."* [51]

Séria Slováci medzi slumami bola ocenená prvým miestom v súťaži Slovak Press Photo 2018 v kategórii *Reportáž*.

Slováci medzi slumami, 2018

[50] https://www.tyzden.sk/fotografie/49694/slovaci-medzi-slumami/
[51] Németh B. (2021), prednáška ITF, Apríl 2022

Hey, Slovaks! (2018)

Fotografická séria s názvom *Road Trip (Hey, Slovaks!)* predstavuje Némethove fotografie z jeho reportážnej cesty s redaktorom .týždňa Michalom Novotom po USA. Cieľom cesty bolo zmapovať aktuálny stav "slovenskej" Ameriky sto rokov po vzniku Československa, o ktorý sa do veľkej miery zaslúžili naši vysťahovalci za oceánom. Obaja išli po stopách potomkov slovenských migrantov z 19. a 20. storočia, ktorí v USA vytvorili silnú komunitu, najmä v štátoch Pensylvánia, Ohio, New Jersey a New York.

„Na fotografiach vidíme zlomky slovenského amerického života, života potomkov niekdajších emigrantov alebo ľudí, ktorí sa rozhodli odísť, no chceli si zachovať aké-také spojenie so svojou domovinou, tradíciami a zvykmi. Veľa z toho sa v tradovanej pamäti čoskoro rozmazalo, vyčerpalo alebo úplne vymizlo. Čoraz viac v nich prevládala Amerika a tamojší život: snívanie o historických míľnikoch života v niekdajšej vlasti prekryli hamburgery a kola. Slováci v Amerike sú dnes už skôr Američania so slovenskými koreňmi. A tie korene sa rozplývajú v hlbokej pôde pod ich nohami."[52]

Reportážna cesta je prvou cestou Borisa Németha do Spojených štátov amerických, čo sa odráža v jeho záberoch zachytávaním špecifík krajiny. Na tému nahliada zvedavo, hľadá symboliku a prieniky súčasného života s históriou krajiny a americkými Slovákmi.

„Cestovali sme s kolegom do USA cez časopis .týždeň k 100. výročiu prvej ČSR (1918). Zámer bol urobiť rozhovory s ľuďmi, ktorých predkovia prišli do ameriky v 19.storočí, ale veľa krát sa nám stalo, že aj keď tí ľudia mali predkov zo Slovenska, tak už nevedeli po slovensky, častokrát sa stáva, že keď slovák odíde do zahraničia, tak už po mesiaci zabudne po slovensky. Dva týždne sme cestovali po USA a navštívili sme veľa miest. Reportáž bola publikovaná v časopise týždeň, ale tiež vyšla aj kniha. V knihe neboli len

[52] https://www.tyzden.sk/kultura/50931/vidi-co-ini-prehliadnu/

fotografie ale aj texty, príbehy tých ľudí, takže toho bolo viac. Ja som tam robil tiež aj portréty ľudí, s ktorými sme sa rozprávali, takže vznikli nielen reportážne fotografie."[53]

Németh sa inšpiruje jedným z prvých fotografických dokumentárnych projektov, ktorý vznikol práve v USA – The Farm Security Administration Photographic Project – štát prostredníctvom fotografov mapuje stav krajiny. Sám autor si uvedomuje podobnosť a paralely s týmto projektom, čím vedome nadväzuje na korene dokumentárnej fotografie.

Názov reportážnej cesty – *Hey, Slovaks!* – vychádza z tradičnej hymnickej piesne používanej americkými Slovákmi ešte pred vznikom Československa. Neskôr sa (v slovenčine) neslávne preslávila ako štátna hymna, ktorú používala vojnová Slovenská republika. Totožné využitie názvu piesne a názvu výstavy otvára priestor na ďalšie vnímanie významu daných slov.

Reportážna fotografická séria s názvom *Road Trip (Hey, Slovaks!)* získala nomináciu v súťaži Slovak Press Photo 2018 v kategórii *Každodenný život*.

Hey, Slovaks! (2018)

[53] Németh B. (2021), prednáška ITF, Apríl 2022

Volebná noc Zuzany Čaputovej (2019)

V sobotu 30. marca 2019 sa na Slovensku konalo druhé kolo prezidentských volieb, kedy si slováci volili svojho nového prezidenta/-ku. Kandidátmi v druhom kole boli Maroš Šefčovič, umelo vytvorený kandidát, nominant politickej strany SMER a charizmatická Zuzana Čaputová[54]. Po týždňoch vášnivých predvolebných kampaní sa Slovensko stalo unikátom uprostred populizmom zmietanými krajinami strednej Európy. Slovensko si zvolilo za prezidentku republiky Zuzanu Čaputovú, ktorej odovzdalo hlas vyše milióna obyvateľov.

Volebná noc Zuzany Čaputovej (2019)

Németh fotografuje počas volebnej noci atmosféru vo volebnom štábe Zuzany Čaputovej v priestoroch Starej tržnici v historickom centre Bratislavy, kde hostila priateľov a médiá. "Atmosféra v tržnici bola uvoľnená. Keď začali prichádzať prvé

[54] Zuzana Čaputová, od júna 2019 prvá žena v úrade prezidenta Slovenskej Republiky. Pred zvolením do funkcie prezidentky pôsobila Čaputová ako právnička, advokátka a občianska aktivistka, stála pri založení mimoparlamentného hnutia Progresívne Slovensko. Dlhoročne pôsobila v neziskovom sektore ako spolupracovníčka občianskeho združenia VIA IURIS, ktoré sa venuje posilňovaniu právneho štátu a presadzovaniu spravodlivosti vo vybraných oblastiach práva.

oficiálne výsledky, oslava pozvoľna naberala na obrátkach."[55] V tržnici sa objavovali známe osobnosti z politického, kultúrneho a verejného života, ktorí prišli novej prezidentke gratulovať k víťazstvu. Vo víťaznom duchu sa niesol aj jej prvý prejav, v ktorom zaznelo uistenie, že chce byť prezidentkou všetkých – aj tých, ktorých vo voľbách nepresvedčila. Zvolenie Čaputovej za prvú prezidentku Slovnskej Republiky bola jedna z najpodstatnejších udalostí v politike, ktorá sa udiala v roku 2019 na Slovensku.

Dva pochody (2019)

V Bratislave sa v jedno júlové sobotňajšie popoludnie organizovali dva pochody. Kým jeden, pochod Hrdí na rodinu apeloval na dôležitosť tradičnej rodiny zloženej z matky a otca, hneď o pár metrov ďalej sa konal druhý pochod, Dúhový Pride, ktorého účastníci volajú po základných ľudských právach na slobodný život pre každého občana našej krajiny bez ohľadu na sexuálnu orientáciu.

Dva Pochody: Hrdí na rodinu (2019)

Dva Pochody: Dúhový Pride (2019)

[55] Németh B. (2021), prednáška ITF, Apríl 2022

Boris Németh v tejto sérii fotografií nápadito stavia do kontrastu tieto tak rozdielne svety, ktoré sa stretli takmer v tom istom čase na tom istom mieste. Séria fotografií s názvom *Dva pochody*, v ktorej Németh zdokumentoval atmosféru dúhového pochodu za práva LGBT+ a pochodu Hrdí za rodinu, ktoré sa konali v rovnaký deň v Bratislave, ziskala nomináciu v súťaži Slovak Press Photo 2019 v kategórii *Aktualita*.

Bitka vo Važci: Vinníci a obete (2019)

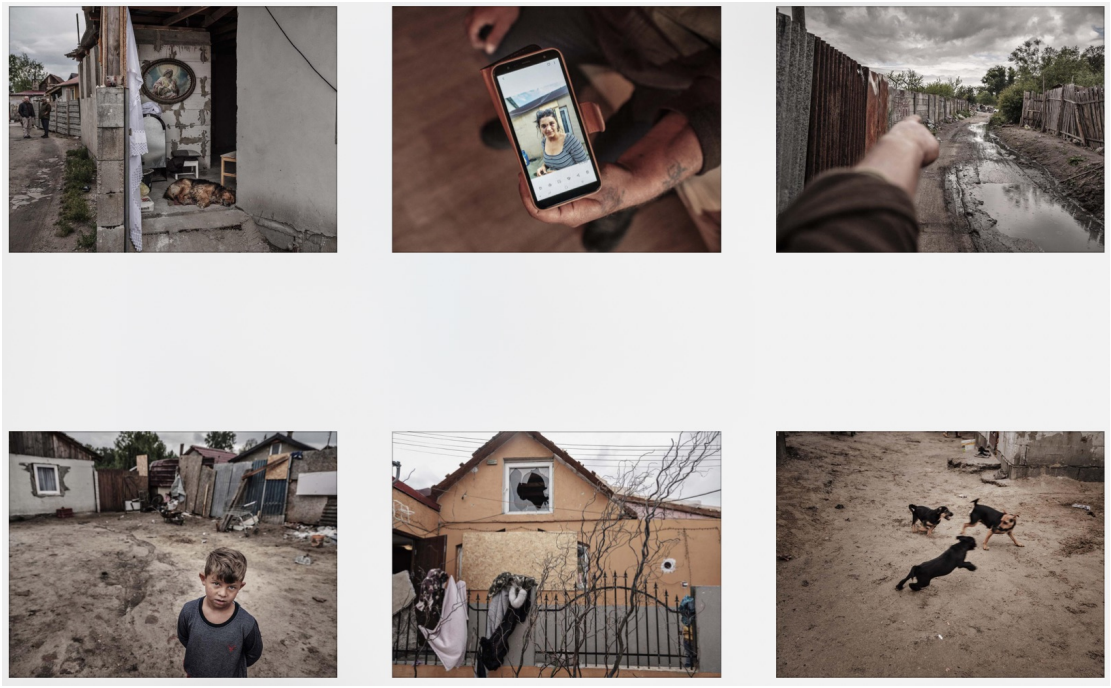
V polovici decembra došlo vo Važci k incidentu medzi rómskymi chlapcami a nerómskym dievčatkom. Incident nasledne vyvolal dedinsku bitku medzi rodinami detí. Kto bol vinníkom a kto obeťou? Existuju viacere interpretacie z oboch stran konfliktu. Je na vine neprisposobiva romska mensina? Alebo biela majorita? Nešťastný konflikt je pre Slovensko emblematický. Symbolizuje historický rasizmus desiatky rokov posilňovaný segregáciou Rómov žijúcich v extrémnej chudobe. Preň si majorita s minoritou nemajú problém vzájomne ubližovať – „my“ predsa nie sme „oni“. Príchod stoviek privrzencov ĽSNS do Važca krátko po incidente prehĺbil napätie medzi komunitami.

V polovici decembra 2019 došlo vo Važci k incidentu medzi rómskymi chlapcami a nerómskym dievčatkom. Vyvolal bitku medzi rodinami detí, Jožko skončil s rozbitou hlavou a emocionálnou traumou. Nacionalistická strana ĽSNS zneužila konflikt na svoju propagandu. Važec, 2019.

Rómovia z Plaveckého Štvrtka (2020)

Problematiku rómskej menšiny zachytáva Németh aj vo svojich nasledujúcich reportážach. Príbeh rómov z Plaveckého Štvrtka, vzdialeného len približne tridsať kilometrov od hlavného mesta Bratislava, má však trochu inú zápletku ako predchadzajuca reportaz z Vazca. Aj v tomto pribehu ide o bitku v osade, avsak tentokrat su aktermi dve znepriatelene romske rodiny zijuce v tej istej osade. Napätie medzi romskymi rodinami vo vylúčenej rómskej komunite Plaveckého Štvrtka eskalovalo az do násilnych občianskych nepokojov. Rómovia so starostom, školou a miestnymi aktivistami chcú problém riešiť vysťahovaním časti komunity z osady.

Rómovia z Plaveckého Štvrtka (2020); Psy a náboženské obrazy tvoria kolorit každého domu. Jeden z obyvateľov rómskej komunity ukazuje na tzv. vojnovú zónu, do ktorej sa boja vojsť. Cesta spája znepriatelené rodiny. Ak by ste tam šli, zahádzali by vás kameňmi a fľašami.

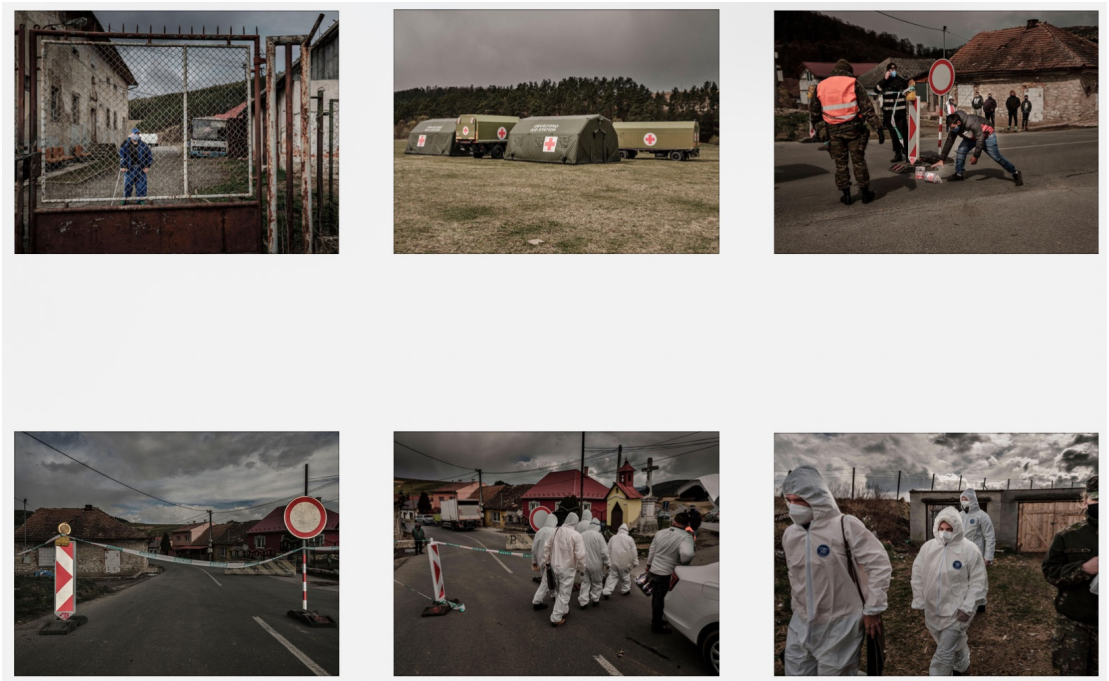
Reportáž zo Žehry: Najhoršie je ešte pred nami (2020)

Na začiatku pandémie COVID-19, na jar 2020 sa na Slovensku uskutočnila kontroverzná civilno-vojenská operácia nesúca romantický názov Umbrella (dáždnik) - karanténne uzavretie niektorých rómskych osád na Východnom Slovensku (Žehra s priľahlou časťou Dobrá Vôľa, Krompachy, Stará Maša a Bystrany). Rozhodnutie

hlavného hygienika uzavrelo do nútenej karantény tisíce Rómov. Kritici upozorňovali na odlišný prístup k tejto minorite. Karanténne opatrenia pomáhala udržať prítomnosť profesionálnych vojakov.

„Izolovaní obyvatelia Žehry situáciu zvládajú. Uprostred obce Žehra parkovalo pod veľkým bielym kostolom päť zelených vojenských džípov. Okolostojaci vojaci pomaly pristupovali k dvom postavám v bielych skafandroch pri malom skladacom stolíku. Po nepríjemnom odobratí sterov z hrdla a nosa dlhou špajľou ukončenou kúskom bielej gázy nasadli bez slov do áut a kamsi odišli."[56] Operácia si vyžiadala vlnu kritiky a množstvo otázok. Nie všetky uzavreté lokality s rómskou populáciou sa dajú nazvať „osadami". Osada je vlastne slum, v ktorom časť ľudí žije v doskami obitých chatrčiach bez legálneho pripojenia na elektriku, tečúcu pitnú vodu a kanalizáciu. V takejto osade sú domáca izolácia či iné prísne hygienické opatrenia prakticky neuskutočniteľné. Avšak nie všetci obyvatelia uzavretých komunít tieto charakteristiky spĺňali. Bolo nevyhnutné zavrieť do karantény všetkých? Nevieme.

Za fotografickú reportáž zo Žehry získal Németh nomináciu na Slovak PressPhoto 2020 v kategorii *Reportáž*.

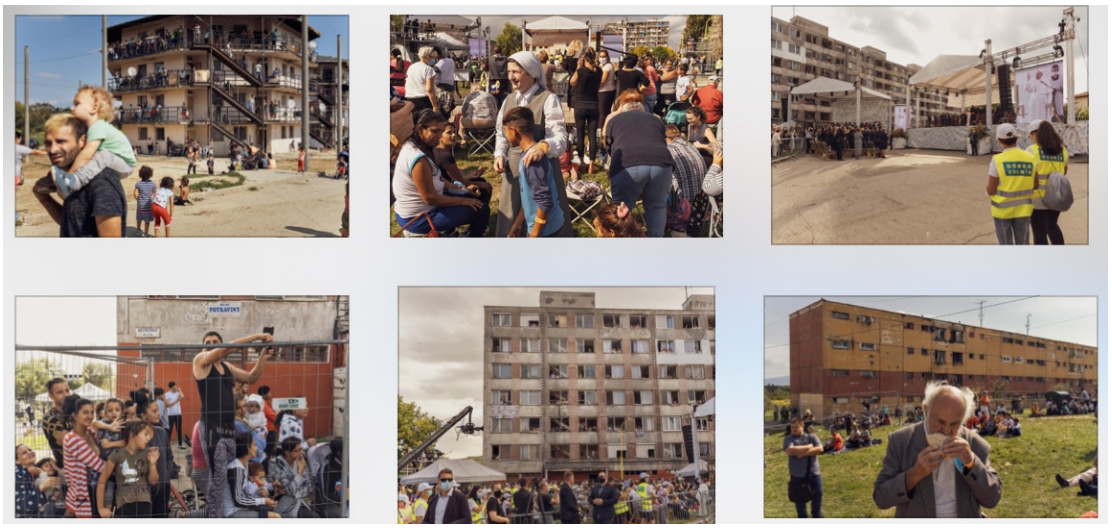

Reportáž zo Žehry: Najhoršie je ešte pred nami (2020)

[56] https://www.tyzden.sk/temy/64162/vcera-bolo-neskoro

Svätý Otec na Luníku IX (2021)

Návšteva Svätého Otca Františka na Slovensku bola jedna z veľkých očakávaných udalostí v roku 2021. Počas svojej krátkej návštevy východného Slovenska mal papez František podľa programu navštíviť aj rómsku komunitu Lunik IX (Lunik IX je najväčšie mestské, sídliskové rómske osídlenie na Slovensku nachádzajúce sa v Košiciach). Svätý Otec, zvyknutý na periférie a ich obyvateľov, prišiel do tohto prostredia, aby spoznal jeho obyvateľov a prehovoril k nim. Návštevu Luníka IX si zvolil samotný pápež. František si ešte ako arcibiskup v Buenos Aires vyslúžil prezývku "biskup slumov". Pozná, čo znamená extrémna chudoba a nevyhýba sa jej. No na Luníku IX k nemu chudobných rómov nepustili. Obyvatelia miestnej komunity postávali až za vysokými plotmi rozmiestnenými naokolo: oddelení od plochy vyhradenej pre registrovaných účastníkov. Tie ploty im prakticky znemožnili voľný pohyb po sídlisku. Romom zostalo pozorovat dianie na podiu iba z okien svojich bytov.

Svätý Otec na Luníku IX (2021)

4. Portrétna fotografia - projekty

Boris Németh je všestranný fotograf - dokumentarista, okrem vlastnej dokumentárnej tvorby, vytvára každý týždeň fotografickú reportážnu sériu pre týždenník .týždeň. Záleží podľa témy, niekedy sú snímky viac reportážneho charakteru, inokedy tému spracuje prostredníctvom fotografií portrétov. Podľa vlastných slov: *„Práca pre týždenník .týždeň mi umožňuje fotografovať rozmanité zadania, myslím tým to, že nefotím len tak ako som vyštudoval reportážnu a dokumentárnu fotografiu, ale začal som fotiť aj portréty, čo som najskôr nie veľmi chcel, pretože mám rád keď nemusím byť viditeľný, keď môžem byť schovaný niekde a len tak z povzdiali fotografovať. Pri fotografovaní portrétov sa to ale nedá, musím komunikovať s portrétovaným, musím vždy hovoriť čo má kto robiť, a zároveň musím komunikovať s človekom čo nosí svetlo, kde sa má postaviť a ako má správne svietiť."*[57]

Z veľkého množstva portrétnych fotografií, ktoré Németh vytvoril počas svojej fotografickej kariéry ako voľný fotograf alebo ako redaktor týždenníku .týždeň vyberiem v tejto kapitole aspoň tie najzaujímavejšie portrétne série, ktoré získali novinárske fotografické ocenenia alebo sa stali súčasťou spoločenskej diskusie alebo súvisia s Némethovou voľnou dokumentárnou tvorbou.

CNOSTI A NERESTI (2010 - 2019)

Okrem spomínaných reportáží Boris Németh v týždenníku .týždeň fotografuje aj portréty pre lifestajlovú rubriku *Cnosti a Neresti*. So svojou kolegyňou z redakcie Elenou Akácsovou od roku 2010 každý týždeň pripravujú rozhovor a portrét významnej slovenskej osobnosti z oblasti kultúry, žurnalistiky či charitatívnych a neziskových organizácií.

"Pripravovali sme rubriku Cnosti a Neresti spolu s kolegyňou Elenou Akácsovou počas desiatich rokov. Každý týždeň sme urobili jeden rozhovor, pre mňa bolo dôležité, aby som mohol byť prítomný pri rozhovore, aby si daný človek na mňa zvykol ako fotografa.

[57] Németh B. (2021), prednáška ITF, Apríl 2022

Počas rozhovoru som počúval a rozmýšľal som ako portrét odfotím. Len posledný rok alebo dva sme fotili v interiéri, v redakcii už aj s pozadím. Chodili sme väčšinou do kaviarne alebo reštaurácie na rozhovor, a bolo potrebné vždy na tom konkrétnom mieste vymyslieť daný portrét. Buď nájsť vhodné pozadie, alebo použiť rekvizity, ktoré si niektorí portrétovaní priniesli so sebou. Počas rozhovoru som sa snažil vymyslieť koncept ako toho človeka odfotiť tak, aby to bolo vtipné, ale nie smiešne - to je veľký rozdiel, to sú dve rozlišné veci. A ešte dôležitejšie je to, aby odfotografovaný portrét zachytával toho človeka."[58]

V neskorších prácach (posledných ročníkoch rubriky *Cnosti a Neresti*) vytvára Németh fotografické portéty už v ateliéri, kde používa jednofarebné pozadia, osvetlenie z jedného smeru a vytvára za portrétovanou osobou zaujímavú dramatickú hru s tieňom. Aktérov sa snaží inscenovať do pózy, ktorá charakterizuje ich povolanie alebo osobnosť.

„Dlhodobo každý týždeň pripravujem rozhovory so zaujímavými ľuďmi o ich nerestiach a cnostiach, radostiach a strastiach, a stále znovu ma dokážu prekvapiť niečím nečakaným, čo ešte nikto pred nimi nepomenoval. A počas týchto dlhých rokov so mnou každý týždeň fotí Boris Németh.[59]

Cnosti a neresti (2010 - 2019). Lifstylová rubrika Cnosti a Neresti sa po desiatich rokoch ukončila v časopise .týždeň v roku 2019.

[58] Németh B. (2021), osobný rozhovor, Bratislava, Máj 2022
[59] Akácsova E. (2017) .tyzden.sk

Ilona Nemeth, výtvarníčka, 2016

Eva Borušovičová, divadelná režisérka, 2017

Ondrej Štefánik, spisovateľ, 2017

Joanna Kozuch, animátorka, 2017

PORTÉTY OSOBNOSTÍ

Németh pre časopis .týždeň fotografuje aj portréty známych osobností, vrátane politikov, pre potreby aktuálnych článkov. Vytvára ich v rôznych exteriéroch, kde využíva denné prirodzené svetlo, ale pomáha si aj použitím bleskov. Kompozície sú výrazne inscenované, prostredie, v ktorom sú ľudia fotografovaní, dotvára ich charakter alebo profesiu. Kedže sa jedná o zadanie z týždenníka, väčšinou sú zábery komponované tak, aby portrétovaný bol na jednej polovici strany, so zámerom, že na druhú polovicu príde sprievodný text článku a typografia.

„Pri niektorých foteniach mám na vytvorenie fotografie možno iba 10-15 minút, keďže portrétovaní ľudia majú väčšinou plný kalendár a majú v ten deň veľa ďalších povinností. Niekedy je to naozaj rýchle. Väčšinou si musím poradiť sám a improvizovať, na svietenie si vyberiem asistenta - osvetlovača a nosiča svetla práve z prítomných osôb - napr. asistenta pani prezidentky"[60], dodáva Németh.

Séria portrétov známych osobností slovenskej politiky a kultúry bola ocenená druhým miestom na Slovak Press Photo v kategórii *Portrét* v roku 2016.

[60] Németh B. (2021), prednáška ITF, Apríl 2022

Táňa Pauhofová, herečka SND, Bratislava 2016

Katarína Macháčková, primátorka mesta Prievidza, 2016

Michal Ormandik, multimediálny umelec, Bratislava 2017

Zuzana Piussi, režisérka, Bratislava 2017

Richard Stanke, herec SND, Bratislava 2019

Andrej Kiska, prezident Slovenskej Republiky (2014 - 2019), Bratislava 2019

Zuzana Čaputová, prezidentka Slovenskej Republiky (2019 -), Bratislava 2019

PÁROVÉ ASOCIÁCIE (2016)

Vo viac koncepčnejšom projekte *Párové asociácie* fotografuje Boris Németh aj portréty párov v domácom prostredí, kde ich s určitou dávkou nadhľadu kreatívne inscenuje do vtipných póz a situácií. Vyberá si dvojice, ktoré sú spoločensky známe alebo významné v umeleckej komunite. Zaujíma ho, do akej miery sú páry otvorené a dovolia mu nahliadnuť do intímnych momentov svojho vzťahu. Za sériu *Párové asociácie* získal tretie miesto v súťaži Slovak Press Photo v kategórii *Portrét* v roku 2016.

Olja Triaška Stefanovič (fotografka), Jan Triaška (maliar)

Elena Simonik (dizajnérka), Peter Simonik (dizajnér)

Šymon Kliman (fotograf), Illah van Oijen (fotografka)

Peter Bebjak (režisér), Andrej Dúbravský (maliar)

VINÁRI - SVETOVÝ JUR (2017)

Svätý Jur prirovnávajú k slávnemu talianskemu Meranu, pretože vinič sa pestuje na malých terasovitých parcelách. V období vinobrania tu Boris Németh vytvoril výrazne inscenovanú sériu portrétov svätojurských vinárov, ktorých zobrazuje v štylizovanej póze ako hudobníkov, športovcov, filozofov alebo obyčajných farmárov. Fakt, že sa jedná o vinárov, vysvetľuje iba všadeprítomný vinohrad v pozadí. Fotografie vytvára v exteriéroch, v prostredí vinosadov, pre dramatickejší efekt používa Németh pri portrétovaní externé svetlá. Súčasťou fotografií sú aj anotácie a krátke príbehy ku každému vinárovi. Fotografie vznikli na zakázku pre mesto Svätý Jur a neskôr boli použité v týždenníku .týždeň k reportáži o Svätojurských vinároch.

Svätojurskí vinári, Svätý Jur 2017

Farmári (2019)

Sériu fotografických portrétov Farmárov, vytvoril Németh ako zadanie na tému týždenníka .týždeň v súvislosti s ohláseným generálnym štrajkom farmárov na Slovensku na začiatku roku 2019. Počas protestov sa v Bratislave zišli protestujúci farmári z celého Slovenska, aby vyjadrili svoj nesúhlas s podvodmi pri rozdeľovaní dotácií malým a stredným farmárom, ktoré poskytuje Poľnohospodárska platobná agentúra. Farmári na svojich traktoroch vytvorili kolónu a počas protestov zablokovali

niektoré frekventované komunikácie v hlavnom meste Bratislave. Németh sa rozhodol spracovať toto pracovné zadanie prostredníctvom portrétov zúčastnených protestujúcich farmárov.

„Farmárov, ktorí pršli z celej krajiny protestovať do Bratislavy na Vajanského nábrežie som sa rozhodol fotografovať ako portréty, nechcel som z toho robiť reportáž. Pokúsil som sa zobrať svetlo a spolu s redaktorom z .týždňa sme ich odfotili ako konkrétnych ľudí a ich príbehy. Ľudí, ktorí prišli a nebáli sa vyjadriť vlastný názor."[61]

Farmári (2019)

[61] Németh B. (2021), prednáška ITF, Apríl 2022

Farmári (2019)

Daniel Pastirčák (2020)

Portrét kňaza Daniela Pastirčáka[62], vytvoril Boris Németh ako sériu fotografií slovenského ekumenického kazateľa počas jeho pravidelného každoročného rituálu strihania sa. Rituál predstavuje akési zbavovanie sa životnej ťarchy, ktorá sa nahromadila počas celého predchádzajúceho roku. Fotografie boli použité v knihe rozhovorov s Danielom Pastirčákom o uprímnom hľadaní zmyslu života, nádeji, viere a pravde s názvom *Zaskočený večnosťou*. Publikácia vyšla vo vydavateľstve .týždeň. Németh fotografie komentuje slovami: *„Keď som zistil, že budem fotografovať knihu rozhovorov Michala Oláha s Danielom Pastirčákom, hneď mi napadlo, že musím Daniela nafotografovať ako si každý rok strihá hlavu dohola. Je to podľa mňa krásna metafora, zachytávajúca obnažovanie svojho ja pred spoločnosťou, presne tak, ako to pri svojich kázňach robí Daniel každý týždeň."*[63]

[62] Daniel Pastirčák, známy slovenský kazateľ, básnik, spisovateľ, publicista
[63] Németh B. (2021), prednáška ITF, Apríl 2022

Boris Németh, fotografie Daniela Pastirčáka, 2020

Mágia Pohody (2019)

Festival Pohoda, takmer už kultový slovenský letný hudobný festival organizovaný na letisku pri meste Trenčín, zázračný priestor, kde je možné počas troch dní a nocí absolvovať množstvo koncertov, predstavení, literárnych čítačiek, zúčastniť sa na podnetných diskusiách alebo len tak posedieť s priateľmi pri pive.

Boris Németh sa vracia na Pohodu každý rok, aby pripravil reportážnu fotografickú sériu pre týždenník .týždeň, ktorý pravidelne organizuje na festivale rôzne diskusie, prednášky, vystúpenia a vo svojom stane hosťuje zaujímavý program. *„Fotografujem na festivale Pohoda už asi jedenásty, dvanásty rok, tak som sa rozhodol pri posledných Pohodách, že festival nafotím cez portrét, tá reportáž je skvelá, ale keď je už človek vyfotený a má nafotenú celú tú Pohodu počas viacerých rokov, tak som to zmenil. Každého portrétovaného sme sa pýtali prečo prišli na Pohodu, čo pre nich Pohoda znamená."*[64]

Mágia Pohody, Trenčín 2019

[64] Németh B. (2021), prednáška ITF Apríl 2022

Mágia Pohody, Trenčín 2019

Mágia Pohody, Trenčín 2019

Na festivale Pohoda v ročníku 2019 vytváral Németh sériu fotografických portrétov bežných návštevníkov festivalu, keď sa spolu s kolegom, redaktorom z týždenníka .týždeň snažili zistiť čo robí tento festival taký príťažlivý a magický. Festival Phoda už existuje vyše 20 rokov a stále sa organizátorom darí každým rokom pritiahnuť desiatky tisíc ľudí. V sérii portrétov Mágia Pohody sa Németh snaží ku každému portrétu zaznamenať aj osobné mikro pribehy portrétovaných účastníkov, ich zážitky, pocity a osobné prepojenia s festivalom Pohoda. Fotografie sú dosvecované externým bleskom a mierne upravované v postprodukcii. Samotní portrétovaní však podľa Némethových vlastných slov nie sú nijako štylizovaný:

„Obloha na fotografiách nie je upravovaná, je to naozaj pred veľkou búrkou, rovnako tak ani tí ľudia nie sú nijako štylizovaní. Asi hodinu sme sa prechádzali po festivale, a hľadali sme ľudí, ktorí by sa hodili na portrét a chceli by sa fotiť. Napríklad fotografia dievčaťa naozaj vznikla pri záchodových búdkach, v momente keď chcela ísť na toaletu. Poprosil som aby ešte minútu vydržala, že ju rýchlo odfotím, a ona si spomenula, že je vlastne modelka, že robila modelku, tak mi zapózovala a potom išla na to WC. Podobne aj tí ďalší portrétovaní, odfotili sme ich na tom mieste kde sme ich stretli, nebolo to štylizované."[65]

Za sériu fotografií Mágia Pohody získal Boris Németh prvenstvo na Slovak Press Photo 2019 v kategórii Svet umenia a kultúry.

COVID–19 - portréty (2020)

Celosvetová pandémia vírusového ochorenia COVID–19. To, čo sme si ešte donedávna nepripúšťali a nevedeli ani predstaviť, sa stalo náhle realitou, ktorá zasadne ovplyvnila život aj na Slovensku. Počas prvých týždňov, na jar roku 2020, keď šírenie nového koronavírusu už bolo vyhlásené za pandémiu, a potvrdené prípady pribúdali exponencialnym tempom, bolo potrebné podporiť prácu zdravotníkov, najmä na

[65] Németh B. (2021), prednáška ITF Apríl 2022

bratislavskej infekčnej klinike, kde bolo od začiatku najviac pacientov a kde sestry a lekári pracovali pod obrovským stresom.

„Pred infekčným oddelením nemocnice na Kramároch vzniklo testovacie centrum. Po bezpečnostnej kontrole sme vošli do červenej zóny. Testovacie stredisko je z praktických dôvodov postavené len pár desiatok metrov od infekčného oddelenia Univerzitnej nemocnice na Kramároch. Presklené tabule a hnedé plastové stoličky pre potenciálne nakazených pacientov práve dezinfikovali postavy v bielych skafandroch."[66] komentoval Németh svoje fotografie pre týždenník .týždeň.

V rukách dobrovoľníkov, Bratislava 2020

Na výzvu mimovládok na posilnenie radov profesionálnych zdravotníckych dobrovoľníkov, tak reagovali mnohí lekári, študenti medicíny, zdravotné sestry aj lekárničky, ktori od zaciatku pandémie, pracovali bez nároku na odmenu. *V rukách*

[66] Nemeth, B. (2020): V rukách dobrovoľníkov, .tyzden.sk

dobrovoľníkov, tak nazval Boris Németh svoju sériu portrétov dobrovolníkov - zdravotníkov z testovacieho centra na bratislavských Kramároch.

V rukách dobrovoľníkov, Bratislava 2020

Za svoju seriu portretov zdravotnickych dobrovolnikov ziskal Boris Németh prve miesto v súťaži Slovak Press Photo 2020 v kategórii *Portrét*.

Život v čase pandémie (2021)

Globálna pandémia prišla náhle a zastihla nás nepripravených, život na Slovensku sa takmer zastavil a len veľmi pomaly sa dáva do pohybu. Svet okolo nas teraz vyzerá úplne inak ako pred pandémiou. Németh počas roku 2021 vytváral množstvo reportážnych sérií na rôzne spoločenské témy a z fotografovaných osobných príbehov vyskladáva prostredníctvom portrétov rôznych ľudí príbeh série *Život v čase pandémie*. Za každým portrétom zo série sa ukrýva silný osobný príbeh.
„*Pandémia – nepandémia, treba mať rukavice, rúšku, dezinfekciu a vybrať sa fotiť rómske osady na severe Slovenska, dobrovoľníkov, ktorí testujú v nemocnici v Bratislave, zachytiť každodenný život ľudí v mestách . Obrázky, ktoré nasledujú, nám prezradia, ako sme žili v čase, keď do našich životov zasahoval vírus."*[67]

Németh za sériu fotografických portrétov Život v čase pandémie získal nomináciu na súťaži Slovak Press Photo 2021 v kategórii Portrét.

doktorka Katarína, Bratislava, 2021

požiarnik Pavel, Žilina, 2021

[67] Németh B. (2020), COVID-19, .týždeň.sk

dôchodkyňa Eva, Bratislava, 2021

vojak Marian, Banská Bystrica, 2021

zdravotná sestra, Katka, Levice, 2021

učiteľka Katarina, Jarovnice, 2021

Portréty Rómov počas návštevy Svätého Otca na Luníku IX (2021)

Počas Septembra 2021 navšíivil Pápež František na tri dni Slovensko. Jednou zo zastávok jeho cesty po Slovensku bola aj návšteva rómskej komunity na sídlisku Luník IX v Košiciach (Luník IX je najväčšie mestské, sídliskové rómske osídlenie na Slovensku). Svätý Otec zvyknutý na prostredia z periférií a slumov ešte ako arcibiskup v Buenos Aires, vie veľmi dobre, čo je extrémna chudoba a nevyhýba sa jej. No na Slovensku v prostredí sídliska Luníku IX ho k Rómom nepustili. Rómskych obyvateľov doslova ohradili plotmi a prakticky znemožnili ich pohyb po sídlisku.

Németh sa podľa vlastných slov pripravoval takmer pol roka na toto fotenie: *„Predstavoval som si, že si zoberiem pozadie a svetlá a nafotím portréty Rómov. Pápež sa rozhodol, že chce píisť medzi nich, a ja som si povedal, že tam pôjdem a budem im robiť portréty a zistovať čo pre nich znamená pápež a viera, a moja predstava bola taká, že v ten deň tam prídem skôr, očakával som, že Rómovia budu sviatočne oblečení, budú mať so sebou nejaké sväté obrázky a podobne. Stal sa však úplný opak, Rómovia boli všetci ohradení plotmi a policajtmi a vojakmi, takže v podstate aj keď sa to stretnutie s pápežom odohrávalo na ich sídlisku nemali šancu sa k pápežovi dostať."*[68]

Očakávanie bolo, že pápež zavíta na Rómske sídlisko bežnou príjazdovou komunikáciou obkolesený húfom miestnych obyvateľov. Prišiel však prázdnou zabezpečenou cestou a po príchode na sidlisko Luník IX, oploteného ako zahraničná ambasáda, vyšiel na pódium, pod ktorým sedeli v prvom sektore politici, a za nimi vybraní VIP hostia. Bežní Rómovia sa do vyhradeného sektoru nedostali. Németh, ak chcel fotografovať rómskych obyvateľov žijúcich na Luníku IX musel improvizovať. Na sidlisku si našiel miesto, rozbalil pozadie a napriek nepriaznivým okolnostiam fotografoval miestnych rómskych obyvateľov.

Z fotografovania portétov rómskych obyvateľov na sídlisku Luník IX pridáva Németh vtipnú historku: *„Prišli sme na Lunik IX s kolegom, ktorému som dopredu vysvetloval,*

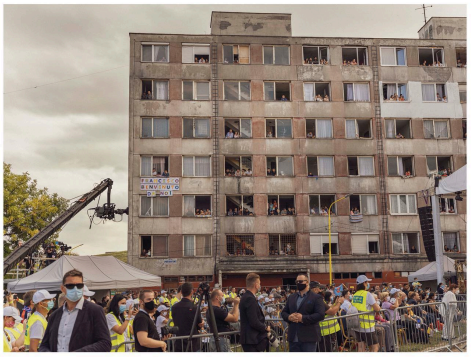
[68] Németh B. (2021), prednáška ITF, Apríl 2022

ako má so mnou spolupracovať. očakávali sme veľký chaos, potreboval som, aby mi pomohol so svetlami a tiež, aby s rómami komunikoval, a pýtal sa ich na to, čo si myslia o pápežovi, pretože podľa mňa bez toho autentického textu tá fotografia tak dobre nefunguje. A potom keď sme tam prišli, tak všetci sa chceli fotiť, všetky deti zrazu na nás nabehli, rozpútal sa úplný chaos, blížila sa obrovská búrka, rómovia mi začali kradnúť vybavenie, kolega bol niekde 50 metrov mimo, snažil sa získať rozhovory, tak som poveril jedného bajúzatého róma, aby mi držal svetlo, no chaos.

Ale napriek tomu sa nám podarilo získať nejaké autentické výpovede, prepísal som ich aj s gramatickými chybami, takže to začalo dobre fungovať, aj keď tam bolo veľa detí, aj keď sme úplne improvizovali, na pripevnenie pozadia sme použili štipce, takže tie portéty som zachytil aj s tým chaosom, spontánnym divadlom, čo sa dialo okolo, do záberu vbiehali aj ľudia, ktorí sa iba prizerali, takže nie je to iba taká strnulá portrétna fotografia, ale zároveň aj reportážna fotografia, a zároveň aj taký surreálny výsek toho sídliskového priestoru, keďže scéna bola nasvietena, bol večer, obloha bola zamračená, pred búrkou, čo vytváralo dramatický efekt. Ak by som fotil portéty rómom bez pozadia, bol by to taký obyčajný záber, ale s týmto všetkým to funguje výborne, pozadie navádza divákovo oko na isté miesto. Fotili sme na troch rôznych miestach, aby sa zábery neopakovali, po búrke sme sa ešte večer vrátili a dofotili ďalšie zábery."[69]

Séria portétov rómskych obyvateľov sídliska Luník IX nakoniec vyšla Némethovy parádne. V kombinácii s uzavretým prostredím sídliska, improvizovanými podmienkami, dramatickým svetlom a autentickými výpoveďami fotografovaných rómov, podáva Németh originálnu výpoveď o živote rómskych obyvateľov na tomto Košickom sídlisku. Németh za svoju sériu Rómskych portrétov z Luniku IX získal v roku 2022 nomináciu na Novinársku cenu za rok 2021, organizovanú Nadáciou otvorenej spoločnosti, ktorá oceňuje najlepšie práce , ktoré reagujú na dôležité témy v spoločnosti z oblasti printových, audiovizuálnych a online médií.

[69] Németh B. (2021), prednáška ITF, Apríl 2022

V deň príchodu pápeža Františka na Luník IX som čakal,
že ho budú Rómovia vítať v sviatočnom.
Mnohí obyvatelia sídliska sa však na stretnutie
nevedeli zaregistrovať. Toto sú ich výpovede,
ktoré mi napísali na papier.

Boris Németh

Na pápeža Františka sa teším preto,
lebo požehná našich romov.

Zita Balogová

Som rada že príde papež František na luník,
lebo chcem aby požehnal náš luník a deťi.
Chcem aby sa mali lepšie ludia na mašličkove
a hlavne aby tam už neumierali deťi.

Marcela Hanková

Svätý Otec - Je pánom: Lásky, nádeje a spájania
ľudí s porozumením.

Roman Berko

Človek s otvoreným srdcom pre všetkých
bez rozdielu. Ďakujem.

Jarmila Vargová

Teším sa preto, lebo nie hoc kto sa s ním
môže stretnúť.

Vlado Balog

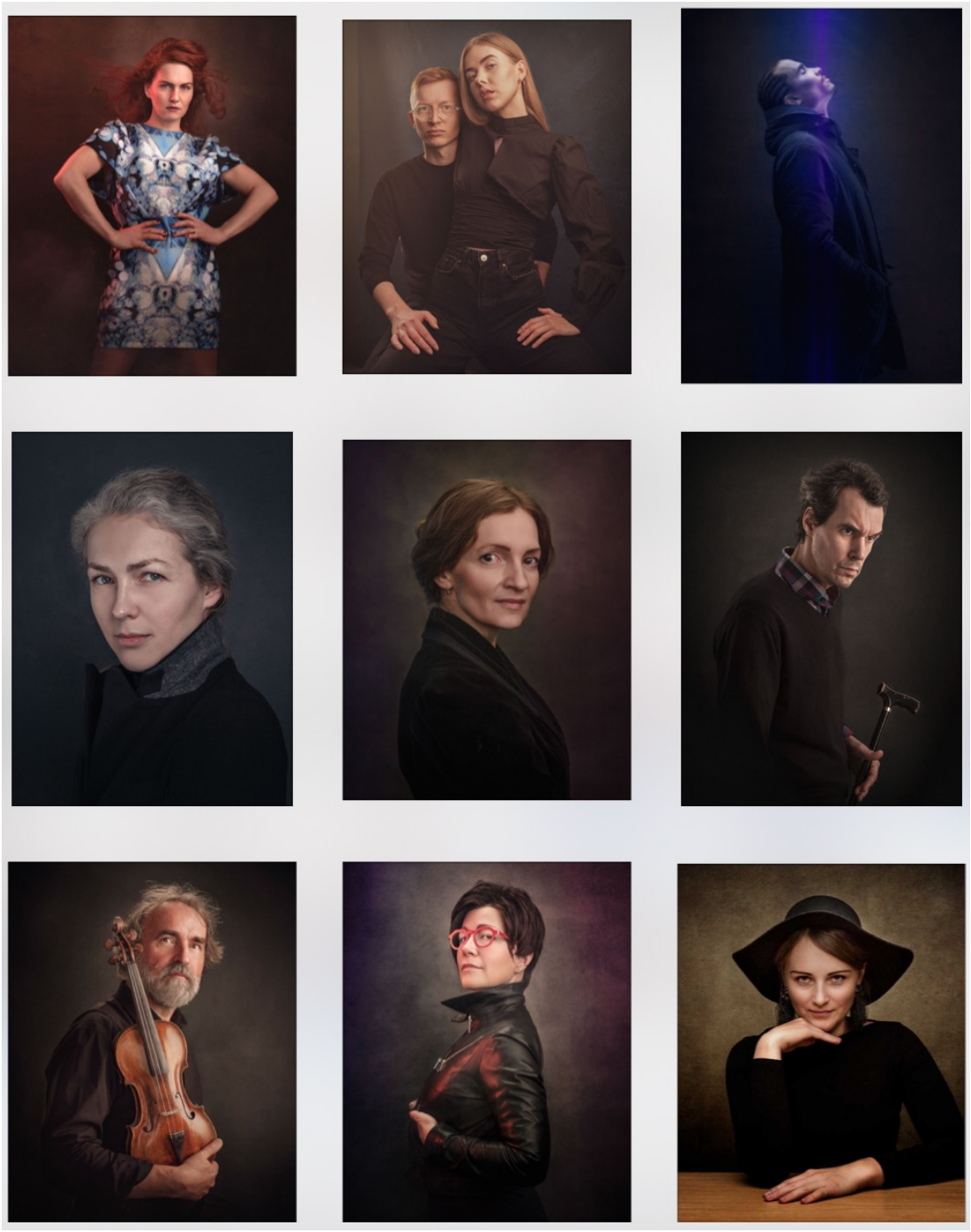
Portéty Rómov na sídlisku Luníku IX v Košiciach počas návštevy Svätého otca na Slovensku. (2021)

Ateliérové portréty

Boris Németh okrem portrétov pre týždenník .týždeň vytvára aj voľné komerčné portréty vo svojom ateliéri v priestoroch Novej Cvernovky v Bratislave. Estetika Némethových fotografických portrétov silne pripomína Holandskú maľbu zo 17. storočia. Jeho fotografické portréty by právom zapadli do sveta maliara Rembrandta. Németh vyniká ako umelec, ktorý formuje naše vnímanie svetla a perspektívy. Boris študoval fotografiu na VŠVU v Bratislave a vo svojej komerčnej portrétnej fotografii využíva svoje znalosti histórie výtvarného umenia a aplikuje maliarske techniky z obdobia, ktoré ho ovplyvnilo, do svojej súčasnej portrétnej tvorby. Vo svojom ateliéri, doslova 'maľuje' svetlom, keď dokonale zvláda prácu so svetlom a tieňom a štylizáciou portrétovaných osôb.

„Venujem sa aj ateliérovej portrétnej fotografii, pri týchto portrétoch mám oveľa viac času ako pri bežných portrétoch, ktoré robím pre týždenník. Môžem si dopredu pripraviť ateliér, postaviť svetlá, s portrétovaným máme čas baviť sa o tom, čo si priniesť na oblečenie, vymyslieť pózu, nájsť vhodný výraz."[70]

[70] Németh B. (2021), prednáška ITF, Apríl 2022

Boris Németh, Ateliérový voľný portrét

5. Knižná tvorba - publikácie

Boris Németh uzatvára svoje fotografické dokumentárne projekty a série do autorských knižných publikácií alebo knižných katalógov vydávaných k jednotlivým tématickým výstavám. Podľa vlastných slov, má pocit, že výstavy ho až tak neuspokojujú, pretože keď sa skončia, nič nezostane.

„Po skončení výstavy už fotky divák neuvidí. Ostanú uložené doma na harddisku alebo v škatuliach, kde čakajú, že opäť budú vystavené. Kniha je niečo úplne iné ako výstava. Mám pocit, že je to dopovedanie toho, na čom človek pracoval, uvedomenie si, že zrazu tie projekty sú akosi uzavreté. A zároveň je to aj nový začiatok."[71]

Premeny Slovenska (2012)

autori: Boris Németh a Ján Viazanička

Boris Németh, Jan Viazanicka: Premeny Slovenska, 2012

[71] Prepis osobného rozhovoru s Borisom Némethom, marec 2018, Bratislava

V čase svojho vydania v roku 2012 je knižná publikácia *Premeny Slovenska* zavŕšením rovnomenného spoločného dokumentárneho fotografického projektu Borisa Németha a Jána Viazaničku. Kurátorské texty do knihy pripravili Aurel Hrabušický a Miriam Petráňová. Obaja výstižne pomenúvajú fenomény, ktoré fotografi zachytávajú: „V *dôsledku rýchlo prebiehajúcich zmien sa Slovensko začína javiť ako kaleidoskopická krajina, v ktorej obraze sa jednotlivé komponenty navzájom prekrikujú či prebíjajú. Súbežne tu existujú rôzne vizuálne stopy a kultúrne vrstvy – tradičná, folklórna a religiózna, vrstva unifikovanej hrubozrnnej panelákovej civilizácie aj súčasná, azda najvýraznejšia vrstva krikľavého a mediálne agresívneho konzumu,"*[72] uvádza v prvom kurátorskom texte knihy Aurel Hrabušický.

„*Minulosť sme zatiaľ iba prekryli čímsi zdanlivo iným. Pod hrubými vrstvami nalepených plagátov však stále nájdeme banálne, čiastočne rozoznateľné stopy minulého, ale i prázdne miesta. A aj vďaka fotografiám Borisa Németha a Jána Viazaničku budeme o svojej premene vedieť viac,"* [73] dopĺňa autorka druhého kurátorského textu Miriam Petráňová.

Publikácia má dve kapitoly. V prvej kapitole *Za Slovensko, za národ, za teba* si autori všímajú najmä otázky národnej identity, situáciu na Slovensku po vstupe do Európskej Únie, nevyhýbajú sa ani politickým témam, fotografujú na protestných zhromaždeniach a politických pochodoch, porovnávajú rozdiely mesta a vidieka, zaujímajú ich otázky národnostných menšín a práv LGBT komunity. V druhej kapitole *Za Boha, za peniaze, za seba* sa autori venujú najmä náboženským témam a témam tradičných hodnôt, porovnávajú mestské a rurálne prostredie v rôznych regiónoch Slovenska, zaujímajú sa o problematiku cestovného ruchu, fotografujú na rôznych hudobných aj folklórnych festivaloch, ale zachytávajú aj bežné situácie z každodenného života.

[72] Hrabušický, A. (2012) In: Németh, B. – Viazanička, J.: *Premeny Slovenska*. Bratislava: ARTTODAY

[73] Petráňová, M. (2012) In: Németh, B. – Viazanička, J.: *Premeny Slovenska*. Bratislava: ARTTODAY

Premeny Slovenska: 1150. výročie sv. Cyrila a Metoda na území Veľkej Moravy (2013)

autori: B.Németh a J.Viazanička

Boris Németh, Jan Viazanicka: Premeny Slovenska: Premeny Slovenska: 1150. výročie sv. Cyrila a Metoda na území Veľkej Moravy, 2013

V nadväzujúcom projekte *Premeny Slovenska* s podtitulom *1150. výročie sv. Cyrila a Metoda* na území Veľkej Moravy sa autori Boris Németh a Ján Viazanička zamerali na sprostredkovanie obrazovej správy z osláv výročia príchodu solúnskych bratov na územie dnešného Slovenska. Okrem fotografií zo Slovenska sa vo fotografickej publikácii objavujú fotografie z Macedónska, Maďarska a Českej Republiky.

Autori vo svojej publikácii pokračujú v zamyslení sa nad náboženskými témami a otázkami viery. V knižnej publikácií je fotografická séria zostavená ako súbor mikropríbehov zo spoločenských udalostí, náboženských zhromaždení a pútí počas osláv sviatku príchodu Cyrila a Metoda na územie Veľkej Moravy.

Na ceste (2013)

autor: Boris Németh

Výber fotografií Borisa Németha z viacerých projektov vytvorených v rokoch 2007 – 2013 na Slovensku a v zahraničí predstavuje publikácia *Na ceste* (anglicky: On the Road), ktorá vyšla v roku 2013 vo vydavateľstve Slovart. Pôvodný autorov zámer bol zostaviť knihu chronologicky, podľa období vzniku projektov – *Resoty, Slovakia I'm Lovin it, Dictionary document, EUROPE a Premeny Slovenska*. *„Ale keď sme sa stretli s grafickým dizajnérom Borisom Melušom a kurátorom Aurelom Hrabušickým, ktorý do knihy písal aj texty, zhodli sme sa, že pre čitateľa by bolo omnoho zaujímavejšie urobiť knihu, ktorá by bola o jednotlivých fotografiách. Nie o jednotlivých projektoch, nie iba o Slovensku, ale viac o mne. O mojej ceste.“*[74]

Boris Németh: Na ceste/ On The Road, 2013

[74] Prepis osobného rozhovoru s Borisom Némethom, marec 2018, Bratislava

Výsledok tohto zámeru pomerne kriticky zhodnotil slovenský fotograf Juraj Kováčik, ktorý o výslednej publikácií napísal: „*Autori tejto knihy zrejme nemali za cieľ vytvoriť knihu, ktorá by bola obrazom súčasného Slovenska, ale skôr sa sústredili na to, aby urobili knihu, ktorá by bola profilom Borisa Németha, fotografa. Kniha vznikla premiešaním prác z rozsiahlejších cyklov s náhodnými momentkami, ktoré však napriek svojej ojedinelosti a náhodnosti nepatria k slabším záberom. Opakovanie fotografií z niekoľkých cyklov, roztrúsených po knihe, pôsobí mätúco a nie je jednoduché nájsť kľúč, podľa ktorého by sme mali vnímať knihu ako celok. Takto kniha skončila niekde na polceste medzi portfóliom fotografa a niečím viac.*“[75]

Názvom *Na ceste* publikácia priamo odkazuje na rovnomenné kultové dielo americkej literatúry od Jacka Kerouaca, jedného z hlavných predstaviteľov beat generation. Kerouac zároveň napísal aj úvod k fotografickej publikácií Roberta Franka Američania, ktorá dnes patrí k ikonickým dielam americkej fotografie a ukazuje spôsob, ako sa fotografická kniha môže stať portrétom svojej doby. Németh podobne ako Robert Frank, ktorý počas rokov 1955 – 1956 precestoval takmer celé spojené štáty a vytvoril fotografický obraz vtedajšej americkej spoločnosti, aj Boris Németh dlhodobo cestuje po Slovensku a zachytáva obraz slovenskej spoločnosti. Názov Na ceste môže byť tiež pripomenutím toho, že sám autor nepovažuje témy v knihe za uzavreté alebo definitívne. Tak ako sa v čase vyvíja spoločnosť a krajina, mení sa aj vnímanie autora, jeho preferencie a spôsob spracovania fotografických tém.

Akokoľvek humorne, absurdne alebo bizarne môžu na prvý pohľad situácie zachytené na fotografiách Borisa Németha pôsobiť, dôležité je, že sú skutočné a reálne, že je v nich zachytený obraz a svedectvo premien slovenskej spoločnosti počas posledných viac ako desiatich rokov. Fotografie Borisa Németha výstižne opisuje profesor Jindřich Štreit v doslove Némethovej autorskej knižnej publikácie Na Ceste: *Fotografie Borise Németha mám rád. Jsou úsměvné. Jen však do chvíle, než se do nich ponoříme a*

[75] https://www.tyzden.sk/casopis/14861/boris-nemeth-fotograf/

přečteme si je. Odkud facka přiletěla? Chvíli znejistíme. Musíme se znovu nadechnout a humor nám pěkně zhořkne. Život až na dřeň.[76]

Publikácia bola pokrstená v Bratislave v galérii Photoport v rámci autorovej výstavy na začiatku roku 2014.

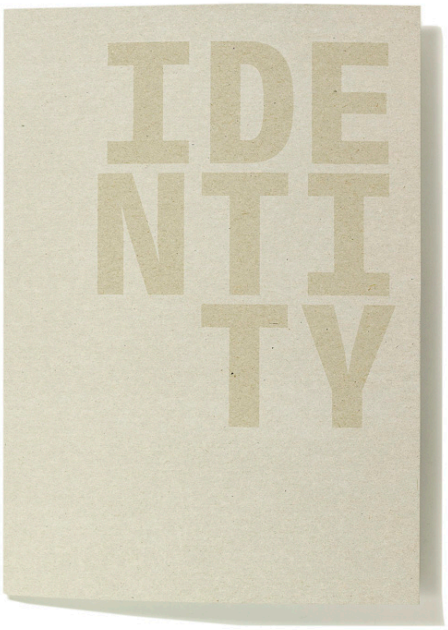
IDENTITY (2016)

autori: Boris Németh a Ján Viazanička

Pri príležitosti výstavy k už spomínanému súboru *Premeny Slovenska: IDENTITY* na festivale Dni fotografie v Leviciach bol v roku 2016 k projektu vydaný katalóg obsahujúci 19 fotografií, ktoré sa od oboch autorov striedajú a vytvárajú mikropríbehy kultúrnych a spoločenských identít slovenskej spoločnosti. Fotografickým kurátorom katalógu je Róbert Csere.
Autorkou kuratorského textu je Jana Močková, ktorá v úvode píše: „*Dokumentárny projekt IDENTITY má ambíciu zachytiť v užšie vymedzených tématických okruhoch fotografický záznam charakteru spoločnosti, krajiny a spôsobu života ľudí na Slovensku, nadväzujúc na osvedčenú autorskú spoluprácu Borisa Németha a Jána Viazaničku. Prvky folklóru, kresťanská tradícia, ale i súčasné prejavy konzumnej spoločnosti sú súčasťou identity, ktorú si ako spoločenstvo viac či menej vedome vytvárame.*"[77]

Folklór a konzum, minulosť a prítomnosť, religiozita a svetskosť, dynamický a statický, malý a veľký - táto dualita, ako kľúčový základ projektu *IDENTITY*, vytvára osobný obrazový odkaz, pričom výsledné fotografie nezobrazujú iba konkrétne okamihy, ľudí či situácie, ale z odstupu ukazujú ľudský osud ako aj osud slovenskej krajiny.

[76] Jindřich Štreit v doslove Némethovej autorskej knižnej publikácie Na Ceste (Boris Németh: Na ceste, Vydavateľstvo O.K.O. 2013)
[77] Németh, J. (2016): IDENTITY. In: Németh, B. – Viazanička, J.: *Premeny Slovenska: IDENTITY*.

Boris Németh a Ján Viazanička: IDENTITY, 2016

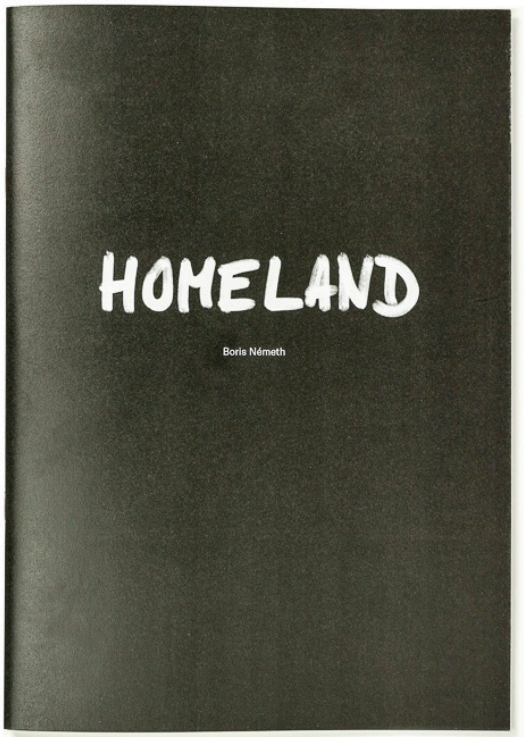
HOMELAND (2016)

autor: Boris Németh

„HOMELAND je projekt o nacionalizme v nás. Tiež by sa dalo povedať, že ide o portrét upadajúcej spoločnosti, alebo súbor o hľadaní národnej identity. Nepodobá sa tradičnému dokumentu, ide viac o súbor vizuálnych obrazov súčasných spoločenských nálad: strach, hnev, dezilúzia alebo beznádej."[78]

Pri príležitosti výstavy Némethových fotografií k projektu *HOMELAND* v Novej Cvernovke v Bratislave v máji 2017 vznikol rovnomenný katalóg, ktorý obsahuje šestnásť fotografií z tejto série. Projekt *HOMELAND* bol tiež vystavovaný na fotografickom festivale Mesiac fotografie v Bratislave v novembri 2017. Na katalógu sa kurátorsky podielali Michaela Pašteková, Filip Vančo a Róbert Csere, grafický dizajn robil Matúš Lelovský.

[78] Pašteková, M. (2016): *HOMELAND*, Bratislava.

Boris Németh: HOMELAND, 2016

EUROPE (2018)

autor: Boris Németh

Pri príležitosti výstavy fotografického dokumentárneho projektu *EUROPE* v Galérii Nadácie SLOVAK PRESS PHOTO v Zichyho paláci v Bratislave v r. 2018 vznikol aj katalóg *EUROPE*. Séria, ktorá ponúka autorov osobný pohľad na rôzne miesta a krajiny Európy.

„Narodil som sa v socialistickom Československu za železnou oponou. Moja prvá spomienka na Európu pochádza z roku 1990. Mal som desať rokov a po otvorení hraníc sme s rodičmi vyrazili na nákupy do susedného Rakúska. Všade boli pre nás dovtedy nedostupné legá, walkmany, farebné oblečenie. Bol som úplne očarený. V tomto novom svete ma vyrušovali len nápisy „Slováci, nekradnite!“.

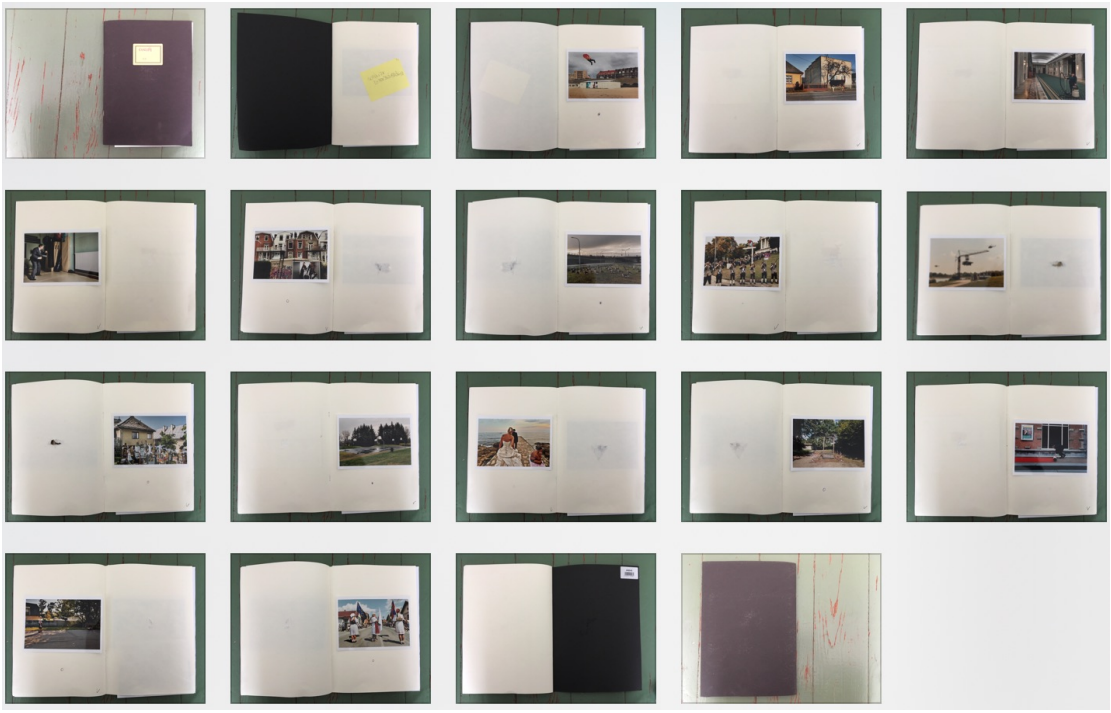

Boris Németh: EUROPE, 2018

Dnes, takmer po tridsiatich rokoch, sme už súčasťou tej veľkej Európy, cítime sa v nej ako doma, stačí nám sadnúť do auta a ísť. Ale tak, ako sa vtedy obávali Rakušania nás, obávame sa my nových prišelcov. A voláme po nových hraniciach, železných oponách, ktorými by sme sa uzavreli pred cudzím nebezpečenstvom ohrozujúcim nás, Európanov. Idylický pocit, že do tej očarujúcej Európy patríme, narúšajú len nápisy v rakúskych pohraničných lesíkoch: „Nevyhadzujte smeti!" Po slovensky, nie po nemecky. Práve tieto jemné bizarnosti, ktoré narúšajú naše predstavy o nás samotných aj o svete okolo nás, ma zaujímajú."[79]

Pri príprave sekvencovania fotografií v dokumentárnych publikáciách si Németh pripravuje na nečisto zošity, do ktorých si postupne lepí fotografie a takýmto spôsobom rozmýšľa nad uložením fotografií v kinhe. Ukážka z takéhoto zošitu pri príprave katalógu EUROPE.

[79] Németh, B. (2018): EUROPE, Bratislava

Boris Németh, EUROPE, prípravný zošit (2018)

KRAJINA/ LANDSCAPE (2018)

autori: Boris Németh, Ján Viazanička

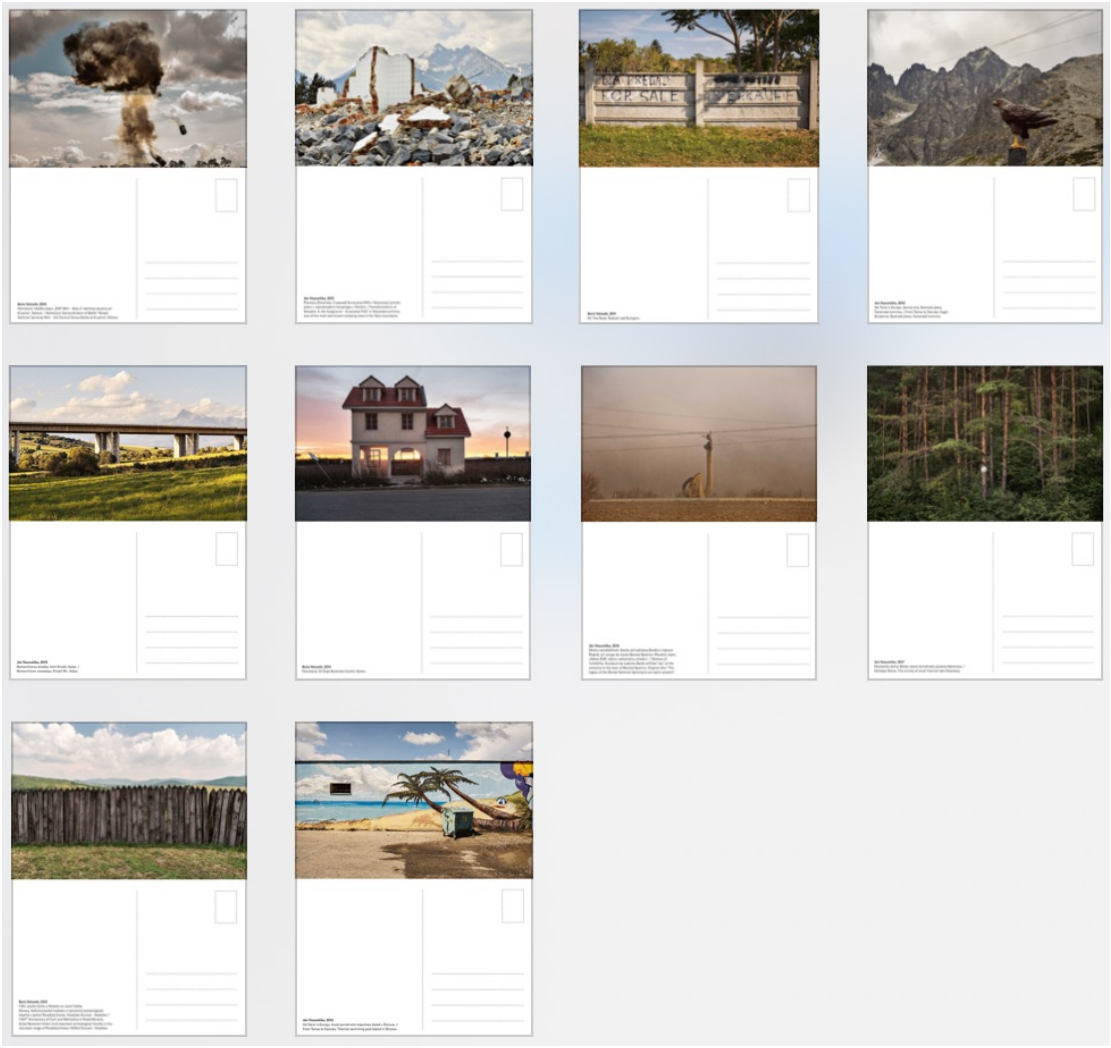

KRAJINA/ LANDSCAPE (2018), Autori fotografií: Boris Németh, Ján Viazanička, Kurátor: Miriam Petráňová, Grafický dizajn: Matúš Lelovský. Séria fotografií je súčasťou projektu Premeny Slovenska.

Pri príležitosti výstavy KRAJINA/ LANDSCAPE v GMAB v Trenčíne v Septembri 2018, pripravili autori fotografií Boris Németh a Ján Viazanička knižku Premeny Slovenska - KRAJINA, v ktorej nadväzujú na svoj dlhodobý dokumentárny projekt Premeny Slovenska spomínaný v predchádzajúcich kapitolách. Knižka obsahuje staršie fotografie oboch autorov z uvedeného projektu. V tomto prípade, je však knižka zaujímavo spracovaná vo formáte poštových pohľadníc, prostredníctvom ktorých akoby sa autori snažili navies̆ divákov na pripomenutie si rôznych známych miest alebo prežitých spomienok.

„KRAJINA, ktorú na fotografiách zachytili Boris Németh a Ján Viazanička, predstavuje premenlivú hodnotu, ktorej dominuje ľudská stopa. Či chceme, či nie, musíme uznať, že nepoškvrnené výhľady na kopy sena, vzdialené pohoria a známe tvary štítov sa už len tak ľahko nevidia. Takmer všade sa dajú nájsť hmatateľné dôkazy ľudskej činnosti. Hoci sa slovo krajina podľa definície používa v súvislosti s prírodou alebo kultúrou, fotografie autorov zachytávajú atmosféru medzi týmito dvoma pojmami, ktorá sa nám objavuje priamo pred očami. Človek našiel svoj domov v krajine; sprivatizoval lúky; vyčistil krajinu od stromov; zničil ploty a nielen to. Postupne sa vytláčajú pohľady na prírodu; prirodzenú existenciu krajiny nahrádza ľudská predstava o účele jej využívania."[80]

[80] Petráňová, M. (2018): Premeny Slovenska - Krajina

KRAJINA/ LANDSCAPE (2018), Autori fotografií: Boris Németh, Ján Viazanička

Jar, ktorá zmenila Slovensko (2018)

autor textu: Štefan Hríb, autor fotografií: Boris Németh

Kniha šéfredaktora týždenníka .týždeň Štefana Hríba približuje dianie na Slovensku počas mesiacov, ktoré nasledovali po vražde novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej. V knihe sa objavujú rozhovory s organizátormi protestných zhromaždení Za slušné Slovensko (Karolína Farská a Juraj Šeliga), taktiež sú v nej viaceré silné prejavy z námestí. V knižke sú zastúpené aj reportážne fotografie Borisa Németha z uvedených zhromaždení.

„Na Jána, Martinu a námestia sa nesmie zabudnúť. Boli to mesiace, v ktorých Slovensko prekonalo samo seba. Boli to dramatické, odhodlané, často dojímavé dni a týždne. Najmä to však bolo obdobie, ktoré zrodilo nádej. (…) Táto kniha je našou poctou Jánovi Kuciakovi, Martine Kušnírovej a ich statočným rodinám. A je aj naším poďakovaním všetkým, ktorí sa odvtedy podieľajú na obnovení nádeje. Lebo práve oni zmenili a ešte zmenia túto krajinu."[81]

Jar, ktorá zmenila Slovensko, Bratislava (2018)

[81] Hríb, Š. (2018): https://www.tyzden.sk/shop/36/jar-ktora-zmenila-slovensko/

HEY SLOVAKS! (2018)

autori: Michal Novota, Boris Németh

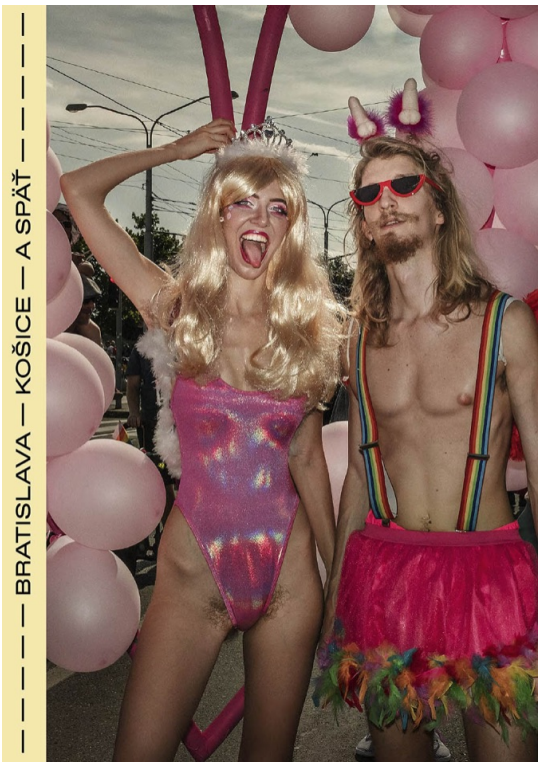
Hey Slovaks!, Bratislava (2018)

Knižná publikácia *Hey Slovaks!* rozpráva príbeh z reportážnej cesty redaktora týždenníka .týždeň Michala Novotu a fotografa Borisa Németha po USA.
Cieľom cesty bolo zmapovať aktuálny stav slovenskej Ameriky sto rokov po vzniku Česko-Slovenska, o ktorý sa do veľkej miery zaslúžili československý vysťahovalci za oceánom. Obaja redaktori išli po stopách potomkov slovenských migrantov z 19. a 20. storočia, ktorí v USA vytvorili silnú komunitu, najmä v štátoch Pennsylvánia, Ohio, New Jersey a New York.

Reportáž bola inšpirovaná knihou J. C. Hronského – Slovenskou Amerikou, ktorá vznikla po 6 mesiacov trvajúcej výprave Matice Slovenskej po komunite Slovákov v roku 1936. Cieľom reportáže bolo tiež navštíviť menej známe miesta spojené s nezávislosťou stredoeurópskych krajín a splatiť dlh americkým Slovákom, bez ktorých by naša nezávislosť pravdepodobne neexistovala.

BRATISLAVA - KOŠICE A SPÄŤ (2020)

autor: Boris Németh

Bratislava-Košice a späť, Bratislava 2020. Koncept knihy a autor fotografií: Boris Németh, grafický dizajn: Eva Benková.

Keď sa v roku 2007 dnes už expremiér Robert Fico vyjadril k dostavbe iluzórnej diaľnice D1, vyhlásil, že do roku 2010 by mala spojiť západ s východom. Do dnešných dní však nie je dokončená a v celej EÚ sme jedinou krajinou, ktorá nemá diaľnicou spojené svoje dve najväčšie mestá. Čo by bolo, ak by sa to podarilo? Eliminovali by sa rozdiely, ktoré medzi regiónmi a Bratislavou existujú. Ako by ľudia rozmýšľali, čo by robili a ako by vnímali krajinu. Bolo by Slovensko odrazu chápané všetkými rovnako a hlavné mesto by prestalo byť „štátom v štáte“?

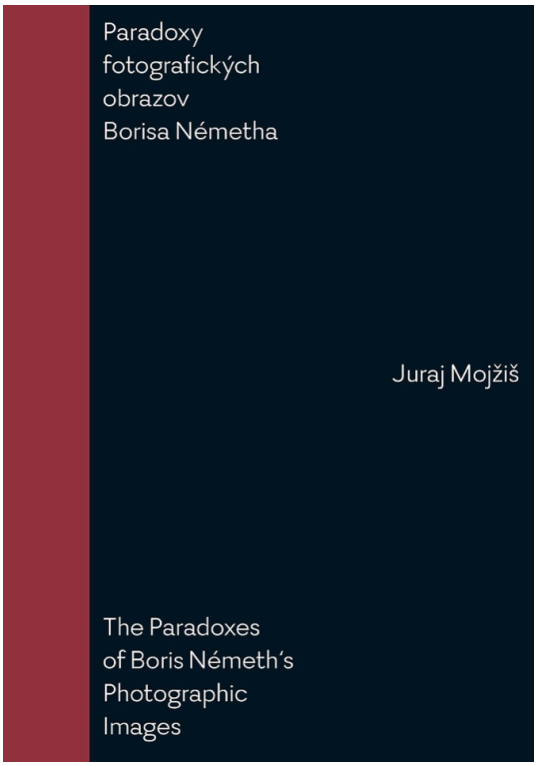
„Na trati Bratislava-Košice pozorujem krajinu, ľudí a situácie a hľadám definíciu toho, čo znamená byť Slovákom. To sa dá, podľa môjho názoru, pochopiť jedine poznaním krajiny, v ktorej žijem. Posledné dva roky priniesli Slovensku veľa dôležitých udalostí. Jednou z prvých bola vražda Jána Kuciaka a Martiny Kušnírovej, ktorá rozhýbala krajinu k obrovskej aktivite, následne k úpadku silnej, dlhoročne vládnucej strany, no na druhej strane aj vzostup extrémneho nacionalizmu a nenávisti, namierenej voči menšinám a etnickým skupinám.

Moje predošlé projekty riešia problematiku falošného a prázdneho hejslováctva dlhodobo a komplexne. Bratislavu-Košice a späť som poňal portrétovo. Mojou snahou je zobraziť ľudí, ktorí sú nositeľmi týchto udalostí. Tie sú trpko-smutné, niekedy úsmevné, ale stále trochu nakrivo. Radiála od západu na východ mi ponúkla zachytiť ľudí v ich prirodzenom prostredí, nie situačne, skôr príbehovo. Nejedná sa o okamihy, ktoré sa stanú a následne zaniknú. Každá z fotografií si nesie svoj príbeh s odkazom na minulosť a presahom do našej budúcnosti.

Projekt Bratislava-Košice a späť je jedným veľkým portrétom Slovenska, ktorý som poskladal z výrazných momentov. Ak by sa ma niekto opýtal, koľko hodín strávených v aute ma to stálo, odpovedal by som, že netuším. Veľa."[82]

Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha (2021)

autor fotografií: Boris Németh; text: Juraj Mojžiš

Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha / fotografie: Boris Németh / text: Juraj Mojžiš / grafický dizajn: Marcel Benčík / vydavateľ: občianske združenie FOTOFO / rok: 2021

[82] Németh, B. (2020): Bratislava - Košice a späť, Bratislava.

„*Pre lepšie porozumenie fotografických projektov sa pri súčasnej dokumentárnej fotografickej tvorbe už takmer stáva pravidlom, aby sa pre daný súbor fotografií bral do úvahy aj kontext, alebo ideový rámec, voči ktorému fotografie interpretujeme a posudzujeme. (…) Môže ísť o kontext viažúci sa na určitú udalosť (miesto a čas, kde fotografia vznikla), kontext historický, politický, alebo kontext celkovej tvorby autora. Doterajšie dielo Borisa Németha možno bez obáv o prílišné zjednodušenie označiť za úsilie o fotografické stvárnenie "slovenskosti" a slovenskej (ne)európskosti občanov tejto krajiny v ich geograficko-politickom priestore. Inými slovami, Németh vo svojich projektoch zobrazuje, často s úsmevným a zároveň trpkým nádychom satiry, snahu slovákov o nájdenie vlastnej identity."*[83]

Posledný Némethov knižný projekt, publikácia *Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha* nadväzuje na autorovu pôvodnú fotografickú tvorbu. Németh v publikácii používa množstvo starších fotografií a do určitej miery tak pracuje s témami, ktoré boli spracované v jeho predchádzajúcich fotografických projektoch. Fotografie sú doplnené o texty výtvarneho teoretika Juraja Mojžiša. Podľa recenzenta Štefana Opavského (.týždeň): „*Mojžiš, interpretuje Némethove fotografické obrazy odlišným spôsobom ako to robili kurátori pred ním. Jeho úvahy sa usilujú o všeobecnú syntézu Némethovej fotografickej práce a sú naozaj bohatým intelektuálnym textom, vyžadujúcim si sústredené a opakované čítanie. Mojžiš vzťahuje Némethove fotografie k historickému spoločenskému kontextu i osobnej skúsenosti verejného intelektuála. Pri interpretácii sa opiera o častokrát citovanú Svetlú komoru Rolanda Barthesa z roku 1980, alebo sa odkazuje na ďalšie teoretické a filozofické texty iných svetových autorov."*[84]

„*Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha sú paradoxmi kolektívnej skúsenosti, ktorá má svoje miesto v historickom kontexte Slovenska. Niektoré paradoxy vedia vyvolať okamžitú reakciu, niektoré sa s ňou až tak veľmi neponáhľajú, doprajú si čas na uvedomenie a na hlbšie preskúmanie. Paradox vie byť elegantný, niekedy efektný,*

[83] Opavský, Š (2021): In: https://www.tyzden.sk/spolocnost/79510/paradoxy-fotografickych-obrazov-borisa-nemetha/?ref=kat
[84] Opavský, Š (2021): In: https://www.tyzden.sk/spolocnost/79510/paradoxy-fotografickych-obrazov-borisa-nemetha/?ref=kat

niekedy smiešny. Najlepšie sú nezvyčajné paradoxy, tie čo aspoň na okamih odporujú zdravému rozumu, také trochu záhadné a hádankovité."[85]

„*Niekomu sa stratí krava, niektorej krave zas hlava*" píše Juraj Mojzis k prvej fotografii Borisa Nemetha v publikacii *Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha,* „*Paradox, zrejme jeden z tých, čo si Umberto Eco parádne zadenfinoval ako protirečivé tvrdenie, čiže čosi zvláštne, nezvyčajné, odporujúce bežnému očakávaniu, ako keď sa narodí krava s dvoma hlavami."*[86]

Ľvov, Ukrajina (2009)

[85] Mojžiš, J (2021): Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha, FO ART s.r.o.
[86] Mojžiš, J (2021): Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha, FO ART s.r.o.

Východná, Slovensko (2012)

„*Paradoxy fotografickych obrazov Borisa Nemetha vyžadujú od diváka určitý druh aktivity, doslova účasti na prezentovanej udalosti. V každom prípade jej výsledkom môže byť vizuálna meditácia.*[87] Paradox kompozície na Némethových fotografiách podporuje divákovu obrazotvornosť. Protirečivé tvrdenia sa nám často vidia ako svet naruby. Paradox logiky, ktorý nie je možno dokázať ani ho vyvrátiť. Aby sme mohli vziať do úvahy svet naruby musíme akceptovať predmetnú skutočnosť sveta. Némethove fotografie ponúkajú divákovi vizuálnu hru, premenlivý vzťah medzi obrazom a skutočnosťou.

[87] Mojžiš, J (2021): Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha, FO ART s.r.o.

Trenčín, Slovensko (2009)

Den Haag, Holandsko (2009)

Paradoxy a všetky ozvláštnenia žánrovej a tématickej oblasti, rovnako tak inovácie kompozičnej výstavby na Némethových fotografiách vo všeobecnosti vytvarajú

posolstvo vizuálneho zobrazenia. Václav Macek na zahajení skupinovej výstavy v lete 2020 v rámci fotografického festivalu La Gacilly-Baden v Rakúsku, na ktorej vystavoval svoje práce aj Németh, použil ako kľúč paradox, ktorý môže fungovať na lepšie pochopenie autorových fotografií. *„V Némethových obrazoch je identita ťažko uchopiteľná, je postavená na mozaike rozporov, ktoré spája jediné - vitalita. Akoby za všetkým, čo Németh objavuje na Slovensku, skrývalo sa presvedčenie, že koniec nikdy nepríde. Tento zostup do hlbín, aj keď s dobovými znakmi, pripomína čosi z mágie, je to kúzlenie, ktoré ťaží zo sily mnohoznačných vizuálnych obrazov. Je to aj surrealne, ale aj slobodné, pretože autor sa necháva niesť rozpormi namiesto toho, aby im určoval nejaký smer. Németh nemá jasnú odpoveď na to aké je slovensko, ale zato mu s radosťou nastavuje zázračné fotografické zrkadlo."*[88]

Bratislava, Slovensko (2008)

[88] Macek, V (2020): otvaraci prejav na fotografickom festivale La Gacilly-Baden, Rakúsko

Staré Hory, Slovensko (2009)

Terchová, Slovensko (2009)

Levický jarmok, Levice, Slovensko (2016)

Autorove existenciálne videnie sveta je vyjadrené otázkami roztrúsenými po uliciach, námestiach a iných zákutiach slovenských miest a mestečiek. *„Némethove citlivé vnímanie sveta považujem za existenciálne napriek tomu, že sám autor ho tak trochu zľahčujúco nazýva záujmom o jemné bizarnosti narušujúce predstavy o nás samotných, ale aj o svete okolo nás."*[89] Na poslednej fotografii v publikácii Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha sa odohráva pribeh z miestnych volieb v obci Žehra. Na zábere sú zachytené dve rómske deti medzi mužskou postavou s papierovým kufríkom a zhrbenou postavou v klobúku vstupujúcou do záberu. Juraj Mojžiš si kladie otázky: *„Aký je teda ten podstatný rys Némethových fotografických obrazov? Je to irónia? Príbeh? Súcit? Alebo paradox ich zmiešania? Som si istý, že sa pozeráme na hrsť otázok, ktoré si položil Roland Barthes, keď do Svetlej komory zaraďoval fotografiu Andre Kertezsa Ernest. Počujem aj Barthesa pýtať sa, či je dátum súčasťou snímky. Súčasťou, ktorá nás núti zdvihnúť hlavu a počítať život, smrť, nezbadateľné*

[89] Mojžiš, J (2021): Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha, FO ART s.r.o.

zahladzovanie generácií: je možné, že Ernest, ten maly školák na Kertezsovej snímke z roku 1931, žije ešte dnes (Ale kde?, Ako? Aký román!)."[90]

Voľby starostu obce Žehra, ktorej približne dve tretiny obyvateľov tvoria Rómovia. Problémom týchto volieb bola negramotnosť rómskych voličov. Žehra, Slovensko (2009)

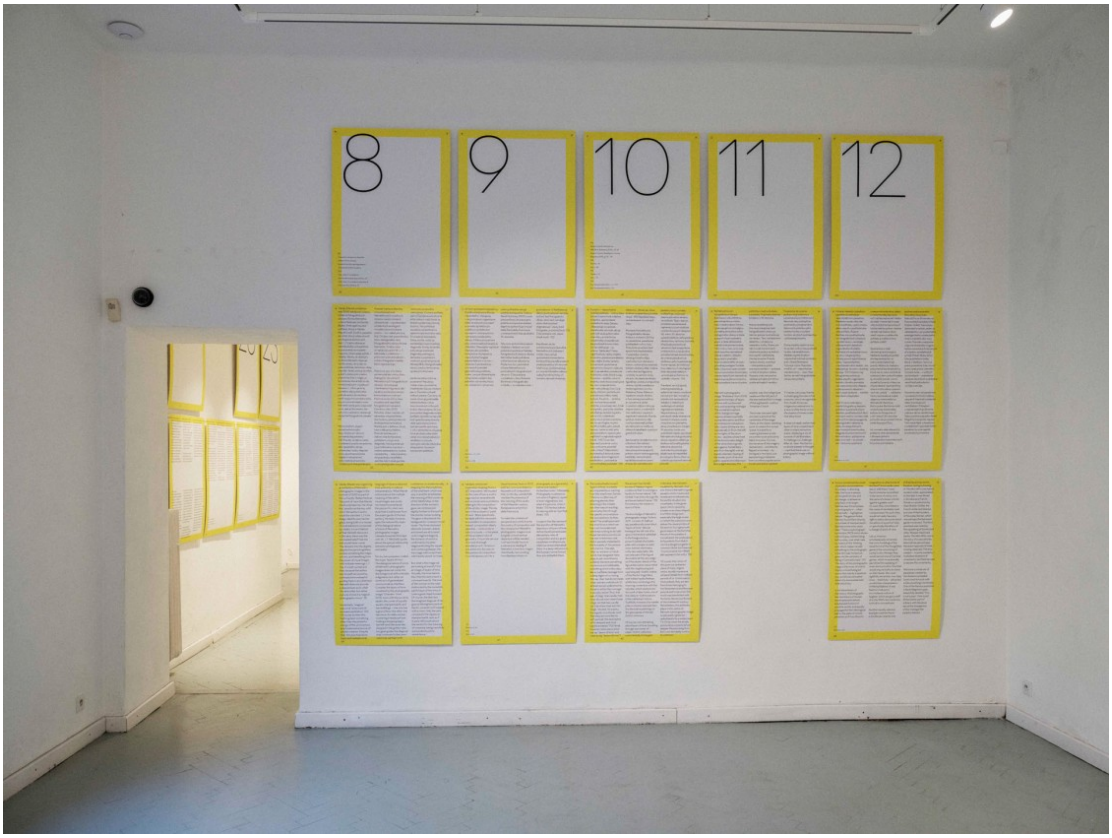
Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha nie je typickou dokumentárnou fotografickou publikáciou. Obsahuje množstvo teoretických textov Juraja Mojžiša, ktoré sú doplnené popisovanými Némethovými fotografiami. Autori v tejto publikácii ponúkajú príležitosť dopracovať sa prostredníctvom textu a fotografických obrazov k lepšiemu porozumeniu výrazových prostriedkov v súčasnej dokumentárnej fotografii.

Projekt bol realizovaný tiež v podobe výstavy s rovnomenným názvom v bratislavskej Galérii Médium, počas novembra 2021, ktorá bola zaradená do programu Mesiaca fotografie v Bratislave.

[90] Mojžiš, J (2021): Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha, FO ART s.r.o.

Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha - Galéria Medium, Bratislava (2021)

Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha - Galéria Medium, Bratislava (2021)

Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha - Galéria Medium, Bratislava (2021)

6. Dokument 01 (2020)

V septembri 2020 sa v Galérii Miloša Alexandra Bazovského (GMAB) v Trenčíne otvorila výstava *Dokument 01*, súčasných slovenských dokumentárnych fotografov, na ktorej autori predstavili svoju aktuálnu tvorbu. Na výstave sa prezentovali autori a autorky: Matej Hakár, Jana Ilková, Dominika Jackuliaková, Marek Jančúch, Andrea Kalinová, Šymon Kliman, Robo Kočan, Peter Korček, Lenka L. Lukačovičová, Soňa Maletz, Boris Németh, Marek Pupák, Pavel M. Smejkal, Jana Šturdíková, Ján Viazanička.

Výstava Dokument 01 (2020); fotografia: Marek Jančúch, Jadro Európy (2016-2017)

Autori koncepcie výstavy a zároveň kurátori (Veronika M. Markovičová, Michaela Pašteková, Ján Viazanička) do projektu zaradili práce súčasných slovenských dokumentárnych fotografov, ktoré sú tématicky prepojené so Slovenskom a vedome prekračujú hranice konvenčného dokumentárneho žánru. Aj vzhľadom na charakter výstavy cieľom nebolo prezentovať vedľa seba izolované sólové mikro projekty jednotlivých autorov. Zámer kurátorov výstavy bolo cielene preskupiť a konfrontovať jednotlivé autorské fotografie, vytvoriť tak nové prepojenia, zvýrazniť obsahové aj vizuálne dialógy medzi prácami vystavujúcich autorov. Výstava tak ponúkla ucelenejšiu, na prvý pohľad možno humornú, satirickú obrazovú správu, ktorá je vo výsledku najmä kolektívnym komentárom o krajine, ktorá si stále hľadá svoju identitu.

Dokument 01 (2020); fotografie J.Šturdíková, Š.Kliman

Dokument 01 (2020); fotografie M.Jančúch, J.Viazanička, S.Maletz, P.Korček, B.Németh

Dokument 01 (2020); fotografie J.Viazanička, B.Németh

Zámer autorov projektu *Dokument 01* bol pripraviť prierezovú výstavu spájajúcu viacerých súčasných fotografických autorov, ktorí na Slovensku robia dokumentárnu fotografiu po roku 2000. Predstava autorov bola vyskúšať si, ako budú jednotlivé fotografie od viacerých autorov spolu fungovať v galerijnom priestore. Ako je tomu napríklad pri inštalácii fotografií menších formátov J. Šturdíkovej zo série *Chateaux po našom* (2018) vedľa veľkoformátovej zväčšeniny Š. Klimana zo súboru Beautiful People (2008), fotografie spolu komunikujú a spolu vytvarajú zaujimavé vizuálne prepojenie. Pri ďalšej inštalácii kurátori podsúvajú akoby úplne nový príbeh vyskladaný z fotografií viacerých autorov. Vedľa dvoch fotografií J. Viazaničku z jeho súboru *Dovolenka Doma* (2019), sa objavuje portét Roberta Fica z Némethovho posledného projektu *Bratislava-Košice a späť (2020)*, kombinácia týchto troch fotografií vyvoláva u diváka pocit, že sa jedná o toho istého autora, fotografie sú formátovo aj výtvarne zjednotené.

Aj keď pôvodným zámerom autorov projektu *Dokument 01* bolo pripravenie výstavy, projekt sa najskôr realizoval ako rovnomenná knižná publikácia. Podľa slov kurátora

Jána Viazaničku: *„Chceli sme pripraviť kurátorskú výstavu, ktorá by sprostredkovala ucelený pohľad na dokumentárnu fotografiu na Slovensku po r.2000. Zo začiatku sa nám, ale nepodarilo vybaviť žiadnu galériu, a tak sme sa rozhodli pripraviť rovno knihu. Oslovil som Veroniku Markovičovú a Mišu Paštekovú. Knihu som rozposlal do knižníc a galérií, aj ako študijný materiál pre školy, a na základe toho sa nám ozvali z galérie Miloša Alexandra Bazovského v Trenčíne, že majú záujem o zorganizovanie výstavy. V tomto prípade to teda bolo naopak, najskôr vznikla kniha a až potom výstava."*[91]

V knižnej publikácii *Dokument 01* sa objavujú aj ďalší autori, ktorí sa na výstave nenachádzajú. Kurátori pracovali s množstvom súborov od rôznych autorov, ale v knihe bol limitovaný priestor a nemohli použiť všetky fotografické práce. Do finálneho výberu sa tak nedostalo veľa dobrých projektov, pretože sa napr. tématicky opakovali s inými prácami iných autorov. Kurátori projektu pri výbere autorov nezohľadňovali primárne renomovanosť autorov a autoriek, ale väčší dôraz kládli na dôležitosť a zaujímavosť konkrétnej série. Aj preto sa v publikácii *Dokument 01* objavujú popri už známych menách ako Martin Kollár, Lucia Nimcová, Ľubo a Monika Stacho alebo Boris Németh, aj fotografi a fotografky, ktorí sa ešte len začínajú na slovenskej fotografickej scéne presadzovať: Jana Šturdikova, Lenka L. Lukačovičová, Ján Viazanička, Dominika Jackuliaková, Peter Korček a ďalší. Zásadná pri selekcii bola tiež tématická previazanosť so Slovenskom. Hľadanie a vytváranie vizuálnej identity Slovenska sa v posledných rokoch ukázalo byť dominantným motívom v tvorbe viacerých zástupcov súčasnej nastupujúcej generácie dokumentárnych fotografov.

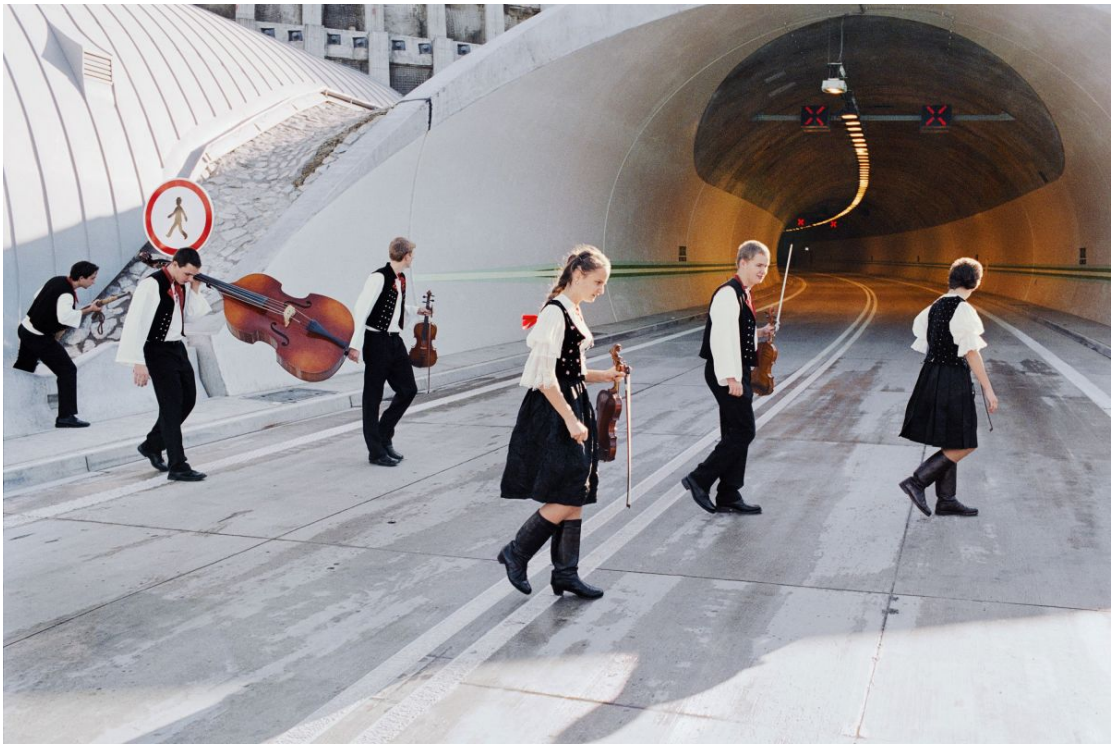
Dokumentárna fotografická tvorba na Slovensku prešla po roku 2000 formálnymi zmenami, kedy autori začali vo svojich projektoch viac používať výtvarnejšie, prípadne viac konceptuálnejšie prvky vo vyjadrovaní, v snahe prekračovať hranice konvenčného dokumentu. Kurátorka Michaela Pašteková vo svojej štúdii v publikácii *Dokument 01* píše: *„Pod pojmom dokumentárna fotografia si väčšinou predstavíme čiernobielu fotografiu so sociálnym obsahovým kontextom. Jej obsah býva jasne*

[91] Viazanička, J., (2022): osobný rozhovor, Bratislava

čitateľný, a humanistický odkaz jednoznačný. Námetmi sú najčastejšie ľudia alebo komunity vytesnené na okraj spoločenského záujmu: Rómovia, ústavy a sociálne zariadenia, subkultúrne spoločenstvá, periférie. Dokument chce v tomto prípade najmä upozorniť na inakosť, chudobu, opustenosť, informovat a prebudiť k angažovanému konaniu, inštitucionálnej pomoci alebo mediálnemu záujmu, a tiež zaznamenať udalosti pre budúce generácie."[92]

Po roku 2000 sa v prácach autorov dokumentárnych súborov na Slovensku začal oveľa menej objavovať klasický sociálny kontext dokumentu a do popredia sa dostávajú iné výrazové prostriedky nového dokumentu. Za jeho priekopníka je považovaný Martin Kollár, ktorý vo svojej obrazovej správe o Slovensku (*Slovensko 001*, 2001) využíva situačné fragmenty na popísanie obyčajnej každodennosti. Je to však najmä jeho neskorší cyklus *Nothing special* (2001 - 2008), ktorý ukázal, že život v postkomunistických krajinach je možné zobraziť aj bez zbytočného klišé a najmä farebne. *„Kollár sa v súbore Nothing special vyhýbal zaužívaným témam, alebo systematickému mapovaniu konkrétnej udalosti alebo miesta. Namiesto toho vytvoril mozaiku univerzálnych mikropríbehov, ktoré svojím tragikomickým nádychom hovoria o regióne východnej Európy viac ako kritické obrazové posolstvá."* Martin Kollár okrem modernejšieho zobrazovania dokumentárnych tém priniesol do slovenského dokumentu aj farbu, práve ktorá dokument zbavuje akejsi nostalgie a sociálneho podtextu. Prostredníctvom zaznamenávania bežných, každodenných situácií začala nová generácia autorov postupne skladať vizuálnu identitu Slovenska.

[92] Paštéková, M. (2019): Rôznorodé hlasy slovenského dokumentu, Dokument1, ARTTODAY o.z.

Martin Kollar, Nothing Special (2001-2004)

Boris Németh, Premeny Slovenska (2012)

Podobným prístupom ako Martin Kollár, pracujú vo svojich dokumentárnych projektoch autori Boris Németh a Ján Viazanička, ktorí sa pokúsili sprostredkovať

ucelenejší pohľad na zvyklosti, osobitosti slovenskej nátury a kontrasty a rozmanitosť slovenskej krajiny. V spoločnom projekte *Premeny Slovenska* (2012), niekoľko rokov sledovali najmä štyri piliere slovenskej spoločnosti - vieru, folklór, politiku a konzum - a cez tieto témy sledovali, akým spôsobom sa krajina a spoločnosť počas rokov zbavovala pozostatkov socializmu a transformovala na modernú globálnu spoločnosť, ktorá je súčasťou Európskej rodiny.

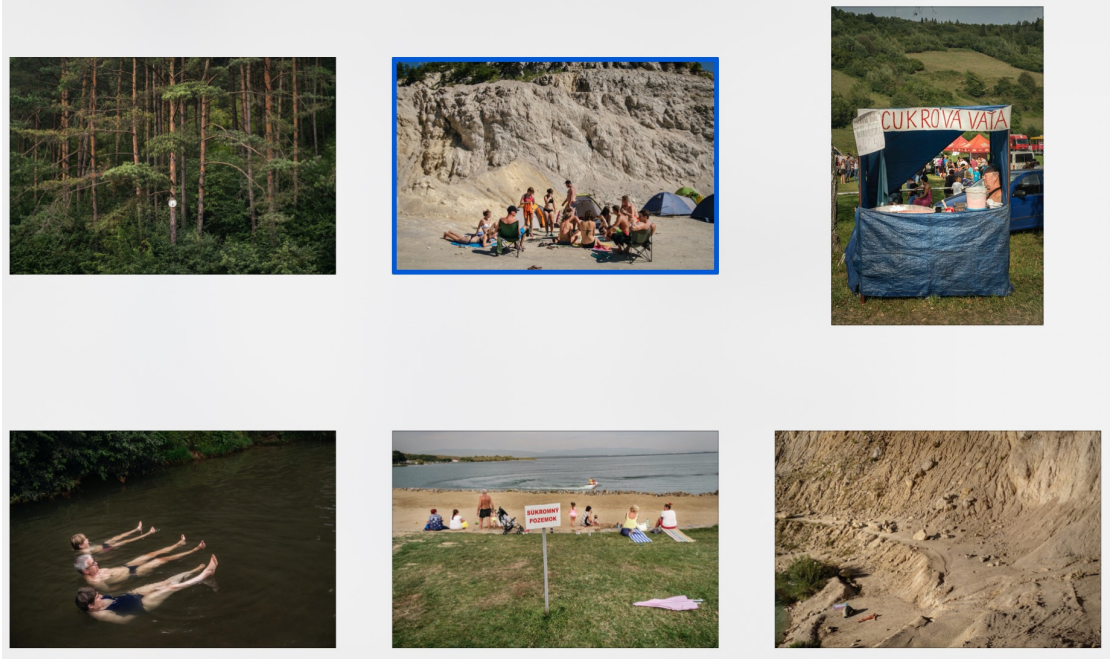

Ján Viazanička, Premeny Slovenska (2012)

"Jednou z najvýraznejších tém súčasných dokumentaristov je vzťah Slovákov k prírode a verejnému priestoru. Viacero autorov reflektuje, ako sa slováci správaju vo verejnom priestore, ako ich prostredie, v ktorom žijú formuje, akým spôsobom priestor sami transformujú a využívajú. Napriek tomu, že pri niektorých projektoch je prítomná istá forma obrazovej nadsázky, ich obsah je primárne kritický."[93] Boris Németh sa vo svojej sérii *HOMELAND* (2016) takmer úplne vzdal naratívnej popisnosti a vytvára obrazové metafory spoločenských nálad, kedy reflektuje narastajúci nacionalizmus a strach z nárastu xenofóbie, extrémizmu či populizmu. Ján Viazanička sa v samostatnom projekte *Dovolenka doma* (2017 - 2019) snaží zobraziť typické slovenské

[93] Paštéková, M. (2019): Rôznorodé hlasy slovenského dokumentu, Dokument1, ARTTODAY o.z.

dovolenkové destinácie - kúpaliská, jazerá, liečebné a horúce pramene, tatranské vodopády. Na prvý pohľad sa môže téma trávenia voľného času javiť ako banálna, ale môže tiež odkrývať našu ľahostajnosť voči okoliu, a zároveň zobraziť prvky narážajúceho konzumného života a zastaveného "minulého" času.

Jan Viazanicka, Dovolenka Doma, (2017 - 2019)

V súbore Jany Šturdíkovej *Chateaux po našom* (2013 - 2018) sa objavuje záujem autorky o zmapovanie absurdného (ne)zveľaďovania svojho okolia. Autorka sa systematicky niekoľko rokov venuje dokumentovaniu chátrajúcich kaštieľov, v ktorých sa väčšinou rekonštrukcie ani nezačali, alebo boli pozastavené. Na rozdiel od Viazaničku a Németha volí vo svojej práci priamejší popisný jazyk a kaštiele fotografuje ako multiplikáciu rovnakých záberov, len vždy s iným kaštieľom. Takto prezentované znázornenie súčasného stavu v akom sa kaštiele nachádzajú, len znásobuje alarmujúci stav nášho kultúrneho dedičstva.

Jana Šturdikova, Chateaux po našom (2013-2018)

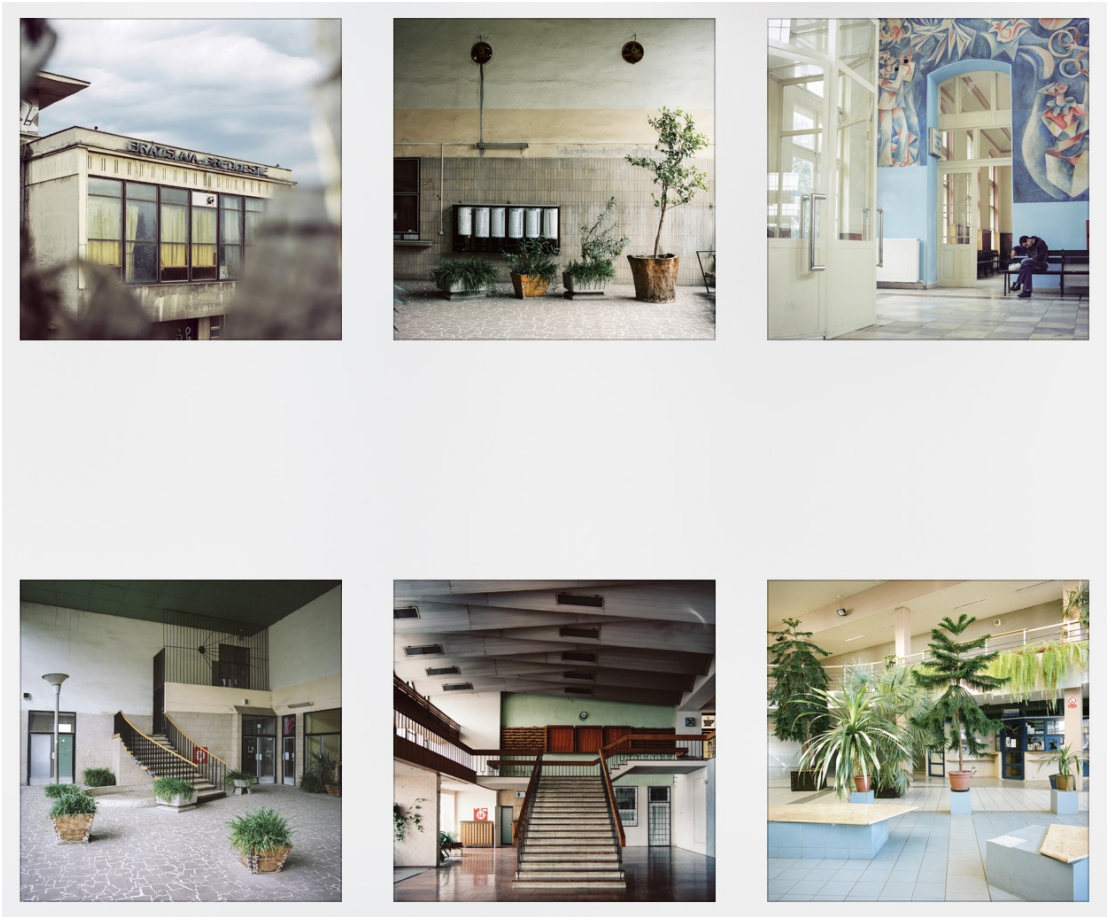
Téme zobrazovania kultúrneho dedičstva a mapovaniu slovenských výstavných priestorov sa venuje aj Lenka L. Lukačovičová. Vo svojej práci *Quo vadis galeria?* (2012) zobrazuje na veľkoformátových fotografiách interiéry slovenských galérií a kladie otázku o ich budúcnosti a záujmu verejnosti o súčasné umenie.

Lenka L. Lukacovicova, Quo vadis galeria? (2012)

Vzťahom ľudí a ich zásahmi do verejného priestoru a architektúry miest sa zaoberá fotograf Peter Korček, ktorý dlhodobo dokumentuje zanedbané urbanistické a iné ľudské intervencie do mestských prostredí. V jeho dokumentárnej sérii *Stanice* (2010 -

) sa objavuje zákulisie verejne pristupných objektov, interiéry a exteriéry budov autobusových a železničných staníc. Korček scény nijako nemanipuluje, ale príznačne vo vnútri staníc čaká na vhodné situácie, k priestorom pristupuje s nadsádzkou, hľadá groteskné zátišia, koncentráciu minulých desaťročí a zároveň ich prepája s novými motívmi.

Peter Korček, Stanice, (2010 -)

Slovensko sa dnes definuje ako mladá rýchlo sa rozvíjajúca krajina. Dokumentárni autori sa vo svojich fotografických projektoch snažia zachytiť rýchle zmeny, ktoré nastávajú v spločnosti po roku 2000. Často sa na snímkach objavujú známky ľudskej činnosti vo verejnom priestore, rôzne bizarné situácie z periférií, groteskné zátišia v mestskej krajine. Spomenuté série iba potvrdzujú, že slovenská spoločnosť stále bojuje s viditeľnými mentálnymi nánosmi minulých režimov. Okrem už spomínaných súborov sa s necitlivými zásahmi do verejného priestoru zaoberá aj Martina Šimkovičová. V jej projekte *Pressburg* (2012) mapuje Šimkovičová verejný priestor

starého mesta Bratislavy, všíma si (ne)funkčnosť verejného priestoru a hmotné intervencie ako sochy a pamätníky v kontraste s rýchle sa rozvíjajúcou modernou infraštruktúrou.

Martina Šimkovičová, Pressburg (2012)

Pozostatky socializmu v slovenskej spoločnosti, predovšetkým následky normalizácie reflektuje aj vo svojom projekte *Unofficial* (2007) Lucia Nimcová. Kombináciou jej vlastných fotografií, videokoláží a archívnych dobových fotografií a snimok amaterskych fotografov, vytvorila akýsi konceptuálny dokument spoločenských nálad, komentujúci časy normalizácie a jej dôsledky. Nimcová fotografuje ľudí a udalosti, ktoré sa odohrávajú takmer dvadsať rokov od pádu komunizmu z prostredia malého východoslovenského mesta Humenné. Ale akoby sa nič nezmenilo, z fotografií vyžaruje rovnaká pasivita, ľahostajnosť a ospalosť, ktorá vládla aj počas socializmu.

Lucia Nimcová, Unofficial (2007)

"V súčasnej dobe, keď zaznamenávateľom reality môže byť takmer každý majiteľ fotoaparátu, dokumentárna fotografia musí využívať aj iné výrazové prostriedky a redefinovať pole svojej pôsobnosti. Autori siahajú po viac výtvarnom alebo konceptuálnejšom jazyku v snahe odlíšiť sa od konvenčnej fotografie. Používajú rôzne stratégie na pritiahnutie diváckej pozornosti a vymanenia sa zo záplavy miliónov bežných snímok."[94]

V roku 2008 napríklad výraznú pozornosť získala práca Šymona Klimana: *Beautiful people*. V projekte Kliman fotografoval rómsku komunitu inak, ako sme zvyknutí. Namiesto bosých, ušpinených detí a ošarpaných pribytkov v osadách, portrétuje hrdých Rómov v ich najlepších odevoch a štylizovaných pózach.

[94] Paštéková, M. (2019): Rôznorodé hlasy slovenského dokumentu, Dokument1, ARTTODAY o.z.

Šymon Kliman, Beautiful People (2008)

Pod vplyvom zmien vo vizuálnej kultúre dokumentaristi mnohokrát uprednostňujú dlhoročnú systematickú prácu na jednej téme, ako je tomu napríklad v súbore *Obchodná* (1984 - 2014) Ľuba a Moniky Stacho, ktorí mapovali prostredníctvom fotografií výkladov na Obchodnej ulici v Bratislave viac ako tridsať ročnú históriu našej spoločnosti od ideologických a propagandistických hesiel z čias socializmu, cez Novembrovú relvolúciu v roku 1989, nástup ranného kapitalizmu, až po súčasný vnucujúci sa konzum. Dokumentárny projekt *They Said Yes!* (2016) fotografa Pavla M. Smejkala tvorí album svadobných fotografii od rôznych autorov a autoriek, ktoré

vznikli navzájom nezávisle. Smejkal je v projekte viac kurátorom než fotografom. Prostredníctvom zozbieraných fotografií vytvára vizuálnu mozaiku sobášnych rituálov a osobitostí v Strednej Európe.

Ľubo a Monika Stacho, Obchodná (1984 - 2014); Ľubo Stacho fotil tridsať rokov meniace sa výklady na Obchodnej ulici v Bratislave. Na fotografii je obalka knihy Ľuba a Moniky Stacho Obchodná 1984 – 2014, ktorá nie je len vizuálnym záznamom výkladov, ale odrazom politického a spoločenského života.

Okrem projektov, ktorých hlavnou úlohou je podávať univerzálne porozumiteľnú správu o stave spoločnosti, objavujú sa v slovenskom dokumente v posledných dvadsiatich rokoch tiež projekty, ktoré analyzujú určitý sociálny jav či spoločenský fenomén, ale jazyk, ktorý volia, je viac subtílnejší a subjektívnejší. Napríklad Dominika Jackuliaková si vo svojej práci *Lom* (2015) zvolila ako predmet výskumu jediný materiál - kameň, ktorý metaforicky predstavuje niečo trvácne, nemenné, materiál ktorý v kontraste s inými matériami popiera ľudské vnímanie plynutia času no napriek tomu reflektuje ľudskú činnosť.

Dominika Jackuliaková, Lom (2015)

Podobne veľmi subjektívny rukopis má aj fotografka Jana Ilková. Vo svojich projektoch dlhodobo dokumentuje svoje najbližšie okolie. V sérii *Airport* (2016 - 2018), zachytáva priestor malého vidieckeho letiska a stopy, ktoré v ňom človek svojou prítomnosťou zanecháva. Prostredníctvom precízneho výberu zátiší a výsekov z prostredia letiskového mikrosveta nás tak privádza na miesto, ku ktorému si začíname budovať vzťah a nahliadame naň odrazu iným spôsobom.

Jana Ilková, Airport (2016-2018)

Hranice súčasnej dokumentárnej fotografie je ťažko presne definovať. Existuje množstvo autorov, množstvo prístupov a presahov medzi polohami fotografie, ale podstatné na tejto skutočnosti je najmä to, že každá z týchto polôh vypovedá niečo o dnešnej dobe. Za jednu zo spoločných charakteristických znakov dokumentu, možno považovať snahu autorov o zachytenie – zaznamenanie dejov či situácií odohrávajúcich sa v danom čase a priestore. Aj napriek rozvolňovaniu hraníc v súčasnej fotograifi sledujeme pretrvávanie politických, sociálnych a humanistických aspektov v dokumentárnej fotografii. Presahy dokumentárnej fotografie do výtvarnejších, umeleckejších polôh nerobia dokument nedostupným pre bežné publikum, naopak, môžu zdôrazniť jeho hodnotu a dôležitosť. "*Umenie sa v posledných rokoch stalo dominantným hlasom v zásadných celosvetových diskusiách - politických, ekonomických, humanitných aj ekologických. A pre fotografiu je dôležité, zapájať sa do týchto diskusií(..) Status umenia vytrháva fotografiu z banality každodennej komunikácie a dodáva jej silu byť pálčivým vizuálnym komentátorom súčasnosti."*[95]

[95] Paštéková, M. (2019): Rôznorodé hlasy slovenského dokumentu, Dokument1, ARTTODAY o.z.

7. Rozhovory o fotografickej tvorbe Borisa Németha

7.1 Michaela Paštéková: O fotografickej tvorbe Borisa Németha

O fotografickej tvobe Borisa Németha som sa rozprával s kurátorkou, fotografickou teoretičkou a estetičkou Michaelou Paštekovou.[96] Michaela už dlhšie spolupracuje s Borisom Némethom, kurátorsky sa podieľala pri príprave jeho výstav k dokumentárnym projektom Zo života krajiny a najnovšej série *HOMELAND*.
(Bratislava, Apríl 2018)

Kde, ako, kedy si spoznala práce Borisa Németha?
S Borisom sme sa spoznali ešte počas jeho doktorandského štúdia na VŠVU, kedy už pracoval na sérii Slovakia Im loving it. Registrovala som ho ako fotografa aj cez jeho reportáže v týždenníku .týždeň. Kurátorsky som ho začala viac sledovať najmä od spoločného projektu s Jánom Viazaničkom Premeny Slovenska, keď som písala recenziu na ich druhú publikáciu Premeny Slovenska II. s podtitulom 1150. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na územie Veľkej Moravy. Neskôr som mu kurátorsky pomáhala zostaviť výstavu k projektu Zo života krajiny v Slovenskom inštitúte v Budapešti, spoločne sme tiež pripravovali výstavu *HOMELAND*.

Ako by si charakterizovala jeho tvorbu ako reportážno-dokumentárneho fotografa? V čom sú jeho fotografie zaujímavé?
Boris fotografuje v rôznych regiónoch Slovenska, má vo svojej tvorbe témy, ktoré sa do istej miery opakujú od začiatku. Uplatňuje cit pre rôzne vizuálne bizarnosti, častokrát sa v jeho fotografiách objavujú kontrapunktické prvky alebo situácie, má schopnosť zachytiť moment vtipný, absurdný alebo bizarný. Často narába s napätím v protikladných témach ako sú viera verzus konzum, mestské a prírodné, tradičný spôsob života oproti modernému, prvky slovenského folklóru konfrontuje so znakmi

[96] Michaela Pašteková vyštudovala estetiku na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského, od roku 2005 učí na VŠVU v Bratislave. Zaoberá sa vizuálnou kultúrou, najmä vplyvom nových médií a sociálnych sietí na estetiku a hodnotenie fotografického obrazu. Je členkou redakcie mesačníka Kapitál a kultúrno-spoločenského blogu Pole. Príležitostne sa venuje aj kurátorskej činnosti v oblasti fotografie a je spoluzakladateľkou a predsedníčkou Slovenskej asociácie pre estetiku.

západnej globalizácie. V pozadí jeho prác je vždy obsahová zrážka rôznych kultúr, resp. rozmanitých hodnôt. Tieto prvky sa prelíňajú celou jeho voľnou umeleckou tvorbou.

Kurátorsky si sa podielala na Némethových dlhodobých dokumentárnych projektoch: Zo života krajiny, *HOMELAND*.. Mohla by si porovnať tieto dve dokumentárne série, prípadne v čom sú tieto súbory odlišné?

Je zaujímavé sledovať, akým spôsobom sa vyvíja Borisov jazyk. Mohlo by sa mu vytknúť, že jeho vizuálna estetika sa v istom zmysle v súboroch opakuje, ale mám pocit, že práve v projekte *HOMELAND* nastáva posun. Začína riešiť temnejšie a náročnejšie témy a tomu prispôsobuje aj estetiku fotografií. Projekt je pocitovejší, Boris sa snaží metaforicky zachytiť súčasné nálady v slovenskej spoločnosti, témy xenofóbie, narastajúceho nacionalizmu a pravicového extrémizmu. Zároveň na pozadí projektu *HOMELAND* rieši aj osobné otázky – čo znamená byť Slovákom a mať vzťah k nejakej krajine. V tom je pre mňa citeľný vývoj a posun v jeho tvorbe. Vizuálna symbolika je v projekte *HOMELAND*, podobne ako v predchádzajúcich projektoch, stále prítomná. Kým predtým však Boris riešil aj vážne témy skôr odľahčenejším spôsobom, v tomto projekte musí divák vynaložiť väčšiu námahu pri strete s obrazom a viac hľadať, čo je v ňom ukryté. Moment zásadnejšej vážnosti je pre mňa zaujímavý a som zvedavá, ako sa bude Borisova tvorba vyvíjať ďalej.

Akým spôsobom prebiehal výber výsledných fotografií do projektu *HOMELAND*?

S Borisom sme sa veľa zaoberali tým, kde je hranica medzi reportážnou fotografiou, vytváranejším dokumentom a konceptuálnejším projektom. Snažili sme sa zostaviť *HOMELAND* viac ako výtvarný projekt, eliminovať prvky, ktoré sú čisto reportážne, nepoužiť fotografie, kde je emócia prítomná prvoplánovo. V reportáži je väčšinou akcia hneď jasná a pomenovateľná alebo sa na fotografiách objavujú ľudia s výraznou gestikuláciou či expresívnou mimikou. Do výberu sme sa snažili zaradiť fotografie, ktoré obsahujú viac plánov – sú záznamom určitej situácie, ale zároveň je tam aj rozmer, keď Boris vedome vkladá do fotografie svoj postoj alebo emocionálne rozpoloženie.

Borisove fotografické série sú niekedy zostavené kombináciou nových fotografií, ale aj fotografií zo starších projektov. Ako vnímaš toto prelínanie fotografií vrámci jednotlivých dokumentárnych sérií?

Dôležitá je autorská výpoveď, myšlienka, názor, ktoré chceš ako fotograf odprezentovať a ak využiješ aj staršie snímky, je to to tvoja voľba. Pri Borisovi je dôležité, že chce pracovať skôr s novými fotografiami. Keď sme pripravovali projekt *HOMELAND*, kombinovali sme ho aj so staršími snímkami. Boris si možno tiež potreboval zadefinovať, ako sa projekt bude ďalej vyvíjať, s akými témami a s akou estetikou bude pracovať. Do výberu zaradil nové fotografie, ale do finálneho výrazu celého projektu mu zapadali aj tie staršie. Z môjho pohľadu ide viac o to, ako autor odprezentuje výsledný projekt. Je to autorský výber, neexistujú nijaké pravidlá, podľa ktorých sa musia použiť iba nové fotografie.

Ako vnímaš potrebu reflexie a naliehavosti dokumentovania narastajúcich radikálnych nacionalistických, xenofóbnych nálad v slovenskej spoločnosti v umeleckých autorských projektoch ako je napr. Némethova séria *HOMELAND*?

Je úplne prirodzené a dôležité, že v náladách, aké sú momentálne v našej spoločnosti alebo celkovo v strednej Európe a možno nie len tam, umelci reagujú svojim umeleckým jazykom na to, čo sa deje. Keď vyhral Trump v USA prezidentské voľby, zdvihla sa vlna odporu. Umelci samých seba vyzývali, že treba byť aktívni a kritizovať politiku. Práve oni môžu byť tí, ktorí budú najsilnejšie protestovať proti skorumpovanej, nefunkčnej politike cez umelecké gesto a oni by mohli byť aj tí, ktorí nejakým spôsobom rozhýbu spoločnosť. Myslím si, že umenie je vždy do istej miery angažované alebo v istom zmysle politické a príde mi to úplne samozrejmé. Vnímam pozitívne, keď umenie reaguje na to, čo sa v spoločnosti deje. Táto rovina sa mi páči aj u Borisa, ktorý sa už dlhodobejšie zaoberá podobnými témami. Fotografia je prostriedok, ktorým je možné dokumentovať politické protesty, pochody, ale je náročné zachytiť to takým jazykom, aby výsledná séria nebola iba čistá reportáž, ale bolo tam čosi viac. U Borisa sa mi páči, že tieto témy rozvíja, prepája ich so svojimi subjektívnymi pocitmi, riešením vlastných otázok, ktoré aplikuje na celospoločenské nálady.

Ku ktorým súčasným slovenským fotografickým autorom by si mohla prirovnať tvorbu Borisa Neméthа?

Staršie práce Martina Kollára majú podobné prvky ako Borisova voľná dokumentárna tvorba. Kollár najmä v súboroch Slovakia 001 a Nothing Special tiež vyhľadával vizuálne mikropríbehy v krajine, pracoval s vizuálnymi paradoxmi alebo viacerými plánmi vo fotografii. Boris tiež dlhodobo spolupracuje s fotografom Jánom Viazaničkom a nie je náhoda, že sa dali dokopy, tiež ich niečo spája. Obaja mapujú primárne Slovensko, ich vizuálny jazyk je podobný, ale v niečom trošku odlišný. Ich fotografie sa dajú niekedy identifikovať aj bez toho, aby človek videl mená autorov. Boris sa zaujíma viac o ľudí, veľakrát pracuje s figúrou, Ján Viazanička pracuje viac s výtvarnými plochami, zátišiami, objektami v krajine. Obaja autori spolupracujú na spoločnom projekte a výsledné práce prezentujú často bez toho, aby priznávali autorstvo. Je napokon úplne prirodzené, že sa prelínajú aj vo fotografickom rukopise. Z Borisovej generácie možno ešte fotograf Martin Kleibl, ktorý robil dokument o slovenskej krajine. Možno je klasickejší dokumentarista, ale tiež pracuje s ľuďmi a bavia ho témy folklóru v porovnaní s mestskou krajinou. Vyhľadáva vizuálne bizarnosti, humorné situácie, fotografuje tiež zátišia v krajine.

Ktorá je tvoja najobľúbenejšia Borisova fotografia?

Boris mi venoval fotografiu makety Jánošíka v menšom formáte, keď sme pripravovali výstavu *HOMELAND*. Je to fotografia, ktorá na mňa pôsobí vtipne, ale zároveň je v nej niečo smutné. Na fotografii je zobrazená maketa Jánošíka – slovenského symbolu, v ktorej je vyrezaná hlava. Človek si do nej môže dosadiť čokoľvek, napr. aj seba. Je to vlastne prázdna forma, ktorú je možné interpretovať tak, že práve to je to, čo nám dnes z Jánošíka zostalo. Pri pohľade na fotografiu sa divák pýta, či je to stále náš symbol a či už tento symbol nie je v niečom vyprázdnený, alebo používaný len určitým gýčovitým spôsobom. Každý si do makety môžeme dosadiť svoju tvár a použiť symbol tak, ako potrebujeme, alebo ako sa nám to hodí.

7.2 Ján Viazanička: Na ceste s Borisom Némethom

O fotografiách a spoločnej fotografickej ceste som sa rozprával s Némethovým dlhoročným priateľom a spolupracovníkom, dokumentárnym fotografom Jánom Viazaničkom[97], ktorý sa autorsky spolu podieľal na dokumentárnych projektoch Premeny Slovenska I (2012) a Premeny Slovenska II (2013), a dokumentárnom súbore *IDENTITY* (2016).
(Bratislava, Apríl 2022)

1. S Borisom Némethom ste sa stretli už počas štúdia na VŠVU. Odvtedy ste realizovali niekoľko spoločných projektov. Ako ste začali spoločne fotografovať? Čo vás priviedlo k tejto myšlienke? Pamätáš si na moment/konkrétnu situáciu, kedy ste si obaja povedali áno, je to dobrý nápad pustiť sa do fotografovania spoločne?

Dokopy nás dala škola, VŠVU, obaja sme študovali v ateliéri Ľuba Stacha. Boris bol o ročník alebo dva starší. Počas doktorandskeho štúdia ziskal Boris rezidenciu v Holandsku (umelecká rezidencia v DCR Gueststudios v Haagu, 2009). Oslovil ma, aby som ho sprevádzal na ceste po Holandsku. Ja som mal auto, Boris rezidenciu a tak sme sa spoznali bližšie. Vydržali sme spolu mesiac v aute, na ceste. Mohli sme mať ponorku, ale celkom sme to zvládli. Odvtedy sme blízki priatelia. Stacho nás naučil tomu spôsobu fotografovania, kedy chodíš a fotíš. Vždy som rád cestoval, ale Stacho nám ukázal, ako sa to dá spojiť, cestovanie a fotenie. Naučil nás vytrvalej, systematickej práci – rozmýšľať, chodiť a fotiť. Po škole sme s Borisom zostali v kontakte, zavolali sme si, že poďme fotiť tam a poďme fotiť tam, spravme výstavu, spravme knihu.

2. Je vzácne, keď sa stretnú tvorcovia, ktorí si navzájom rozumejú a dokážu tvoriť spoločne. S Borisom Némethom sa vám to podarilo. Prečo sa Ti s ním dobre spolupracuje? V čom sa v tvorbe dopĺňate? V čom ste naopak odlišní? Čo je

[97] Ján Viazanička, je absolventom Katedry fotografie a nových médií na VŠVU v Bratislave. Spoločne s fotografom Borisom Némethom dlhodobo pracujú na dokumentárnom projekte Premeny Slovenska, v rámci ktorého okrem výstavnej činnosti vydali aj rovnomenné fotografické publikácie. Za svoje fotografické série získal Viazanička ocenenia na fotografických súťažiach Slovak a Czech Press Photo. V roku 2017 mu SEDF v Bratislave udelil ocenenie Fotograf roka.

dôležité vo vašom tvorivom tíme, aby spolupráca dobre fungovala a dokázali ste vytvoriť kvalitné diela? Prečo si podľa Teba tak dobre rozumiete v tvorbe aj ľudsky?
V princípe, ja som nefotografoval skoro vôbec ľudí a naopak, Boris takmer vôbec nerobil fotografie, kde sa ľudia nevyskytovali. Dopĺňali sme sa, dva rozličné pohľady na to isté, len z trochu inej perspektívy. Učili sme sa navzájom, ja od Borisa ako dostať na fotku ľudí a Boris odo mňa, ako urobiť fotku, kde nie sú ľudia a funguje to. Naše fotografie sa doplňajú a vo výsledku ako celok zarezonujú o to silnejšie. Ale rozumieme si aj ako priatelia. Bavilo nás chodiť na rovnaké miesta, tešila nás spoločnosť toho druhého, bolo príjemné s niekým byť a vymýšľať.

3. A naopak, prečo myslíš, že sa Borisovi Némethovi dobre spolupracuje s Tebou?
Rozumeli sme si a stále si rozumieme, ľudsky aj fotograficky. Teraz už nemáme toľko času, ja žijem v Banskej Štiavnici a Boris v Bratislave, vzdialenosť nás trochu oddeľuje, aj fotograficky sa témy trochu rozchádzajú. Boris teraz fotí viac portrét, ja som zostal viac pritom, čo sme robili predtým. Zvláštne je, že sme sa asi nikdy nerozprávali o našich fotkách — ako sa podarili, ktorá je dobrá alebo zlá. Niekedy iba stačí byť s človekom, s ktorým si rozumieš, zažívať spolu tie isté situácie. Máme veľa fotiek, kedy sme stáli vedľa seba, urobili sme podobnú fotku a nakoniec ju použil len jeden z nás, keď sme mali pocit, že je dobrá. Asi nikdy sa nám nestalo, že by sme sa nevedeli dohodnúť, kto má lepší záber. Neviem, ako to má Boris, ale ja mám veľa takých fotiek, keď som stál vedľa neho a nefotil som, pretože som si napr. myslel, že fotka nebude dobrá. Častokrát sa mi deje pri Borisových fotkách, že keď ich vidím s odstupom času, je to ako keď máš vlastný súbor a presne vieš, kedy a za akých okolnosti každá fotka vznikla.

4. Akým spôsobom diskutujete o práci, ktorú spoločne vytvárate – napr. pri fotografovaní projektov Premeny Slovenska I, II, *IDENTITY*? A akým spôsobom diskutujete o vytvorených fotografiách, keď napr. pripravujete knižné publikácie a výstavy?
Dlhodobo sme fotili Slovensko, témy ako viera, folklór, politika, konzum a celý čas sme chceli spraviť super knihu. Práve s projektom *Premeny Slovenska* sme prišli v správnom čase, keď na Slovensku nevznikalo veľa fotografických publikácií. Našli sme

kurátorku Miriam Petráňovú. Obaja sme si urobili vlastný výber, predselekciu svojich fotografií, fotografie sme si iba preposlali, ale nevyberali sme ich spolu. Oslovili sme Miriam, aby pripravila finálnu selekciu, Boris oslovil Aurela Hrabušického, aby napísal text, ja som dohodol grafika Filipa Jurkoviča. Dobré bolo, že sme sa nesnažili zasahovať do časti toho druhého, každý si riešil svoju prácu. To, aké fotky sú v knihe *Premeny Slovenska* je najmä zásluha Miriam a Borisa. Neskôr, na projekte *IDENTITY* sme podobne spolupracovali s editorom Robom Csere (.týždeň), ktorý pripravil výber fotografií na výstavu a do katalógu.

5. Zatiaľ posledným spoločným projektom bol projekt *IDENTITY*. Pripravujete v spolupráci s Borisom niečo nové?

Momentálne nepripravujeme spoločný projekt. Obaja pokračujeme vo fotografovaní podobných tém tak, ako tomu bolo v predchádzajúcich súboroch, ale mám pocit, že sa to vizuálne trochu rozišlo tým, že Boris teraz fotí viac portréty a s bleskom. Nie som si istý, či by sa to dalo momentálne spojiť. Muselo by to byť šikovne vymyslené, je to trochu iná vizualita, úplne sa to nespája. Ale asi najväčším problémom je nedostatok času: rodina, práca a vzdialenosť, ktorá nás rozdeľuje. V poslednej dobe je ťažké sa vôbec stretnúť, nieto ešte sa vybrať a ísť spolu niekam fotografovať. Ale napriek tomu napr. pri poslednej Borisovej sérií, kde je asi 15 fotiek, (*Bratislava - Kosice a spat, 2020*) som pri vzniku niektorých bol s ním – pri fotkách Kotlebovcov alebo Duhový Pride. Ja som ale svoje zábery vo svojich sériách nepoužil a Boris ich použil. Takže niekedy sa nám predsa len podarí, že sme pri fotografovaní spolu.

6. Keby si mal Borisovu tvorbu reflektovať vzhľadom na vlastné práce, v čom je prístup k tvorbe odlišný a v čom je podobný? V čom sa výsledné fotografie/diela navzájom líšia? V čom spočíva špecifický "rukopis", prístup, štýl každého z vás?

Borisove súčasné fotografie momentálne pôsobia skôr ako ateliérový portrét, volí inú estetiku. Ťažšie by sa nám spájala vizualita. Boris zostal pri všeobecnejšej rovine, ja teraz skôr fotografujem čiastkové témy. Možno sa to bude dať spojiť niekedy neskôr. Predtým to bolo jednoduchšie. Keďže sme fotografovali spolu, nachádzali sme sa na tom istom mieste, v podobnej situácií, fotky boli tematicky a obsahovo jednotnejšie. Teraz mám napr. rozpracovaný súbor *Dovolenka Doma* a venujem sa tejto jednej

téme, zatiaľ čo Boris má všeobecnejší záber: politika, protesty, témy s hlbším spoločenským presahom. Keby sme to teraz chceli spojiť, tak by to asi úplne nesedelo. V mojom poslednom súbore *Abstraktná realita* som úplne odskočil od zobrazovania ľudí, naopak Boris sa vo svojich posledných súboroch ešte viac k ľudom približuje. Ale neskôr, ak by sa to celé dalo dokopy a kurátor alebo editor by urobil dobrú selekciu, mohlo by to fungovať. Ja stále čerpám z tém, ktoré som načrtol v súbore *Premeny Slovenska I, (2012)*. Snažím sa ich rozvíjať do hĺbky. Od roku 2017 pracujem na súbore *Dovolenka Doma*. Nie je to tak, že by som si zámerne listoval hotovú knihu a rozhodol sa, čo presne rozrobím, ale keď si pozerám staršie fotky, vraciam sa k určitým témam. Napr. k téme panelákov v mojom poslednom súbore *Abstraktná realita*.

7. Borisa ako fotografa sleduješ a poznáš už od školy, zároveň ste blízki priatelia. V čom sa podľa Teba Borisova tvorba v priebehu rokov vyvíja? Kam sa posúva ideovo aj formálne? Mení sa v niečom Borisov prístup k fotografovaniu a k výberu projektov/tém, na ktorých pracuje?

Borisa momentálne fascinuje portrét, fotí aj veľa v ateliéri. Mám pocit že sa jeho tvorba vyvíja týmto smerom. Aj jeho posledná séria *Bratislava — Košice a späť* je založená na portrétnej fotografii, kedy fotí aj s externými bleskami.

8. Na akom projekte by si chcel s Borisom raz spolupracovať? Je niečo, čo by ste raz ako fotografi chceli spoločne urobiť okrem toho, čo už robíte?

Bolo par nápadov a pokusov, ale neprišla energia, ktorá by to prevalcovala do spoločného projektu alebo novej knihy či výstavy. Párkrát sme niekde spolu išli, niečo sme začali, ale potom sme už nepokračovali. Boli sme na zahraničných festivaloch a tam sme chceli niečo spraviť, ale nešlo to. A tiež je trochu problém, že sme stále vydávali z našich projektov knihy a obavám sa, že by to mohla už byť nuda vydať ďalšiu spoločnú knihu. Chceli sme pripraviť k desiatemu výročiu od vydania *Premeny Slovenska I, (2012)* novú publikáciu, ale nedostali sme sa k tomu. Čas a vzdialenosť nás v tvorbe rozdelili. Teraz má Boris malé dieťa, má povinnosť navyše a už to asi nebude vôbec stíhať. Ale možno, keď nám vyrastú deti tak o 5,6,7,8 rokov sa do niečoho spoločného znovu pustíme.

9. Borisove práce boli aj súčasťou projektu *Dokument 01*, v ktorom boli zahrnuté diela viacerých slovenských dokumentárnych fotografov. Ako a prečo vznikol tento projekt?

Chceli sme predovšetkým pripraviť prierezovú výstavu spájajúcu viacerých súčasných fotografických autorov, ktorí na Slovensku robia dokument po roku 2000. Mal som predstavu, že na výstave si vyskúšame (ediotri Michaela Pašteková, Veronika Marek Markovičová, Ján Viazanička), ako budú fotky od viacerých autorov spolu fungovať a potom pripravím knihu. Na výstave uvidím, ako fungujú Borisove fotky v priestore s inými vecami. Výstava je krátkodobá vec, môžeš ju ľahšie obmienat a variovať a potom po nej zostane kniha. Ale nakoniec sa nám nepodarilo vybaviť žiadnu galériu a tak som sa rozhodol urobiť rovno knihu. Oslovil som Veroniku Markovičovú a Mišu Paštekovú. Knihu som poslal do knižníc a galérií, ako študijný materiál pre školy a na základe toho sa nám ozvali z galérie Miloša Alexandra Bazovského v Trenčíne, že majú záujem o zorganizovanie výstavy. V tomto prípade to teda bolo naopak — najskôr vznikla kniha a až potom výstava. Mal som pocit, že na Slovensku chýba publikácia zachytávajúca práce viacerých autorov, ktorí sa venujú dokumentu po roku 2000. Zámerom bolo urobiť tých kníh viac, ale zhorel som na tom, že je pre mňa náročné popri práci vydávať knihy, navyše takéto prierezové. Preto publikácia pripomína formátom skôr časopis alebo magazín. Nemám tendenciu vytvárať či určovať históriu a trendy, ale skôr vyťahovať dokumentárne súbory na svetlo, dávať ich do celkového kontextu, popularizovať ich, približovať širšiemu publiku. Preto sú v knihe aj rozhovory a eseje rôznych slovenských kurátorov (B.Koklesová, V.Macek, A.Hrabušický...). Ak by existovalo viac takýchto publikácií, vytvoril by sa celkom ucelený obraz o súčasnej slovenskej dokumentárnej tvorbe. To bola hlavná myšlienka celého projektu. Z projektu *Dokument 01* vznikol tiež nápad vytvoriť internetový projekt *dokumentmagazin.sk*, pretože sme mali od rôznych autorov množstvo súborov, ale v knihe bol limitovaný priestor a nemohli sme použiť všetky práce. Do finálneho výberu sa nedostalo veľa dobrých projektov, pretože sa napr. tematicky opakovali s inými. Ale na výstave sme mali možnosť rozšíriť počet autorov a použiť aj fotografie z projektov, ktoré sa neobjavujú v knihe. Chceli sme pripraviť kurátorskú výstavu, ktorá by sprostredkovala ucelený pohlaď na dokumentárnu fotografiu na Slovensku po r.2000. a to sa nakoniec podarilo.

10. Prečo si myslíš, že je tvorba Borisa Németha ako fotografa dôležitá? Myslíš, že svojou dokumentárnou fotografiou môže prispieť k tomu, aby sa na Slovensku niečo zmenilo? Alebo je to len idealistická túžba? Myslíš, že dokumentárna fotografia má moc meniť/formovať spoločnosť a jej názorové smerovanie? Ako?

Na Slovensku je dominantný určitý typ dokumentárnej fotografie. Zdá sa mi, že autori vytvárajú dokumentárne série podobným až monotónnym spôsobom a do istej miery mi chýba viac rozmanitosti v používaní fotografického jazyka, viac výtvarne poňatých projektov, ktoré nemusia byť klasicky dokumentárne, ale majú presah do dokumentu. Napr. mladá fotografka Kvet Nguyen v jej sérií *Tu sa môžu miešať jablká a hrušky (2020)* prostredníctvom zátiší ponúka vlastnú estetiku dokumentu. Nie je to vyštylizované do reklamnej fotky, ale ostáva to vo svojej pôvodnej surovosti. V jej ďalšom súbore *Reframing Possibilities (2020)* nachádzam konceptuálne tendencie. Chýba mi viac podobných autorov ako Ján Ďurina alebo Mária Švarbová, ktorí používajú vo svojich prácach osobitú estetiku. V dokument magazíne oslovujeme stále ďalších autorov a chcel by som tam mať rozmanitejšie projekty. Napr. Lenka Lindak Lukačovičová robila koláže z negatívov (*Zo Zbierok, 2022*). Jej fotky by vo výsledku dobre fungovali s mojou alebo Borisovou fotografiou. Zuzana Pustaiová v sérii *One Day Every Day* používa výraznú silnú farebnú vizualitu. Dokumentárna fotografia je potrebná na formovanie spoločenského smerovania, ale mám pocit že na Slovensku to má obmedzený dosah. Nevzniká veľa fotografických publikácií, málo ľudí si takéto knihy kupuje, návštevnosť fotografických výstav nie je vysoká. Fotografia na Slovensku sa nachádza v zvláštnej pozícií — v porovnaní s inými krajinami je záujem o ňu nízky. Okrem už etablovaných galerijných priestorov ako Stredoeurópsky Dom Fotografie alebo Photoport v Bratislave vznikla až v minulom roku ďalšia galéria (Galeria FOG, Bratislava, 2021), ktorá sa venuje fotografickým projektom, alebo náš internetový dokument magazín (*dokumentmagazin.sk*), ktorý vznikol, pretože žiadny podobný formát na Slovensku neexistoval.

7.3 Branislav Štěpánek: O fotografiách Borisa Németha

O Némethovej aktuálnej tvorbe a jeho posledných fotografiických projektoch som sa rozprával s nezávislým kurátorom, publicistom a kritikom súčasnej fotografie Branislavom Štěpánkom[98], ktorý sa podieľal na konzultáciách pri výbere fotografií pre Némethov dokumentárny projekt *Bratislava – Košice a späť* (2020).
(Bratislava, Máj 2022)

1. Zaujala ma tvoja esej O Némethovej výstave: *Bratislava – Košice a späť*, ktorá sa uskutočnila v Galérii Slovak Press Photo v Bratislave (2020). Németh sa vo svojich dokumentárnych projektoch dlhodobo venuje najmä téme transformujúcej sa slovenskej identity a definovanie, vymedzenie našej identity v stredoeurópskom priestore. Čo bolo hlavnou motiváciou k napísaniu eseje.
Oslovil ma sám Boris, aby som napísal recenziu na jeho projekt, ku knižke a výstave *Bratislava – Košice a späť*. Avšak z dôvodu, že ma oslovil on sám a nechcel som byť v konflikte záujmov recenzenta voči autorovi (podieľal som sa totiž na konzultáciách pri usporiadaní fotografií do tejto knihy), aj z dôvodu, že som výstavu nevidel (uskutočnila sa počas pandémie v roku 2020 v Galérii Slovak Press Photo v Bratislave), som zareagoval tak, že nepripravím recenziu, ale napíšem vlastnú reflexiu na fotografie. Namiesto recenzie som teda písal túto esej a myslím si, že mi lepšie sedelo písať esej ako svoju subjektívnu reflexiu k Némethovým fotografiám.

2. Vo svojej eseji píšeš: "Némethova vizuálna výpoveď je akýmsi novodobým predobrazom toho, čo filozofka Hannah Arendtová pred takmer šesťdesiatimi rokmi nazvala 'banalitou' zla. Fotografie Borisa Németha ukazuju slovenskú spoločnosť stojacu v predbrání takejto apokalyptickej vízie. Tá sa nemusí, ale môže naplniť." Poskytujú nám teda fotografie Németha aspoň nejakú nádej? Nachádza

[98] Branislav Štěpánek, je absolventom Institutu tvůrčí fotografie Slezské univerzity v Opave. V minulosti pôsobil ako kurátor festivalu Mesiac fotografie v Bratislave a šéfredaktor časopisu Fotonoviny. Kritické eseje a rozhovory s výtvarnými umelcami publikoval v periodikách Flash Art, Profil, Vlna a ďalších. Je autorom publikácie Stredoeurópsky dom fotografie (2018) mapujúcej tridsaťročnú históriu Stredoeurópskeho domu fotografie v Bratislave.

sa slovenská spoločnosť v predbrání akejsi apokalypsy, alebo sú Némethove fotografie práve špecifické pri výbere aktuálnych tém, ktoré vyplývajú možno aj z titulu jeho práce fotožurnalistu v spoločenskom týždenníku .týždeň?

Jedna otázka sú samotné fotografie. Myslím, že v kontexte predchádzajúcej Némethovej tvorby, ale aj v kontexte tvorby iných dokumentárnych autorov, ktorí sa venujú politickému dokumentu, či už vyjadrujú svoje politcké stanovisko na prvú a priamo komentujú nejakú situáciu, alebo majú politickú rovinu vo svojej tvorbe viac ukrytú, alebo nie úplne primárnu, je pre Borisa špecifické to, že ako žurnalista, ktorý politické témy fotí na zákazku pre redakciu .týždňa, sa tiež tieto témy pretavujú do jeho voľnej tvorby. A to ma na tom zaujalo. V projekte sa objavujú portréty politikov, zábery z politických zhromaždení a protestov, Németh má fotografie, ktoré nejakou vtipnou formou nepriamo komentujú politickú situáciu. A v tomto je špecifický. Politická téma je v jeho fotografiách jednoznačne prítomná, aj keď sa neorientuje na komentovanie nejakej konkrétnej politickej otázky. Nie je to ani moc konkrétne ani moc abstraktné, tak akurát dobre namiešané.

3. Avšak nie všetky fotografie v projekte *Bratislava – Košice a späť*, majú taký ten silný náboj politického dokumentu. V knihe sa objavujú napr. fotografie zátiší, o ktorých sa nedá úplne povedať, že by mali prvky politického dokumentu, a možno iba doplňajú tie silnejšie fotografie a tak vyvažujú tú sériu.

Nie všetky fotografie vznikli s politickým účelom, niektoré vznikli na zákazku z redakcie .týždňa, a politickú konotáciu dodáva iba kontext, v akej knihe sú fotografie uverejnené. *Bratislava – Košice a späť* je identitárna kniha, má vypovedať o Slovensku a Slovákoch, ale existuje množstvo kníh o Slovensku a Slovákoch. Napríklad kniha Andreja Bána *Iné Slovensko*, podľa mňa jedna z najlepších kníh, ktoré o Slovensku vznikli, tiež vypovedá o Slovensku a Slovákoch, ale rozhodne by som ju nenazval politickou knihou. U Németha je to naopak. *Bratislava – Košice a späť* je politická kniha, aj keď obsahuje aj nepolitické fotografie, pretože hovorí o politickej identite Slovenska. Hovorí o tom, aký vzťah majú bežní ľudia k politickým otázkam, napr. k otázke práv menšín, postavenia Rómov v spoločnosti, otázke vkusu, kultúry... To všetko tam je a cez vzťah ľudí k týmto otázkam vypovedá o politikoch, ktorí verejnú politiku presadzujú a formujú.

Németh má svoj vlastný vizuálny štýl a zhodou okolností pracuje v pozícii fotoreportéra. Má príležitosť pokrývať témy, ktoré sú v .týždni aktuálne a tie témy sú niekedy politické a niekedy nie. Ale Némethov vlastný dokumentárny štýl je zásadný. Otázka je, do akej miery Németha predurčuje práca fotožurnalistu k práci na týchto témach. Németh má svoje fotografické myslenie a videnie sveta v hlave a táto práca mu ho pomáha napĺňať, aj keď časť fotografií vznikla na zákazku.

4. Ako vznikol už spomínaný pojem 'banalita' zla?

Pojem 'banalita' zla - pochádza z Arendtovej slávnej knihy o procese s Eichmannom. Arendtová strávila veľa času v súdnej sieni, kde počúvala jeho výpovede, aj výpovede ostatných zúčastnených v rámci súdneho procesu. Niekedy, pokiaľ sa verejne činná osoba nevyjadrí k určitej spoločenskej téme, aj mlčaním vyjadruje svoj postoj. Ak sa v spoločnosti dejú negatívne udalosti, a verejne činné osoby mlčia aj vtedy, keď by mlčať nemali, tak aj mlčanie, pasivita, vyjadruje určitý postoj a môže byť prejavom banálneho zla. Politická elita má moc formovať verejnú mienku v záujme, ktorý je pre ňu dôležitý – udržanie moci, byť vo svetle reflektorov... Nech už je záujem akýkoľvek, verejnú mienku ovplyvňuje. Németh sa snaží vo svojej knihe spochybniť to, ako toto ovplyvňovanie verejnej mienky prebieha a aké sú dôsledky necitlivej verejnej komunikácie v spoločnosti (polarizácia spoločnosti, nárast nacionalizmu, xenofóbie atď).

5. Némethove práce boli aj súčasťou dokumentárneho projektu *Dokument 01*, v ktorom boli zahrnuté diela viacerých slovenských dokumentárnych fotografov. V čom je podľa Teba tvorba Borisa Németha oproti ostatným autorom v projekte špecifická? Čo ju robí jedinečnou a nezameniteľnou s ostatnými prácami?

Németh je špecifický v tom, ako dokáže kombinovať svoj vizuálny svetonázor nadobudnutý životnými skúsenosťami s politickým videním sveta ako reportér kritického týždenníka. V tom je jedinečný. Má svoje špecifické videnie, jeho pohľad na svet je ľahko zosmiešňujúci až ironizujúci. V tomto je podobný s Jánom Viazaničkom, ale ak by som ich mal porovnať, tak Viazanička je priamejší a Németh hĺbavejší.

Spôsobom jeho vizuálneho vyjadrovania je v poslednej dobe portrét. Portrétne fotografie vznikajú ako výsledok jeho zákazkovej tvorby pre týždenník a niekedy ich používa tiež vo voľnej tvorbe.

6. Borisa ako fotografa sleduješ uz dlhšie. V čom sa podľa Teba Borisova tvorba v priebehu rokov vyvíja? Kam sa posúva ideovo aj formálne? Mení sa v niečom Borisov prístup k fotografovaniu a k výberu projektov/tém, na ktorých pracuje?
Myslím si, že formálne sa posúva výrazne v prospech portrétnej fotografie, umocnenej jeho špecifickým svietením jedným svetlom. Teraz robí veľa takýchto portrétov. Výtvarný teoretik Juraj Mojžiš v spoločnej knihe *Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha* definuje viacero obrazových plánov na Némethových fotografiách. Hovorí o komplexnosti, ktorá sa na fotke objavuje, avšak o ktorej si nemyslím, že bola zamýšľaná a vznikla často aj náhodou. Dôležitou výbavou fotografa je nielen veľa nafotiť, ale aj správne vybrať. Rozhodne si nemyslím, že dva až tri plány, ktoré Mojžiš opisuje pri niektorých fotografiách, fotograf sám videl, keď robil danú fotografiu.

7. Ako vnímaš publikáciu *Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha* v kontexte Borisovej tvorby?
Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha je kniha, ktorá je Mojžišovou interpretáciou fotografického obrazu prostredníctvom Némethových fotografií a táto kniha, na rozdiel od knihy *Bratislava – Košice a späť,* nemá s politikou nič spoločné. Boris ako autor sa však posúva k politickému videniu sveta. Možno aj kvôli svojej profesii a novinárskemu prostrediu, v ktorom sa pohybuje a to, že táto posledná publikácia z toho smeru trochu vybočuje, súvisí podľa môjho názoru viac s tým, že je to z polovice projekt Mojžiša, ako s tým, že by sa Németh nejako otočil vo svojom smerovaní.

8. Prečo si myslíš, že je tvorba Borisa Németha ako fotografa dôležitá? Myslíš, že svojou dokumentárnou fotografiou môže prispieť k tomu, aby sa na Slovensku niečo zmenilo? Myslíš, že dokumentárna fotografia má moc meniť, formovať spoločnosť a jej názorové smerovanie? Ako?

Nemyslím si, že v súčasnosti má slovenská dokumentárna fotografia schopnosť formovať čokoľvek alebo kohokoľvek. Pokúsim sa to vysvetliť v kontexte. Keď sa len štatisticky pozrieme, ktoré médiá sú určujúce ako obrazové svedectvo o dobe, tak dokumentárna fotografia, a nechcem povedať umelecká alebo výtvarná fotografia, je niekde úplne na chvoste. Dokonca by som povedal, že slovenský dokumentárny film, ktorý vidí v kinách pár tisíc ľudí je ešte pred ňou. Keď to porovnáme s dokumentárnym filmom, tak minimálne recenzie sa dostávajú do povedomia širokej verejnosti. Dokumentárna fotografia sa do povedomia širokej verejnosti nedostáva. Na Slovensku sa dostávajú najviac do pozornosti výstavy Slovak Press Photo alebo Novinárskej ceny organizovanej Nadáciou otvorenej spoločnosti, ktorá má aj obrazovú sekciu. Na výstavách dokumentárnej fotografie je však účasť verejnosti minimálna. Spoločenský dosah je teda marginálny.

Čo sa týka samotných súťaží, tak samozrejme, tie sú pokryté v médiách celkom slušne aj v rámci miest aj celoštátne, takže do povedomia sa dostáva, že nejaká fotografia vyhrala Slovak Press Photo alebo Novinársku cenu. Čo však v súčasnosti reálne formuje verejnú mienku z pohľadu obrazovej stránky sú skôr reportážne fotografie v novinách, časopisoch a príspevky na sociálnych sieťach, ktoré však s dokumentárnou fotografiou primárne nesúvisia. Myslím si však, že ak by sa objavil skutočne dobrý projekt, ktorý by mal dobrý marketing, tak by sa mal šancu dostať do povedomia širšej verejnosti. Nie je to teda o rýchlosti alebo kvalite, skôr je to o dobrom marketingu. A tiež je to o tom, ako je nastavená spoločnosť, a súčasná spoločnosť je nastavená na okamžitú konzumáciu, obsahu, ktorý je momentálne k dispozícii. Takže si viem predstaviť, že ak by sa projekt dobre pripravil a správne marketingovo odkomunikoval, niekoľkonásobne by sa zvýšil záujem verejnosti. To by však stálo čas, energiu a peniaze. Na Slovensku nie sme zvyknutí uvažovať v intenciách toho, aká dôležitá je úloha marketingu v časoch, kedy aj fotografia a vizuálna informácia v nej obsiahnutá je vnímaná ako rýchloobrátkový konzumný tovar.

Ale aby som to úplne nekritizoval, podľa môjho názoru, cieľom dokumentárnej fotografie by nemalo byť oslovovať masy. Dokumentárna fotografia by mala kultivovať vzťah verejnosti k výtvarnému obrazu a estetickému cíteniu. Na Slovensku však nie

sme ešte naučení rozumieť dokumentárnej fotografii. Na jednej strane necítim žiadnu frustráciu, že fotografický dokument alebo fotografické umenie ako celok je okrajová téma, ale na druhej strane prejdeš pár kilometrov za hranice, napríklad do Viedne, a fotografické galérie sú plné a záujem verejnosti o fotografiu je oveľa výraznejší.

9. Z pohľadu kurátora, vedel by si si predstaviť pripraviť kurátorský projekt v spolupráci s Borisom Némethom? Prípadne kurátorsky pripraviť spoločnú tématickú výstavu zahrňujúcu diela aj ďalších slovenských dokumentaristov?
Áno, určite. Vždy ma viac bavili tematické výstavy. Z kurátorského pohľadu je pre mňa vždy zaujímavejšie pripravovať výstavy pre viacerých (dvoch – troch) autorov, ktorých spája nejaká ideová koncepčná črta. Viem si predstaviť kurátorovať takýto projekt. Baví ma niekedy aj prepájať autorov, ktorí sú na prvý pohľad nespojiteľní. Hľadať ten druhý, tretí, štvrtý plán za fotografiami rôznych autorov. Nájsť pár fotografov, ktorí majú nejaký spoločný prvok vo svojej tvorbe. To je pre mňa ako kurátora zaujímavé.

7.4 Václav Macek: Rozhovor o fotografiách Borisa Németha

Rozhovor o fotografiách Borisa Németha s riaditeľom SEDF a fotografického festivalu Mesiac fotografie v Bratislave, publicistom, kurátorom a teoretikom fotografie prof. Václavom Macekom[99], ktorý sa kurátorsky podieľal na viacerých Némethových výstavách dokumentárnych fotografií na Slovensku a v zahraničí (Festival La Gacilly-Baden Photo, Baden, Rakúsko).
(Bratislava, Jún 2022)

1. Boris Németh sa vo svojej voľnej dokumentárnej tvorbe už dlhodobo venuje téme Slovenska. Vytvára fotografické obrazy všednosti každodenného života, zaznamenáva mikropríbehy, ktoré poskytujú svedectvo premien krajiny a

[99] Václav Macek, kurátor, publicista a teoretik fotografie, riaditeľ Stredoeurópskeho domu fotografie (SEDF) v Bratislave a riaditeľ fotografického festivalu Mesiac fotografie, Bratislava.

spoločnosti ako aj zakorenených a akoby nemenných tradícií a zvykov. Kedy bol ten moment keď ste začali bližšie sledovať Némethovu tvorbu?

Dôkladne sa začínam venovať nejakému autorovi až v momente keď píšem o ňom knihu alebo pripravujem výstavu. S Némethom sme boli v minulosti viackrát v kontakte ale nemôžem povedať, že by som bol dovtedy expert na Borisovu tvorbu. Niekedy v roku 2009 sme mali v rámci fotografického festivalu Mesiac fotografie ambíciu urobiť výmennú spoluprácu slovenských a holandských fotografov. Holandskí fotografi by vystavovali na Slovensku, a naopak slovenskí fotografi by vystavovali v holandských galériách. Chceli sme ponúknuť autora, ktorý by bol v kontexte holandských galérií akceptovateľný. Na slovensku sme v roku 2009 vystavovali projekt holandského fotografa Jaapa Scheerena (projekt 3 ruže, 9 havranov, 12 mesiačikov na motívy Dobšinského rozprávok). O Némethovi sme boli presvedčení, že je to skvelý fotograf a že má uhol pohľadu podobný Martinovi Kollárovi - fotografie sú trochu ironické a spoločensky kritické, ale nie je to až také sarkastické a útočné. Németh bol pri spoločenskom komentári viac láskavejší. Takže holandský projekt bol teda prvý moment kedy som sa bližšie zoznámil s Borisovou tvorbou.

2. Németh sa vo svojich neskorších dokumentárnych projektoch venuje najmä téme transformujúcej sa slovenskej identite a definovaniu, vymedzeniu slovenskej identity v stredoeurópskom priestore. Vo svojich prácach sa venuje aj vážnejším spoločenským témam. Pri niektorých fotografiách by sme mohli hovoriť o politickom komentári spoločnosti. V čom sa podľa Vás Némethova tvorba v priebehu rokov vyvíja? Kam sa Németh posúva ideovo a formálne?

Formálne by som povedal, že sa Némethova tvorba príliš nemení, možno sa jeho tvorba zjemňuje a zušlachťuje v tom, že sa snaží, aby jeho fotografické obrazy boli samostatnejšie, univerzálnejšie. Ale nemyslím, že je problém ak výraz alebo artikulácia ostáva pri danom autorovi podobná. Keď autor pracuje na inej téme, musí nájsť spôsob prerozprávania danej témy a môže to byť viac alebo menej metaforické, zobrazenie môže byť podobné, autor nemusí hľadať nové "slová". U Németha mi nevadí, že jeho poetika je v princípe podobná, páči sa mi, že Németh viac smeruje k tomu, aby jeho fotografie boli univerzálnejšie a kozmopolitnejšie, aby divák

nepotreboval výklad pri jeho fotografiách, faktografickosť v jeho fotografiách nehrá takú dôležitú rolu ako v typickej novinárskej fotografii. Posun je teda v univerzálnosti výpovede, v rovine pochopenia toho, čo je obsahom fotografie. Németh sa snaží uľahčiť čitatelnosť svojich fotografií nielen pre Slováka, ale aj Francúza alebo Američana.

Pre fotografa je tiež dôležité ako uchopiť vo fotografii zložitosť sveta. Németh nie je typ karikaturistu. Karikaturista môže obraz preexponovať a priamočiaro komentovať dianie jednoduchým zdelením. Ale Németh nie je na jednoduché zdelenia, síce pracuje v týždenníku, ktorý si žiada politicky jasné stanoviská, ale bez textu by sme na jeho fotografiách politicky jasné stanovisko nemali. Úlohou fotografie je síce byť dokumentačne presnou, ale tiež fotografia musí byť presvedčivá a Németh v tej zložitosti sveta je presvedčivý. Jeho fotografie síce komentujú aktuálne spoločenské témy, ale spochybňujú zaužívané celospoločenské vnímanie. Ako príklad uvedeného spochybňovania zaužívaného vnímania môžem uviesť fotografiu mladého páru, privržencov Kotlebovej ĽSNS na bratislavskom proteste Za rodinu, ktorých Németh zobrazil ako dobre vyzerajúcich mladých ľudí v protiklade k tomu, ako je zaužívané uvažovat o kotlebovských prívržencoch: ako o tučných, vyholených, potetovaných chlapoch v maskáčoch. Németh je v tomto "subverznom" spochybňovaní jedinečný.

3. Boris Németh sa venuje dokumentárnej fotografii, ale súčasne pôsobí ako fotoreportér pre významný slovenský časopis .týždeň. Hoci sú jasne dané rozdiely medzi dokumentárnou a reportážnou fotografiou, ako sa vo Vašom vnímaní odlišujú tieto dva spôsoby nazerania sa na realitu v kontexte Némethovej tvorby?
Napadlo mi porovnanie s Andrejom Bánom. Andrej Bán pracoval tiež ako reportér v .týždni, a pri jeho fotografiách ten pocit, že vznikli na zakázku je silnejší. Tá reportážnosť je prítomná, aj keď Bán vydá dokumentárnu knižku má človek pocit, že fotografie vznikali ako reportáž. U Németha v prípade jeho dokumentárnych súborov nemám ten pocit. Andrej Bán je dobrým príkladom humanistickej reportáže, kým pri Borisovi sa to úplne povedať nedá. Némethove fotografie majú silný autorský rukopis. Bán aj Németh pracovali pre rovnaký časopis, boli rovnako politicky orientovaní, ale vo svojich prácach uplatňujú úplne iné postupy. Humanistická reportáž je veľmi

pozitívny fotografický program, humanistickí fotografi nikdy obyčajných ľudí neironizovali, ľudí na svojich fotografiách zobrazovali ako hrdinov všedných dní, a podobné zobrazovanie môžme vnímať u Andreja Bána. Kdežto u Borisa ten oslavný moment absentuje, napriek tomu, že sú jeho fotografie láskavé.

4. Németh vystavoval svoju sériu *HOMELAND* na skupinovej výstave v lete 2020 v rámci fotografického festivalu La Gacilly-Baden v Rakúsku, kde ste mu pomáhali s kurátorskou časťou. Ako prebiehal výber autorov a fotografií na tento festival?

Fotografický festival v La Gacilly je veľký outdoorový fotografický festival, ktorý je neuveriteľne veľkoryso naprogramovaný a finančne dobre zabezpečený a ktorý ťaží z toho, že vo francúzskom mestečku La Gacilly pán Yves Rocher odfinancuje vždy na tri mesiace veľkú prezentáciu svetových autorov aj s mnohými domácimi autormi. Na nasledujúce leto sa takmer celý festival z La Gacilly presunie do mestečka Baden-Baden v Rakúsku. Programový riaditeľ festivalu v Badene Lois Lammerhuber má právo doplniť festival o ďalších autorov. V rámci tohto doplnenia ma Lammerhuber oslovil, či by som mu niekoho neponúkol, nakoľko téma festivalu bola téma strednej a východnej Európy. My sme navrhli Németha, ktorého Lammerhuber akceptoval, a ktorý na festivale neskôr vystavoval tridsať fotografií, aj zo série *HOMELAND*. Výber fotografií bol pripravený tak, aby zobrazoval bežný život vo východo-európskom kontexte. Niekedy keď dokumentárny súbor o východnej Európe pripravuje fotograf z Francúzska alebo Nemecka, tak ich fotografie len potvrdzujú stereotypy o východnej Európe. My sme chceli náš výber postaviť na zobrazení všedného života východoeurópskej krajiny z pohľadu domáceho autora, takže z toho vyplynul výber série Homeland a potom samotný výber fotografií bol na dialógu a spolupráci medzi mňou, Borisom a festivalom v Badene.

5. Némethove práce boli aj súčasťou dokumentárneho projektu Dokument 01, v ktorom boli zahrnuté diela viacerých slovenských dokumentárnych fotografov. V čom je podľa Vas tvorba Borisa Németha oproti ostatným autorom špecifická? Čo ju robí jedinečnou a nezameniteľnou s ostatnými prácami?

Ak by som mal pripraviť výstavu autorov súčasnej dokumentárnej tvorby na Slovensku, myslím si že by to nebola ľahká úloha. Mal by som obavu, či by som sa

dokázal za daných autorov, ktorých si vyberiem naozaj postaviť. Na Slovensku momentálne tvorí mnoho dokumentárnych fotografov, ale napriek tomu mám pocit, že mi to nedáva dostatok materiálu na to, aby som pripravil kolektívnu výstavu slovenskej dokumentárnej fotografie. Mám pocit, že Németh medzi svojimi súčasníkmi tak nejak prečnieva. Oslovujú ma napr. práce Jany Ilkovej, ktorá vytvára subtílnejšie dokumentárne práce intímnejšieho, subjektívnejšieho charakteru. Vedel by som vedľa seba vystaviť práce Németha a Ilkovej. Ak by som mohol prirovnať: to čo reprezentoval Kállay v 60. rokoch, to reprezentuje Németh v súčasnosti - výnimočná postava.

6. Ako by sa dala charaketerizovať práca Borisa Németha v kontexte stredoeurópskeho fotografického dokumentu v porovnaní s ďalšími európskymi fotografmi?

Mám veľmi rád poľskú fotografiu, ale aj maďarskú a českú. Nedávno som navštívil fotografický festival v Lodži. Poľská dokumentárna fotografia je veľmi rozmanitá, a mám pocit, že Boris by tam svojimi prácami úplne zapadol, nemal som pocit, že by práce poľských autorov boli o triedu vyššie. Ich fotografie sú veľmi dobré, sú osobité, veľmi ľudské, figuratívne, nefotografujú krajinu. V poľskej fotografii je výrazná téma občianskeho aktivizmu, kde súčasní dokumentárni fotografi sa venujú aktuálnym spoločenským témam. A tie projekty sú veľmi dobre urobené. A mám pocit, že Németh by do toho zapadol, pretože svojimi prácami prekračuje líniu občianskej angažovanosti prostredníctvom fotografie. Némethov vizuálny prejav, ale aj zručnosť narábania s fotografickým jazykom je na úrovni medzinárodnej akceptovateľnosti. Aj keď presadiť sa na medzinárodnej scéne nie je jednoduché. Németh by potreboval mať galeristu v západnej Európe, niekde v Paríži alebo Londýne. Podstatné je, aby Németh stále pracoval, aby robil dobré knihy, vyberal si dobré témy a projekty.

7. Z pohľadu kurátora, vedeli by ste si predstaviť pripraviť kurátorský projekt v spolupráci s Borisom Némethom? Prípadne kurátorsky pripraviť spoločnú tématickú výstavu zahŕňajúcu diela aj ďalších slovenských dokumentaristov?

Pripraviť spoločnú výstavu dvoch dobrých súčasných autorov napr. Borisa Németha a Juraja Mravca s jeho fotografiami z Ukrajiny by ma nelákalo, pretože to by som viac

zachádzal do novinárskej fotografie. Aj keď Mravca teraz budeme vystavovať v rámci festivalu Mesiaca fotografie. Mňa by to skôr zaujímalo v tej rovine širšieho chápania dokumentárnej fotografie napr. projekty Németha, Ilkovej, alebo Hojstričovej. Pre mňa by to bolo viac inšpirujúcejšie, pretože nepotrebujem urobiť encyklopédiu všetkých fotografov na Slovensku, ktorí sa venujú dokumentárnej fotografii. Nedávno som komunikoval s rektorkou VŠVU Bohunkou Koklesovou, že by som rád urobil veľkú výstavu slovenskej fotografie po roku 1990 v rámci festivalu Mesiaca fotografie, čo by malo byť témou knihy dejín Slovenskej fotografie, na ktorej Koklesová pracuje. V knihe sa musí objaviť aj kapitola dokumentárnej fotografie, bez toho to nejde. A tam je priestor na to, aby sa obraz slovenskej dokumentárnej tvorby týmto spôsobom kodifikoval, pretože zatiaľ nikto nevytiahol tých najlepších autorov za posledných 30 rokov.

8. Myslíte, že dokumentárna fotografia má moc meniť, formovať spoločnosť a jej názorové smerovanie?

Úlohou dokumentárnej fotografie je podať presvedčivú správu o stave sveta. Nie je jej úlohou, aby menila svet. Politika môže zmeniť svet. Ak sa v minulosti robili fotografie z Vietnamu alebo španielskej vojny, nebolo úlohou fotografie zmeniť situáciu, ale informovať o stave v akom sa svet nachádza. Neverím tomu, že funkciou dokumentárnej fotografie je meniť svet. Meniť svet môžu politici, ale nie fotografia. Ale dokumentárna fotografia môže zmeniť uvažovanie ľudí, môže byť inšpiráciou pre ľudí, aby sa zamysleli. Keď si pozrú fotografiu, alebo navštívia výstavu, alebo si prelistujú .týždeň, môžu uvažovať nad tým, či je všetko v poriadku so svetom alebo s ich životom. Fotografia môže byť podnetom na vnútornú premenu človeka, ale je to nemerateľné, nedá sa povedať, že keď si niekto pozrie niekoľko fotografií Borisa Németha, že sa z neho stane lepší, iný človek, alebo že prestane veriť, že zem je plochá. Ale to, že to má nepochybne vplyv je dobré. Je to nikdy nekončiaci proces, nikdy nezmerateľný proces.

Záver

Vo svojej teoretickej diplomovej práci *Mozaika fotografických príbehov Borisa Németha* som sa venoval zhrnutiu a analyzovaniu fotografickej tvorby slovenského dokumentárneho fotografa Borisa Németha. Diplomová práca nadväzuje a rozširuje moju bakalársku prácu o Némethove nové dokumentárne projekty, reportážne série, fotografické portréty a knižné publikácie, ktoré autor vytvoril počas posledných štyroch rokov, ktoré uplynuli od dokončenia bakalárskej práce. Diplomová práca je rozdelená do siedmych kapitol, v ktorých podrobne popisujem Némethove fotografické začiatky a školské projekty, ktoré vytvoril na VŠVU, rozoberám voľné dokumentárne súbory, venujem sa autorovej reportážnej a portrétnej tvorbe, ktorá do väčšej miery súvisí s jeho povolaním reportážneho fotografa v týždenníku .týždeň. Obohatením práce je aj šiesta kapitola, v ktorej sa venujem kontextualizácii Némethovej tvorby v rámci slovenskej súčasnej dokumentárnej fotografie a prirovnávam jeho práce k prácam autorov/ autoriek, ktorí/-é podobne ako Németh prekračujú hranice konvenčnej dokumentárnej tvorby. V záverečnej kapitole uvádzam rozhovory so slovenskými fotografickými kurátormi/-kami o Némethovej aktuálnej fotografickej tvorbe, ktoré dopĺňajú môj teoretický výskum. Diplomová práca *Mozaika fotografických príbehov Borisa Németha*, tak ponúka ucelený obraz o fotografickej tvorbe Borisa Németha od jeho začiatkov až po posledné fotografické projekty.

Téme transformujúcej sa slovenskej identity a definovaniu slovenskej spoločnosti v rámci stredoeurópskeho priestoru sa venuje Németh vo svojej fotografickej tvorbe už dlhodobo. Dokumentárne súbory nie sú vyskladané ako lineárny príbeh udalostí, ako je tomu pri ucelenej reportážnej sérii fotografií, ale skôr ide o mozaiku fragmentov rôznych príbehov a udalostí, ktoré sa spoja a vytvoria ucelený obraz až vo výslednom výbere. V dokumentárych súboroch sa snaží Németh vyhnúť priamej reportážnej doslovnosti a vo fotografickom obraze pracuje viac s metaforou a vlastnou vizuálnou symbolikou. Vo svojich fotografiách ponecháva veľký priestor pre diváka na vlastnú interpretáciu zobrazeného príbehu. Jeho fotografie tvoria mozaiku mikropríbehov

jednotlivých aktérov a udalostí, akoby vytváral krátke denníkové zápisky z miest, ktoré na Slovensku navštívil, a fotograficky vypointoval pre neho zaujimavé momenty.

Némethov fotografický štýl sa pohybuje na hranici reportážnej a dokumentárnej fotografie. Jedinečnosť jeho obrazovej výpovede spočíva najmä v spôsobe akým dokáže kombinovať svoj vlastný svetonázor nadobudnutý životnými skúsenosťami s politickým videním sveta ako žurnalista a fotoredaktor kritického týždenníka. Némethov vizuálny pohľad na svet je ľahko zosmiešňujúci, ironizujúci až absurdný. Fotografie, ktoré Németh používa vo svojej voľnej dokumentárnej tvorbe sa do istej miery prelíňajú s fotografiami, ktoré autor vytvoril na zakázku pre týždenník .týždeň. Jeho fotografie vtipnou formou nepriamo komentujú politickú situáciu na Slovensku. V kontexte generácie nastupujúcich súčasných slovenských dokumentárnych fotografov, ktorých práce sú tématicky prepojené so Slovenskom, má už dnes Boris Németh svoje nezastupiteľné miesto.

Výstavy a ocenenia

Ocenenia a granty

2020 – Slovak press photo (2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020), Slovak press photo, Bratislava, Slovakia

2019 – World Press Photo, The 6×6 Global Talent Program

2018 – Czech press photo (2009, 2011, 2018) Czech press photo, Prague, Czech Republic.

2017 – The Best of Photojournalism – Honorable mention Magazine Story Opener, Honorable mention Magazine Recurring Feature or Series, The Best of Photojournalism

2016 – Journalism Award (2011, 2013, 2014, 2016), Open society foundation, Bratislava, Slovakia

2015 – Open society foundation, Open society foundation, Bratislava, Slovakia

2013 – Best of Photojournalism – Honorable mention, Magazine Recurring Feature or Series, Best of Photojournalism

2011 – Fotograf Roka, Central European House of Photography, Bratislava, Slovakia

2009 – Nominacia World Press Photo – Joop Swart Masterclass, World Press Photo

Samostatné výstavy

2021 – Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha - Galéria Medium, Bratislava

2020 – Galéria Slovak press photo – Bratislava – Košice (a späť), Bratislava

2018 – EUROPE, B. Németh, Galéria Nadácie SLOVAK PRESS PHOTO, Bratislava

2017 – *HOMELAND*, B. Németh, Gallery Tvorivô, (Mesiac fotografie), Bratislava

2017 – *HOMELAND*, B. Németh, Ateliér 5, Nová Cvernovka, Bratislava

2016 – Premeny Slovenska: IDENTITY, B. Németh a J. Viazanička, Tekovské múzeum, Levice

2015 – Zo života krajiny, B. Németh, Slovenský inštitút v Budapešti, (Mesiac fotografie v Bratislave), Budapešť

2015 – Premeny Slovenska, B. Németh a J. Viazanička, Výstavné priestory Vihorlatského múzea, Humenné

2015 – Premeny Slovenska, B. Németh a J. Viazanička, Šumenie na Šumiaci, Šumiac

2014/2015 – Premeny Slovenska / Dokumentárna správa, B. Németh a J. Viazanička, Stredoslovenská galéria v Banskej Bystrici

2014 – 1150. výročie sv. Cyrila a Metoda na území Veľkej Moravy, B. Németh a J. Viazanička, ŠVK v B. Bystrici

2014 – Na ceste, B. Németh, PHOTOPORT, Bratislava

2014 – Premeny Slovenska: Od Tatier k Dunaju, B. Németh a J. Viazanička, Galéria Focesa,Šaľa

2013 – Na ceste, B. Németh, Mestké kultúrne stredisko, Galanta

2013 – Romantizmus dneška, B. Németh a J. Viazanička, Galéria Focesa, Šaľa

2013 – 1150. výročie sv. Cyrila a Metoda na území Veľkej Moravy, B. Németh a J. Viazanička, Galéria Focesa, Šaľa

2013 – Premeny Slovenska, B. Németh a J. Viazanička, Nástupište 1-12, Topoľčany

2012 – Premeny Slovenska, B. Németh a J. Viazanička, Divadla Štúdio tanca, Banská Bystrica

Skupinové výstavy a prezentácie

2020 – DOKUMENT 01, Galéria Miloša Alexandra Bazovského (GMAB), Trenčín

2020 – Festival La Gacilly-Baden Photo, Baden, Rakúsko

2020 – LETNÝ FOTO FEST, Martin

2019 – Portrét SK, Mestská galéria, Rimavská Sobota

2018 – Krajina, Premeny Slovenska, GMAB Trenčín

2017 – SLOVAK PRESS PHOTO 2017, B. Németh, Mirbachov palác, Bratislava

2016 – SLOVAK PRESS PHOTO 2016, B. Németh, Mirbachov palác, Bratislava

2016 – Slovakia, say cheese, Galeria Virka, Helsinky, Finland

2016 – RE/MIGRÁCIA OBRAZU, B. Németh, Stredoeurópsky dom fotografie, Bratislava

2015 – Zo zbierok fotografie, B. Németh, Roman Fečík Gallery, (Mesiac fotografie v Bratislave), Bratislava

2015 – Zimný fotografický workshop, Dokumentárny projekt Premeny Slovenska, Počúvadlo (Organizátor: Regionálne osvetové stredisko v Leviciach)

2015 – SLOVAK PRESS PHOTO 2015, B. Németh, Mirbachov palác, Bratislava

2015 – Prednášky o súčasnom výtvarnom umení, B. Németh, Dokumentárna versus reportážna fotografia, Nitrianska galéria, Nitra

2014 – SLOVAK PRESS PHOTO 2014, B. Németh, Mirbachov palác, Bratislava

2014 – NOVINÁRSKA CENA, B. Németh, OPEN Gallery, Bratislava

2014 – ZA KRÍŽOM, B. Németh, Slovenské národné múzeum – Spišské múzeum v Levoči, Levoča

2014 – No Comment, B. Németh, Open Gallery, Bratislava

2014 – ZA KRÍŽOM, B. Németh, Galéria Domu fotografie, Liptovský Mikuláš

2014 – PechaKucha Night Bratislava Volume 27, B. Németh, Bratislava

2014 – DVE KRAJINY – Obraz Slovenska: 19. storočie x súčasnosť, B. Németh a J. Viazanička , Slovenská národná galéria, Bratislava

2013 – SLOVAK PRESS PHOTO 2013, B. Németh, Mirbachov palác, Bratislava

2013 – NOVINÁRSKA CENA, B. Németh, OPEN Gallery, Bratislava

2013 – Pecha Kucha (Global) Night, Volume 24, B. Németh a J. Viazanička, Nová synagóga, Žilina

Krátky životopis

Boris Németh sa narodil v roku 1979 v Šali. Fotografiu študoval na Vysokej škole výtvarných umení (VŠVU) v Bratislave, kde v r. 2011 ukončil doktorandské štúdium a v súčasnosti pôsobí ako externý pedagóg reportážnej a zurnalistickej fotografie. Od roku 2006 pracuje v časopise .týždeň ako fotograf a redaktor. Dokumentárnou a reportážnou fotografiou sa zaoberal vo viacerých autorských cykloch a sériách. Svoje fotograficke prace vystavoval na Slovensku aj v zahraničí, získal za ne viaceré fotografické ocenenia. Jeho prace su zastúpene v zbierkach Slovenskej Narodnej Galerie (SNG), Stredoeuropskeho Domu Fotografie Bratislava a Nadácie VÚB.

V súčasnosti žije a pracuje v Bratislave.

Boris Németh, Bratislava (2021)

Použitá literatúra

Bán, Andrej: Iné Slovensko, Slovart, Bratislava, 2005, ISBN:978-80-80850-13-5.

Barthes Roland: Světlá komora, Fra, Praha, 2005, ISBN: 978-80-86603-28-5.

Birgus, Vladimír – Marco, Jindřich – Štreit, Jindřich: Europeans: photographs by Vladimír Birgus, Jindřich Marco and Jindřich Štreit, KANT, Praha, 2009 ISBN:978-80-86970-89-9.

Birgus, Vladimír – Mlčoch, Jan: Česká fotografie 20. století, KANT, Praha, 2010, ISBN:978-80-74370-26-7.

Hlaváč, Ľudovít: Dejiny slovenskej fotografie, Osveta, Martin, 1989, ISBN:80-217-0086-6.

Hrabušický, Aurel – Geržová, Jana – Vrbanová, Alena: 3 eseje (o fotografiách Ľuba Stacha), FO ART, Bratislava, 2004, ISBN:80-88973-13-9.

Hrabušický, Aurel – Macek, Václav: Slovenská Fotografia 1925-2000, SNG, Bratislava, 2001, ISBN: 80-8059-058-3.

Kollár, Martin: Slovensko 001. Obrazová správa o stave krajiny, IVO, Bratislava, 2001, ISBN:80-88935-25-3.

Mladé Médium II: sympózium a 3 tvorivé dielne, Ľubo Stacho, VŠVU, 2012

Mojžiš, Juraj – Németh, Boris: Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha, FO ART, Bratislava, 2021, ISBN: 978-80-8209-023-2.

Mrázková, Daniela – Remeš, Vladimír: Cesty československé fotografie, Mladá fronta, Praha, 1989, ISBN:80-204-0015-X.

Németh, Boris – Viazanička, Ján: Premeny Slovenska, ARTTODAY, Bratislava, 2012, ISBN:2100003981073.

Németh, Boris – Viazanička, Ján: Premeny Slovenska: 1150. výročie sv. Cyrila a Metoda na území Veľkej Moravy, ARTTODAY, Bratislava, 2013, ISBN:9788097156664.

Németh, Boris: IDENTITY, Bratislava, 2016.

Németh, Boris: HOMELAND, Bratislava, 2017, ISBN: 978-80-972667-0-7.

Németh, Boris: Na ceste, Slovart O.K.O., Bratislava, 2013, ISBN:9788088805137.

Németh, Boris: Bratislava - Košice a späť, Agentúra Limerisck, Bratislava, 2020, ISBN:978-80-89647-59-0.

Nimcová, Lucia: Slovensko 003. Obrazová správa o stave krajiny, IVO, FOTOFO, Bratislava, 2003, ISBN:80-85739-36-4.

Ondzík, Jozef – Kollár Miroslav: Slovensko 002. Obrazová správa o stave krajiny, IVO, Bratislava, 2002, ISBN:80-88935-39-3.

Podestát, Václav: Přesahy mezi dokumentární tvorbou a výtvarnou konstrukcí obrazu, Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava, 2013.

Internetové odkazy

http://borisnemeth.com

http://premenyslovenska.com/en/

https://www.tyzden.sk

https://www.dokumentmagazin.sk

http://www.ivo.sk

http://www.itf.cz

http://www.sedf.sk

http://www.gueststudio.com

http://www.martinkollar.com

http://www.jaapscheeren.nl

https://www.martinparr.com

https://www.sng.sk/sk

https://www.czechphoto.org/cpp/

http://slovak-press-photo.sk/

Menný register

A

Akácsová, Elena, 113
Ančic, Peter, 43
Arbus, Diane, 42
Arendt, Hannah, 82
Avedon, Richard, 42

B

Bán, Andrej, 32, 33, 34
Barthes, Roland, 155, 161
Breier, Pavol, 37
Breivik, Anders, 91
Brodovitch, Alexey, 42
Bútora, Martin, 34

C

Čaputová, Zuzana, 107
Croner, Ted, 42
Csere, Róbert, 59, 66, 74, 144, 145

D

Davidson, Bruce, 42
Donaghy, Don, 42

E

Eco, Umberto, 156

F

Faurer, Louis, 42
Fico, Róbert, 77, 94, 101, 153
Fifik, Juraj, 43
Frank, Robert, 42, 143

G

Grossman, Sid, 42

H

Hakár, Matej, 164
Hrabušický, Aurel, 34, 35, 42, 66, 140, 142
Hríb, Štefan, 87
Huszár, Tibor, 36

I

Ilková, Jana, 164, 179

J

Jackuliaková, Dominika, 164, 178
Jančúch, Marek, 164

K

Kalinová, Andrea, 164
Kállay, Karol, 37
Kaščák, Michal, 90
Kekeli, Ján, 33, 43
Kerouac, Jack, 143
Kertezs, Andre, 161
Kiska, Andrej, 94, 120
Kleibl, Martin, 8, 31, 32, 33, 43, 184
Klein, William, 42
Kliman, Šymon, 43, 164, 176
Kočan, Robo, 164
Koklesová, Bohunka, 32
Kollár, Martin, 8, 37, 42, 169, 184
Korček, Peter, 164, 173
Kuciak, Ján, 100
Kukurová, Lenka, 65
Kušnierik, Juraj, 91
Kušnírová, Martina, 100

L

Leiter, Saul, 42
Leňo, Tomáš, 35, 36
Levinstein, Leon, 42
Levitt, Helen, 42
Livingstone, Jane, 42
Lukačovičová, L. Lenka, 164, 173

M

Macek, Václav, 34, 35, 37, 74, 159, 196
Maletz, Soňa, 164
Manina, Tomáš, 43
Markovičová, M. Veronika, 165
Meluš, Boris, 142
Močková, Jana, 144
Model, Lisette, 42
Mojžiš, Juraj, 154, 161

N

Németh, Boris, 7, 164
Nimcová, Lucia, 8, 37, 168, 175

O

Oijen, Illah van, 33
Ondzík, Jozef, 8, 35, 36, 37, 38

P

Parr, Martin, 42
Pašteková, Michaela, 9, 41, 52, 55, 59, 66, 145, 165, 181
Pastirčák, Daniel, 125
Pčolová, Vladimíra, 74
Petráňová, Miriam, 140
Przymuszal, Witold, 20

Pupák, Marek, 164

R

Rečo, Ján, 36
Roth, Robert, 89

S

Scheeren, Jaap, 25
Sedlák, Jozef, 16, 36
Šimkovičová, Martina, 174
Smejkal, M. Pavel, 164
Srholec, Anton, 14, 16
Stacho, Ľubo, 7, 14, 29, 31, 32, 33, 168, 177
Stacho, Monika, 168, 177
Starovecký, Juraj, 27
Štěpánek, Branislav, 9, 74
Štreit, Jindřich, 8, 31, 32, 143
Šturdíková, Jana, 164, 172
Suchý, Michal, 36

V

van Oijen, Illah, 27
Vančo, Filip, 59, 66, 145
Vestal, David, 42
Viazanička, Ján, 8, 9, 26, 33, 43, 46, 49, 69, 140, 141, 144, 164, 168, 170, 184, 185

W

Weegee, 42

Z

Zajac, Matúš, 33

Mozaika fotografických príbehov Borisa Németha

Vladimír Slivka

Slezská univerzita v Opavě

Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

Institut tvůrčí fotografie

2022

počet normostran vlastného textu: 108

počet znakov: 196 000